

**Enslige mindreårige flyktningers nettverksutvikling i Norge- ulike
tilpasningsstrategier for håndtering av egen identitet?**

MSOMAS

Masteroppgave i sosialt arbeid

Institutt for sosialfag

Universitetet
i Stavanger

Munteha Qadirzada

Kandidatnummer: 6503

Veileder: Thonette Myking

Juni 2018

UNIVERSITETET I STAVANGER

MASTERSTUDIUM I SOSIALFAG MASTERGRADSOPPGAVE	
SEMESTER: Vår 2018	
FORFATTER/MASTERKANDIDAT: Munteha Qadirzada VEILEDER Thonette Myking	
TITTEL PÅ MASTEROPPGAVE: Enslige mindreårige flyktningers nettverksutvikling i Norge- ulike tilpasningsstrategier for håndtering av egen identitet?	
EMNEORD/STIKKORD: Enslige mindreårige flyktninger, nettverk, identitet	
ANTALL SIDER: 94 STAVANGER 01.06.2018 Dato/År	
Munteha Qadirzada Kandidatens navn	

I forbindelse med elektronisk innlevering, kommer jeg til å reservere meg mot å offentliggjøre mastergradsoppgaven på universitetets nettsider

Førord

Jeg vil først og fremst rette en stor takk til de modige informantene mine, som velvillig stilte opp og delte åpenhjertig deres historier, tanker og meninger med meg. Denne oppgaven hadde ikke blitt til uten deres hjelp. Jeg ønsker dere alt godt i livet, og håper at dere oppnår alle de målene dere har satt for framtiden!

Videre ønsker jeg å takke min veileder Thonette Myking. Takk for gode råd og veiledning underveis i skriveprosessen. Ditt engasjement og den tiden og energien du har investert i meg og min oppgave, har fått meg til å få til et resultat som jeg kan være fornøyd og stolt av.

Tusen takk til alle mine venner som har vist forståelse og støttet og oppmuntret meg gjennom alle disse månedene jeg har holdt på med masteroppgaven, der jeg i perioder har vært nokså fraværende. Takk for gode og motiverende samtaler og inspirerende diskusjoner!

Hjertelig takk til min enestående bror Murtaza Qadurzada, som har bidratt til at jeg har klart å holde humøret oppe i en tidvis stressende periode. Tusen takk for at du alltid får meg til å le. Du er uerstattelig!

Mest av alle, vil jeg fra bunnen av mitt hjerte takke min fantastiske mor Wasile Pishdadi, som ikke bare gjennom denne skriveprosessen, men gjennom hele livet har stått ved siden av meg, stødig som et fjell. Ord kan ikke beskrive hvor mye det betyr for meg at du har ofret alt for at jeg skal komme dit jeg er i dag. Du har støttet meg, oppmuntret meg og fått meg til å tro på meg selv når tvilen har sneket seg inn på meg. Din omsorg, kjærlighet og anerkjennelse har gitt meg trygghet, motivasjon og mot til å tenke at jeg kan oppnå alt jeg ønsker. Uten deg, hadde jeg aldri klart å komme i mål med dette masterprosjektet. Tusen millioner takk! Du er min store inspirasjon og min klippe i livet!

Stavanger, juni 2018

Munteha Qadurzada

Sammendrag

Denne studien handler om enslige mindreårige flyktningers nettverksutvikling i Norge, og hvorvidt dette kan anses som tilpasningsstrategier for håndtering av deres identitet. Enslige mindreårige er barn og unge under 18 år som flykter uten følge av foreldre eller andre nære omsorgspersoner. De enslige mindreårige kan møte på store utfordringer når de kommer til Norge. For å skape en meningsfull livssituasjon og en ny identitet, bruker de ulike tilpasningsstrategier for å håndtere den nye tilværelsen. Som nyankomne til et ukjent land, må de også rekonstruere et nytt sosialt nettverk.

Studien har en kvalitativ tilnærming basert på forskningsintervjuer. Empirien er samlet inn gjennom intervjuer med fem gutter som har kommet til Norge som enslige mindreårige. Det er blitt brukt en semistrukturert intervjuguide. Datamaterialet er blitt analysert på to nivåer, en personsentrert analyse og en temasentrert analyse, med hermeneutisk perspektiv/vinkling. Funnene fra undersøkelsen er blitt drøftet opp i mot teori, relevant forskning og egne fortolkninger og forforståelse.

Målsetningen med undersøkelsen har vært å bidra til økt kunnskap og større forståelse for de enslige mindreåriges valg av nettverk. Hensikten med studien har vært å flytte vekk det negative fokuset som virker til å være rådende i samfunnet mot at flyktninger omgås egne landsmenn.

I oppgaven har jeg argumentert for at eget etnisk nettverk kan gi anerkjennelse på de enslige mindreåriges opprinnelige identitet, og gi dem en følelse av tilhørighet. Studien viser at faktorer som manglende språkferdigheter, stigmatisering, kulturelle forskjeller og tradisjoner, og mangel på en fellesreferanseramme til majoritetsbefolkningen kan føre til at de enslige mindreårige i større grad trekkes mot personer med samme opprinnelse. Her kan de snakke sitt eget språk, utøve sin religion og dyrke sin kultur og tradisjoner som er viktig for ivaretagelse av deres identitet. Imidlertid kan det virke som om de enslige mindreårige utvikler en ny identitet når de har bodd i Norge i noen år. De bygger broer mellom sin opprinnelige kultur og det nye samfunnet de lever i. Etter hvert som de lærer seg det norske språket, begynner på norsk skole og lærer kodene for samhandling, klarer de å skape en felles referanseramme med majoritetsbefolkningen. Dette medfører i sin tur at de i større grad klarer å identifisere seg med nordmenn, noe som også gjør det lettere å bygge opp et etnisk norsk nettverk.

Innholdsfortegnelse

Forord	2
Sammendrag	3
1.0 INNLEDNING	6
1.1 Introduksjon.....	6
1.2 Bakgrunn for valg av tema.....	7
1.3 Studiens hensikt/formål	7
1.4 Problemstilling/ hypotese.....	9
1.5 Begrepsavklaring	9
2.0 FORSKNING	10
2.1 Vitenskapsteoretisk posisjonering.....	10
2.1.1 Hermeneutisk tilnærming	10
2.2 Metodisk tilnærming	12
2.2.1 Kvalitativ metode.....	13
2.3 Utvalg av informanter.....	14
2.4 Rekruttering og rekrutteringsprosess.....	15
2.5 Utvikling av intervjuguide	16
2.6 Gjennomføring av intervjuene	18
2.7 Transkribering av intervjuene	20
2.8 Temasentrert og personsentrert analyse	20
2.8.1 Beskrivelse av min analyseprosess	22
2.9 Validitet og reliabilitet	23
2.9.1 Reliabilitet/pålitelighet	23
2.9.2 Validitet/ gyldighet	24
2.10 Forskningsetiske vurderinger	26
3.0 TEORETISKE BEGREPER OG RELEVANT FORSKNING	29
3.1 Identitet.....	29
3.1.1 Ren identitet, bindestreksidentitet og kreolsk identitet	31
3.2 Stigma.....	33
3.3 Sosiale nettverk.....	35
3.4 Annen relevant forskning for å besvare oppgavens problemstilling	37
3.4.1 Tilknytning til etnisk identitet i forhold til norsk identitet.....	37
3.4.2 Innvandreres sosiale liv etter bosetting	37
3.4.3 Språkets betydning	39
3.4.4 Kollektivism og individualisme.....	40
4.0 INTERVJUER MED AZIZ, TEFAY, BILAL, HAMID OG YOSEF	42
4.2 Intervju med Aziz.....	42
4.3 Intervju med Tesfay.....	45
4.4 Intervju med Bilal	48

4.4	Intervju med Hamid.....	52
4.5	Intervju med Yosef	56
5.0	ANALYSE OG DRØFTING AV INTERVJUENE.....	61
5.1	Tilknytning til etnisk identitet	61
5.2	Håndtering av å leve mellom to kulturer	63
5.2.1	Ren identitet, bindestreksidentitet og kreolsk identitet	65
5.3	Opplevelse av usikkerhet i samhandling med majoriteten	68
5.3.1	Stigmatisering som prosess	70
5.4	Språkets betydning.....	73
5.5	Å velge relasjoner basert på utbytteverdi?.....	76
5.5.1	Likheter tiltrekker hverandre.....	79
5.6	Følelsen av annerledeshet med tanke på modning.....	80
5.6.1	Ulike tilpasningsstrategier med tanke på ansvar for egen familie.....	82
5.6.2	Å springe vekk fra egen verden	83
5.7	Kollektivism versus individualisme	84
6.0	DRØFTING OG OPPSUMMERING	88
6.1	Sosialt nettverk som håndtering av egen identitet?.....	88
6.1.1	Nettverk og identitet- en utviklingsprosess?.....	91
6.2	Oppsummering.....	94
6.3	Avsluttende refleksjoner og veien videre	97
7.0	LITTERATURLISTE.....	100
	Vedlegg 1: Forespørsel om deltakelse i intervju og informasjonsskriv.....	104
	Vedlegg 2: Intervjuguide	106
	Vedlegg 3: Godkjenning fra NSD	107

1.0 INNLEDNING

1.1 Introduksjon

Tema for denne oppgaven er enslige mindreårige flyktningers nettverksutvikling i Norge, knyttet opp mot håndtering av deres identitet.

Enslige mindreårige flyktninger er barn og unge under 18 år som kommer til Norge uten følge av foreldre, eller andre som utøver foreldreansvar for dem. De enslige mindreårige har en del ting til felles, med tanke på hvilken livssituasjon de er i. De er uten foreldrenes omsorg, veiledning og beskyttelse. Videre er de i et fremmed land med et fremmed språk, kultur og tradisjoner. I tillegg kommer de ofte fra samfunn med væpnede konflikter, eller annen organisert vold. De har i varierende grad opplevd tap, savn og sorg og andre traumatiske opplevelser som forfølgelse, nød og overgrep.

De enslige mindreårige er en sårbar gruppe og er i en utsatt posisjon, ettersom de kommer til Norge uten foreldre eller andre nære omsorgspersoner. De trenger derfor omsorg, trygghet, beskyttelse og oppfølging. Der de fleste norske barn og unge vokser opp i trygge og kjente omgivelser hvor de kan utfolde seg fritt og finne ut hvem de er, er situasjonen annerledes for de enslige mindreårige. Tryggheten de tidligere har hatt før flukten, endrer seg når de kommer til Norge. De kan derfor møte på store utfordringer med å skape en meningsfull livssituasjon og en ny identitet, og bruker ulike tilpasningsstrategier for å håndtere den nye tilværelsen.

I denne studien skal jeg gå nærmere inn på enslige mindreåriges nettverksutvikling, og hvordan dette kan være et av de tilpasningsstrategiene de bruker for håndtering av egen identitet. Etter en kort introduksjon, bakgrunn for valg av tema, studiens hensikt og formål og presentasjon av problemstillingen, skal jeg gjøre rede for min vitenskapsteoretiske posisjon og gå videre inn på metoden jeg har brukt i min besvarelse. Videre skal jeg presentere de teoretiske begrepene identitet, stigma og sosiale nettverk som jeg baserer min oppgave på, i tillegg til annen relevant forskning. Deretter kommer analysen og resultatene av min undersøkelse. Den siste delen av besvarelsen består av en diskusjonsdel og oppsummering, en refleksjon i etterkant av studien og forslag til videre forskning.

1.2 Bakgrunn for valg av tema

Jeg har jobbet i botiltak for enslige mindreårige flyktninger siden slutten av 2012 som miljøterapeut. Her har jeg jobbet med ungdommer fra en rekke ulike land, eksempelvis Afghanistan, Eritrea, Pakistan og Syria. Ungdommene kan bo i botiltaket fram til de fyller 20 år, men utflytning kan også skje tidligere dersom ungdommenes modenhet og grad av selvstendighet tillater dette. Til dels kan deres eget ønske om å ville flytte ut og bo for seg selv også vurderes og være avgjørende for en beslutning om utflytning.

Basert på min erfaring i arbeid med enslige mindreårige flyktninger, og den interessen jeg har for denne målgruppen generelt, har jeg helt fra jeg begynte på masterstudiet ikke vært i tvil om at det er nettopp denne gruppen jeg har lyst å ha fokus på i mitt masterprosjekt. Til dels har også min egen bakgrunn som flyktning influert mine tanker om hva jeg ønsker å utforske i dette prosjektet.

1.3 Studiens hensikt/formål

Noe som har fanget min oppmerksomhet og interesse i løpet av de årene jeg har jobbet med enslige mindreårige flyktninger, er at de som regel omgås jevnaldrende som kommer fra deres eget hjemland. Samtidig velger de ofte venner som er i samme livssituasjon som dem. Dette er et gjennomgående fenomen hos majoriteten av de ungdommene jeg har jobbet med. Det kan virke som det er mange blant majoritetsbefolkningen som ser på dette som noe negativt, og mener at disse ungdommene kunne blitt lettere integrert i det norske samfunnet dersom de hadde fått et utvidet nettverk som består av flere nordmenn. Det jeg imidlertid ønsker å ha fokus på og sette på agendaen i min masteroppgave, er en økt forståelse for hvorfor enslige mindreårige flyktninger hovedsakelig omgås personer fra deres eget hjemland. Jeg ønsker å gi et mer nyansert bilde av dette fenomenet, og fremme den faktisk store betydningen dette nettverket kan ha for denne gruppen. Ofte kan det være lettere å identifisere seg med mennesker som har forholdsvis lik bakgrunn som en selv. De personene vi identifiserer oss med kan bidra til å øke vår selvfølelse og gi bekræftelse og anerkjennelse på vår opprinnelige identitet.

Jeg mener samtidig at det er viktig å belyse temaet jeg skal forske på fra flere sider. Dermed vil jeg også gå nærmere inn på hvorfor det kan oppleves utfordrende for de enslige

mindreårige å skape nære relasjoner med nordmenn. Disse ungdommene kommer til Norge uten foreldre og søsken, og de har som regel heller ikke annen familie eller slekt i landet. Som nyankomne til et ukjent land uten familie og venner, blir de enslige mindreårige flyktingene tvunget til å etablere nye sosiale nettverk. For å skape en følelse av tilhørighet og selvrespekt, er det naturlig at ungdommene oppsøker sosiale miljøer som virker kjent og oppleves lite truende og fremmed. Å føle at man hører til og bli akseptert av andre, er viktige forutsetninger for utvikling av en trygg identitet og selvfølelse. Dette bekreftes av Fyrand som skriver at vi skapes og utvikles i samhandling med andre, og de menneskene som inngår i vårt sosiale nettverk fungerer som våre identitetsutviklere og identitetsskapere (2005).

I min oppgave vil jeg som allerede nevnt, fokusere på hvordan eget etnisk nettverk kan hjelpe de enslige mindreårige til å klare de ulike utfordringene den nye hverdagen i et ukjent land kan bringe med seg. Med det sagt, ønsker jeg samtidig å poengtere at enslige mindreårige ikke er en ensartet gruppe. I likhet med alle andre mennesker, er det store forskjeller og variasjoner innad i gruppen. De har forskjellig bakgrunn, kommer fra ulike land, har hatt ulik oppvekst og ikke minst er de forskjellige med tanke på personlighet og interesser. Disse faktorene kan være av stor betydning med hensyn til hvilke sosiale miljøer de enslige mindreårige oppsøker, og hvem de velger å omgås og danne nære relasjoner med. Det er ikke nødvendigvis slik, og heller ingen selvfølge, at kun eget etnisk nettverk kan bidra til følelsen av tilhørighet og utvikling av en trygg identitet.

Det kan være store variasjoner med hensyn til hvilken betydning de ulike sosiale nettverkene har for de enslige mindreårige. Det er til og med noen som har mer kontakt med nordmenn enn det de har med sine egne landsmenn. Dette kan forklares med like interesser som danner et utgangspunkt for kontakten og større forståelse for de sosiale kodene. Disse faktorene kan bidra til at man lettere får innpass og føler tilhørighet i miljøer som hovedsakelig består av nordmenn. Ikke minst kan det handle om beherskelse av det norske språket som gjør at man lettere kan kommunisere med andre uten angst og uro for å bli misforstått. Jeg kommer til å utforske og gå nærmere innpå disse faktorene i analysen og drøftingen av mine funn.

1.4 Problemstilling/ hypotese

Problemstilling: *Kan enslige mindreårige flyktningers nettverksutvikling anses som tilpasningsstrategi for håndtering av egen identitet?*

Hypotese: *Nettverk fra eget hjemland og den støtten det medbringer, gir enslige mindreårige flyktninger en følelse av tilknytning og tilhørighet som er viktige forutsetninger for en trygg identitet.*

1.5 Begrepsavklaring

I denne undersøkelsen forsker jeg på enslige mindreårige flyktninger. Mye av litteraturen og forskningen jeg anvender i studien foretar ikke et eksplisitt skille mellom flyktninger og andre innvandrere. Imidlertid bruker de betegnelsen innvandrer om alle flyktninger og personer med minoritetsbakgrunn. Jeg har derfor valg å anvende litteratur som ikke presiserer et slikt skille.

2.0 FORSKNING

2.1 Vitenskapsteoretisk posisjonering

Vitenskapsteori og vitenskapsfilosofi er fagområder som problematiserer filosofisk tenkning og teorier om hvordan gyldig kunnskap og vitenskap blir til (Thornquist, 2015). Hva som blir ansett som sann kunnskap og vitenskap finnes det ikke et entydig svar på, da dette endrer seg over tid (Thornquist, 2015). I følge Ryen (2002) skal vitenskapsteorien imidlertid gjennomsyre alle valg vi tar i enhver forskning gjennom logiske argumenter og resonnementer. Man kan dermed si at forskning er en praksis hvor vitenskapelig kunnskap blir til, og systematiseres gjennom bevisste valg og redegjørelser (Thornquist, 2015). Dette innebærer at vi velger passende metoder som er gunstig i forhold til problemstilling og felten vi ønsker å forske på (Thornquist, 2015). Men valg av problemstilling er sjeldent tilfeldig, da dette også blir styrt av våre forestillinger om verden og hva vi anser som vitenskapelig og gyldig kunnskap (Thornquist, 2015). Vårt blikk på verden blir dermed avgjørende for hva slags spørsmål vi stiller, hvilken fenomener vi anser som interessante og hva vi ønsker å utforske nærmere (Thornquist, 2015). Det er imidlertid umulig å gjøre fullstendig rede for den for forståelsen vi har av verden (Thornquist, 2015). Uansett hvilken fremgangsmåte man velger å bruke, er det imidlertid viktig at man som forsker reflekterer over sine valg underveis i prosjektet, og er bevisst både sine inklusjons- og eksklusjons-kriterier fram til prosjektets slutt.

I følge Thagaard (2013) henger den forståelsen man utvikler i løpet av et forskningsprosjekt tett sammen med forskerens forståelse. Forskerens vitenskapsteoretiske forankring vil ikke bare påvirke fortolkningen og tendensene i datamaterialet, men den vil også ha innflytelse på hva forskeren søker informasjon om (Thagaard, 2013). Jeg vil derfor i det neste gjøre rede for den vitenskapsteoretiske tilnærmingen, hermeneutikk, som jeg har posisjonert meg i tråd med, for å vise hvordan dette har influert min fortolkning av datamaterialet.

2.1.1 Hermeneutisk tilnærming

Hermeneutikk blir i mange metodebøker beskrevet som læren om fortolkning og forståelse. I følge Ryen (2002) dreier hermeneutikken seg om forståelse som tolkning. Det vil si at menneskers handlinger skal fortolkes gjennom grundige analyser, og det blir lagt vekt på at en

skal etterstrebe å finne en dypere mening med menneskers handlinger enn det som umiddelbart kan sees på overflaten (Ryen, 2002). Thagaard (2013) forklarer at innenfor en hermeneutisk tilnærming fokuseres det på at det ikke finnes en absolutt sannhet, men fenomener kan være flertydige og kan derfor tolkes på ulike nivåer. Meningen med det vi studerer må forstås i lys av den sammenhengen som det vi studerer er en del av (Thagaard, 2013). Det vil si at samme handling kan ha forskjellige meninger alt etter i hvilken sammenheng og situasjon den handlingen blir utført (Thagaard, 2013). Nortvedt og Grimen (2013) utdyper dette nærmere med å skrive at menneskers forståelse av seg selv formes av den kulturelle og historisk samfunnsmessige sammenhengen en befinner seg i til enhver tid. En hermeneutisk tilnærming legger vekt på at folks egne erfaringer i livet og den forståelsen en har dannet av seg selv, skaper grunnlaget for all videre forståelse både for sitt eget liv og andres (Nortvedt & Grimen, 2013). Denne fortolkningen skjer gjennom de fordommer og den forforståelsen en har (Nortvedt & Grimen, 2013).

Thornquist (2015) påpeker at begrepet fordommer er et nøytralt ord i hermeneutisk forstand, og blir ikke brukt som et negativt ladet ord, slik det blir anvendt i dagligtalen. Ordet beskriver den forforståelsen eller de tankene vi mennesker til enhver tid bringer med oss inn i en ny situasjon og møter ulike fenomener med (Thornquist, 2015). Et viktig poeng i hermeneutikken er derfor å erkjenne og være bevisst på at vi mennesker aldri er forutsetningsløse i møte med ulike fenomener (Thornquist, 2015). Et sentralt begrep innenfor denne tradisjonen er den hermeneutiske sirkelen (Thornquist, 2015). Den hermeneutiske sirkelen er en dynamisk prosess hvor vi konstant prøver å forstå en del av virkeligheten, som i sin tur påvirker vår forståelse av helheten (Thornquist, 2015). Vår nye helhetsforståelse påvirker vårt inntrykk av enkeltdelene, som igjen danner et nytt grunnlag for helhetsforståelsen, og slik fortsetter det (Thornquist, 2015). Dette innebærer i praksis at man som forsker skal stadig forsøke å fordype seg inn i meningsinnholdet på det fenomenet man utforsker, og på denne måten bidra til grundigere innsikt (Thornquist, 2015).

Når jeg i denne oppgaven har posisjonert meg i tråd med hermeneutikken, er det fordi jeg mener at man ikke kan være helt objektiv i møte med ulike fenomener. Forskjellige fenomener kan tolkes på ulike måter, alt etter hvilken forforståelse eller tanker vi bringer med oss inn i bestemte situasjoner. En hermeneutisk tilnærming handler om fortolkning. Det vil si at både informantene i denne studien, og jeg er fortolkere. Når informantene forteller sine historier, vil dette bære preg av deres forforståelse og deres syn og fortolkning. Jeg på min

side, vil ut fra mine fordommer og den forforståelsen jeg har, tolke informantenes historier på en annen måte. Min hermeneutiske posisjon reflekteres i denne studien, gjennom at jeg har valgt å anvende to fortolkningsnivåer i framstillingen av resultatene. På det ene nivået legger jeg fram informantenes historier slik de selv fortalte og fortolket den. I den andre delen av analysen, prøver jeg å forstå meningen med det informantene fortalte. Dette gjør jeg ved å legge til mine fortolkninger basert på de teoretiske begrepene jeg har valgt å anvende i denne studien.

Thagaard (2013, s. 42) forklarer at man fra en samfunnsvitenskapelig posisjon kan anvende en hermeneutisk vinkling til å fortolke kultur som tekst, der formålet er å utvikle en plausibel forståelse av meningen i teksten. I praksis vil dette ha betydning for hvordan man som forsker tolker og analyserer for eksempel intervjuetekster (Thagaard, 2013). Under transkriberingen og analyseringen av intervjuene som jeg har gjennomført, har jeg forsøkt å gå gjennom transkripsjonene flere ganger for å gi et mest mulig nyansert bilde av det informantene i denne studien prøvde å formidle.

2.2 Metodisk tilnærming

Thornquist (2015) beskriver metode som den fremgangsmåten man bruker i forskning. Det vil si at man på en systematisk og strategisk måte går fram for å samle inn og håndtere data (Thornquist, 2015). Dalland (2000) forklarer metode som et redskap man bruker når man studerer eller forsker på et fenomen. Hvilken metode man velger å anvende i sin forskning er som tidligere nevnt avhengig av problemstilling. Man må gjøre grundige faglige overveielser i forhold til hvilken metode som best mulig kan belyse og gi svar på spørsmålene man stiller. Thornquist (2015, s. 202) viser til hvordan kvalitativ og kvantitativ forskning ofte blir satt opp mot hverandre i metodebøker. Kvalitativ forskning karakteriseres med ord som dybde og innsikt (Thornquist, 2005). Her tar man sikte på å innhente data fra et fåtall enheter (Thornquist, 2005). Kvantitativ forskning beskrives derimot med ordene bredde og oversikt, der målet er å få kunnskap om et større omfang og finne statistiske sammenhenger mellom flere enheter (Thornquist, 2005). Thornquist skriver videre at man velger kvalitativ orientert eller kvantitativ orientert metode alt etter hvilken side av et fenomen man ønsker å undersøke (2005). Kvantitativ forskningsmetode gir en mulighet til å forme dataene man samler inn om til målbare enheter, mens kvalitativ metode åpner opp for at man skal kunne gå inn i kjernen

på det fenomenet man forsker på (Thornquist, 2005). I kvalitativ metode forsøker man i stor grad å framstille menneskers meninger og opplevelser ved å for eksempel la den enkelte sette ord på sin situasjon, og på denne måten bidra til økt forståelse for det man undersøker (Dalland, 2000, s. 72).

For å innhente informasjon om enslige mindreåriges nettverk, og den betydning nettverket har for dem, virket det mest hensiktsmessig for meg å velge en kvalitativ metode fremfor en kvantitativ metode. Grunnen til at jeg landet på dette valget, er fordi målet med forskningen min er å framheve de enslige mindreåriges egne beskrivelser om sitt valg av nettverk. Det som er viktig å poengtere her, før jeg går videre, er at enhver forskningsmetode har sine begrensninger. Men det viktigste er å gjøre forskningen transparent for leserne gjennom grundige redegjørelser for hvordan kunnskapen er blitt til, slik at andre kan bedømme og etterprøve det man har gjort (Dalland, 2000, s. 75).

2.2.1 Kvalitativ metode

I følge Brinkmann og Tanggaard (2012, s. 11) handler kvalitative metoder om å forske på fenomener og hvordan disse oppleves, tolkes eller framstår. Her er man hovedsakelig opptatt av menneskelige erfaringer og opplevelser, og målet er å forsøke å forstå menneskets livsverden og deres egne tanker og meninger rundt denne (Brinkmann & Tanggaard, 2012). Valg av kvalitative eller kvantitative tilnæringer skjer ikke nødvendigvis på grunn av at den ene metoden er bedre enn den andre (Holter & Kalleberg, 1996, s. 75). Men hvilken tilnærming som er best egnet til et bestemt forskningsprosjekt avhenger hovedsakelig av problemstillingen eller forskningsspørsmålene for den enkelte studien (Holter & Kalleberg, 1996, s. 75). Det er ikke den metodiske tilnærmingen som er avgjørende for hvor bra det endelige resultatet vil bli, det er derimot kvaliteten på analysen som er det viktigste i hver enkel studie (Ryen, 2002, s. 21). Datamaterialet i kvalitativ forskning kommer fra ulike metoder, deriblant intervju, feltstudier og deltakende observasjon (Svartdal, 2015, s. 139). Intervju er i følge Ryen (2002, s. 18) den mest utbredte metoden innenfor denne tilnærmingen, som også jeg har valgt å benytte i min studie. Jeg vurderte at intervjuer ville være mest hensiktsmessig å anvende for å besvare min problemstilling. Informantenes subjektive beskrivelser og erfaringer, ga meg et godt innblikk i temaet for mitt forskningsprosjekt.

Formålet med et forskningsintervju er å forstå temaer man studerer ut ifra informantens perspektiver og deres tanker og refleksjoner rundt disse temaene (Brinkmann, 2013). Strukturen i et forskningsintervju kan sammenlignes med hverdagslige samtaler (Kvale, 1996, s. 27). Imidlertid krever profesjonelle intervjuer en spesifikk tilnærming og det stilles forskjellige kriterier til oppbygging og struktur (Kvale, 1996, s. 27). Jeg vil derfor i det neste redegjøre for min fremgangsmåte i planleggingen og utførelsen av intervjuene i dette forskningsprosjektet.

2.3 Utvalg av informanter

I følge Ryen (2002, s. 79) er det flere momenter som må avklares i forhold til utvalget når man utfører kvalitative studier. I tillegg til å definere hvilket utvalg studiet skal basere seg på, må man også tenke gjennom hvor man kan få tak i deltakere som kan være aktuell for prosjektet (Ryen, 2002). Hensikten med en kvalitativ studie som baserer seg på intervju er å innhente fyldig informasjon om intervjupersonenes meninger og tanker rundt de temaene man forsker på, heller enn å sammenligne enheter (Ryen, 2002). Det er derfor, i følge Ryen (2002) mest hensiktsmessig å ha et lite utvalg, da dybdeintervjuer kan være mer tidkrevende enn det prosjektets varighet vanligvis tillater.

Når det gjelder aktuelle informanter til dette forskningsprosjektet, utarbeidet jeg noen inklusjons-og eksklusjons-kriterier med tanke på hvem utvalget skulle bestå av. I lys av min erfaring med enslige mindreårige flyktninger som denne oppgaven tar sikte på, forstår jeg at det kan være vanskelig å ha dybdeintervjuer med ungdommer som ikke snakker godt norsk. Dette ville i tilfellet medført at jeg måtte ha benyttet meg av ekstern tolk. Av erfaring vet jeg at kommunikasjon gjennom tolk kan være utfordrende, og mye av essensen og detaljene av den opprinnelige betydningen i språket kan forsvinne i oversettelsen. Samtidig har jeg erfart at enslige mindreårige ofte kan synes det er vanskelig å ha tolkesamtaler. Dette handler i stor grad om mistillit til tolken med tanke på brudd på taushetsplikten. Jeg satte noen utvalgs-kriterier med tanke på hvilke personer jeg ønsket å intervju. Det jeg valgte å legge vekt på var at det skulle være enslige mindreårige flyktninger som har bodd i Norge i minimum tre år. I tillegg ønsket jeg at de skulle være over 18 år, slik at de kunne samtykke til deltakelse i studien på egne vegne. Et annet kriteriet som var selvsagt i dette prosjektet var at ungdommene skulle ha kommet til Norge som enslige mindreårige flyktninger. Hvorvidt

ungdommene var gjenforent med foreldrene i dag virket irrelevant i denne sammenheng. Det siste kriteriet jeg satte i forbindelse med aktuelle informanter til studien, var at deltakerne ikke lenger skulle bo i bolig for enslige mindreårige flyktninger. Dette for å unngå faren for en forveksling mellom min rolle som forsker og miljøterapeut. Omfanget på studien har jeg avgrenset til å bestå av fem informanter. Begrunnelsen for å ha et såpass lite utvalg var for at jeg skulle kunne fordype meg mer grundig i datamaterialet, framfor et større utvalg som kunne begrenset kvaliteten i framstillingen av dataene som framkom i prosjektet.

2.4 Rekruttering og rekrutteringsprosess

Når det gjelder rekrutteringsprosessen skriver Thagaard (2013, s. 161) at det kan være utfordrende å få tak i informanter som er villig til å delta i studien ettersom man ofte berører personlige og sensitive temaer, derfor trekker vi ut et utvalg som er tilgjengelig for oss. Med tanke på at jeg har jobbet med enslige mindre flyktninger i overkant av fem år, hadde jeg allerede tilgang til miljøer der jeg hadde gode forutsetninger for å komme i kontakt med aktuelle kandidater til forskningsprosjektet mitt. Jeg hadde i utgangspunktet tenkt å ta direkte kontakt med ungdommene som tidligere har bodd der jeg jobber i dag, og spør om de var interessert å delta i prosjektet. Dette ble jeg imidlertid frarådet av min kontaktperson i norsk senter for forskningsdata (NSD) av hensyn til frivilligheten til deltakelse og anonymisering. Jeg valgte derfor å kontakte andre samarbeidspartnere som bistod med å rekruttere fem informanter. De tok kontakt med aktuelle kandidater og presenterte prosjektet for dem. Etter jeg hadde fått klarsignal fra samarbeidspartnerne om de fem personene som hadde sagt seg villig til å være deltakere i studien, tok jeg direkte kontakt med de aktuelle kandidatene. Jeg presenterte da prosjektet mitt på nytt, presiserte at deres deltakelse var helt frivillig og forsikret meg om at de fortsatt hadde lyst å være med i studien før vi avtalte et møte for intervjuet. Metoden jeg har brukt for å innhente informanter beskrives av Thagaard (2013, s. 61-62) som «snøballmetoden». Det vil si at man etablerer kontakt med personer eller informanter som hjelper forskeren med å komme i kontakt med andre deltakere som er aktuelle for forskningsprosjektet (Thagaard, 2013). Det blir pekt på noen etiske utfordringer med denne metoden. Utfordringen går ut på at de personene som blir foreslått for forskeren ikke nødvendigvis ønsker å være med i studien, ei heller har de gitt samtykke til at forskeren skal få deres kontaktinformasjon (Thagaard, 2013). Dette var imidlertid uproblematisk i rekrutteringen for denne studien, da jeg ventet med å ta kontakt med deltakerne til etter de

hadde gitt muntlig samtykke til mine samarbeidspartnere om at de ønsket å være med i prosjektet. Denne måten å rekruttere på mener jeg også styrker reliabiliteten i studien, da informantenes frivillige deltakelse ble lagt stor vekt på.

2.5 Utvikling av intervjuguide

En intervjuguide er i følge Dalland (2000, s. 137) en plan man som forsker lager i forkant av det kvalitative intervjuet. Denne planen er et viktig redskap i gjennomføring av intervjuene, og utformingen av planen bør derfor vies en god del tid (Dalland, 2000). I og med at målet med kvalitative intervjuer er å få grundige beskrivelser og informasjon om informantenes tanker og refleksjoner rundt de temaene vi ønsker å utforske, er det viktig at man på forhånd har utformet gode spørsmål som sikrer oss svar på de temaene vi forsker på (Thagaard, 2013, s. 100).

En intervjuguide kan være utformet på ulike måter. I hvor stor grad man ønsker å strukturere intervjuguiden i forkant av intervjuene avhenger av fokuset i studien, og hvem man ønsker å forske på (Ryen, 2002, s. 97). I følge Johannesen, Tufte og Christoffersen (2010, s. 137) finnes det tre ulike måter å utforme intervjuguiden på: en strukturert intervjuguide, en ustrukturert intervjuguide og en semistrukturert eller delvis strukturert intervjuguide. Med strukturert menes et intervju der man har fastlagt tema og spørsmål på forhånd (Johannesen et al., 2010). Man stiller spørsmålene i en fastlagt og forhåndsbestemt rekkefølge som man ikke viker vekk fra (Johannesen et al., 2010). En ustrukturert intervjuguide åpner opp for et uformelt intervju med åpne spørsmål (Johannesen et al., 2010). Tema er på forhånd angitt, men den ustrukturerte fremgangsmåten gir forskeren mulighet til å tilpasse spørsmålene til den enkelte intervjusituasjonen (Johannesen et al., 2010). I semistrukturerte intervjuer utformer man en overordnet intervjuguide som man styrer intervjuet etter, men man er ikke bundet til rekkefølgen til spørsmålene og temaene på samme måten som i strukturerte intervjuer (Johannesen et al., 2010). Her har man mulighet til å bevege seg fram og tilbake mellom disse, alt etter hva som virker mest hensiktsmessig i de forskjellige intervjuene (Johannesen et al., 2010).

Ryen (2002, s. 97) påpeker at det kan være argumenter både for og i mot for ulike grader av strukturering av intervjuguiden. Et argument mot en forhåndsstrukturert intervjuguide, kan

være at dette i stor grad låser forskeren og intervjusituasjonen som i utgangspunktet bør være en dynamisk prosess mellom forsker og informant (Ryen, 2002). Intervjuet får dermed en mekanisk vending (Ryen, 2002). Et mindre strukturert intervju vil gi intervjupersonen større rom for å påvirke interaksjonen (Ryen, 2002). I tillegg vil det også i høyere grad gi forskeren mulighet til å fange opp respondentens perspektiv på de temaene intervjuet berører (Ryen, 2002). Ryen (2002) påpeker imidlertid at det uansett er en fordel at man på forhånd har en viss oversikt over de viktigste temaene som er fokus i studien for å unngå at disse ikke fanges opp under utførelse av intervjuene. Et annet argument som Ryen (2002) legger fram i favør av strukturerte intervjuguider, er at man på denne måten unngår å samle inn for mye overflødig data som ikke har relevans for prosjektet.

I mange metodebøker blir det presentert forslag om ulike momenter eller retningslinjer for hvordan man bør gjennomføre et intervju. Det første rådet skriver Ryen (2002, s. 100) dreier seg om hva som er viktig å ta hensyn til i innledningsfasen av intervjuet. Man bør først og fremst starte intervjuet med hverdagslige temaer for å lage en trygg atmosfære og skape et tillitsforhold til informanten (Ryen, 2002). Her må man ta hensyn til den enkelte respondenten og emner det kan tenkes han/hun er interessert i å snakke om (Ryen, 2002). Deretter starter man å stille enkle faktaspørsmål til informanten som krever enkle svar, før man etter hvert beveger seg over til hoveddelen av intervjuet (Ryen, 2002). Når intervjuet begynner å nærme seg slutten, bør man i følge Thagaard (2013, s. 111) tone ned det emosjonelle nivået. Det vil si at man på samme måten som i innledningen runder av intervjuet med å stille enkle spørsmål som ikke krever avanserte svar (Thagaard, 2013). Denne oppbyggingen av et intervju ligner på mange måter på en vanlig samtale (Ryen, s. 100).

På bakgrunn av argumentene jeg nå har lagt fram, valgte jeg i min studie å benytte meg av en semistrukturert intervjuguide. Dette vurderte jeg å være den beste måten å gjennomføre intervjuene på. I fare for å ikke få samlet inn data om de temaene som er viktig for mitt prosjekt, ville jeg unngå en ustrukturert intervjuguide. Faren her ville vært at informantene hadde funnet det vanskelig å snakke fritt uten noen forhåndsdefinerte spørsmål som kunne være retningsgivende for hva slags informasjon jeg som forsker var ute etter. Den semistrukturerte intervjuguiden derimot, ga informantene fleksibilitet. De fikk mulighet til å fortelle fritt om hovedspørsmålene uten noen avbrytelser fra min side. Det at jeg ikke var bundet av rekkefølgen på spørsmålene i intervjuguiden, ga meg også mulighet til å komme med oppfølgingsspørsmål. I tillegg kunne jeg bevege meg fram og tilbake mellom

spørsmålene i intervjuguiden alt etter hva som var mest naturlig og hensiktsmessig i de enkelte intervjuene. Dalland (2000, s. 138) skriver at de erfaringene vi får underveis i et intervju, gir oss anledning til å justere intervjuguiden i forkant av neste intervju. Dette var også tilfellet for mitt vedkommende, da første intervjuet jeg gjennomførte ga meg en pekepinn på enkelte spørsmål i intervjuguiden som var irrelevant for min studie. Jeg valgte da å stryke vekk disse spørsmålene forut for neste intervju.

2.6 Gjennomføring av intervjuene

Dalland (2000, s. 136) skriver at et intervju er et møte mellom to mennesker, der begge parter som inngår i intervjuet har forventninger til dette møtet. Det er derfor viktig at forskeren gjør et godt inntrykk allerede før man møter til intervjuet gjennom telefonkontakten man får med de enkelte respondentene (Dalland, 2000). Det spesielle i min studie var at jeg på forhånd kjente til de informantene som hadde sagt seg villig til å bli intervjuet. Samarbeidspartnerne som hjalp meg i rekrutteringen av respondenter, tok kontakt med tidligere ungdommer på mine vegne, før jeg selv ringte til de som hadde samtykket til dette. Samtlige av potensielle deltakere jeg tok kontakt med, sa ja til å bli intervjuet. I den første kontakten jeg etablerte med intervjupersonene per telefon, var det viktig for meg å forklare bakgrunnen for at jeg ikke hadde henvendt meg direkte til dem, og hensikten med å gå via mellompersoner. Deretter brukte jeg tid til å forklare prosjektet mitt for dem, og la vekt på formålet og hensikten med forskningen min. Videre poengterte jeg at deres deltakelse var frivillig, noe som innebar at de når som helst kunne trekke tilbake sitt samtykke. Samtidig forsikret jeg dem om at all informasjonen som kom fram under intervjuet skulle anonymiseres etter beste evne. Denne informasjonen som informantene fikk, står i tråd med de momentene Dalland (2000, s. 139) beskriver som viktige når vi presenterer oss for respondentene. I samtalen jeg hadde med informantene på telefon, avtalte vi også tidspunkt og møteplass for intervjuet. Jeg presiserte at jeg var fleksibel med henhold til dette, da jeg ønsket at intervjuet skulle skje på deres premisser. Samtlige fem intervjupersoner viste stor fleksibilitet tilbake med tanke på tid og møteplass for intervjuene. Intervjuene ble foretatt på steder hvor informantene og jeg ikke kunne gjenkjennes. Det viktigste i min vurdering på hvor intervjuene skulle finne sted, var at det skulle foregå en plass hvor intervjupersonene følte seg trygge, og at vi i tillegg kunne snakke uten forstyrrelser.

I møte med intervjupersonene gjentok jeg all informasjonen jeg hadde formidlet på telefon til hver enkelt. Jeg forsikret meg om at de forstod hva deltakelse i studien innebar, og ga dem et samtykke/informasjonskriv som de leste gjennom før de skrev under. Jeg presiserte at til tross for at de hadde skrevet under på et samtykkebrev, kunne de velge å trekke dette samtykke når som helst mens studien foregikk, og all informasjon om dem ville bli tilintetgjort uten videre spørsmål. Thagaard (2013, s. 113) skriver at vi ikke kan med sikkerhet si noe om hvordan relasjonen mellom intervjupersonen og forskeren preger det informantene forteller under intervjuet. Jeg poengterte derfor til informantene at jeg under intervjuet ikke var ute etter et fasitsvar, men at jeg kun ville høre deres genuine synspunkter og meninger rundt de temaene jeg stilte spørsmål om. Thagaard skriver videre at etablering av tillit i ethvert intervju er avgjørende for hvorvidt intervjupersonene velger å fortelle åpent om sine synspunkter og opplevelser (2013). Med tanke på at informantene i min studie hadde kjennskap til meg fra før, er det tenkelig at det var etablert en form for kontakt og tillit som hadde krevd mer tid å få bygget opp, dersom dette ikke hadde vært tilfellet. Jeg mener at relasjonen jeg hadde med intervjupersonene var betydningsfull, og fungerte som en trygghetsfaktor som bidro til at de mer velvillig og åpen snakket om de temaene vi var inne på under gjennomføringen av intervjuene. For meg virket det også naturlig å ha en uformell prat både i forkant og etterkant av intervjuene med hver enkelt. Dette bidro i sin tur til at intervjuene fikk en mindre formell karakter, enn det muligens kan ha framstått i utgangspunktet.

Alle intervjuene ble tatt opp på bånd med samtykke fra deltakerne. Dette for å sørge for at alt som ble sagt under intervjuene ble bevart, og jeg ville også ha anledning til å bruke direkte sitater fra intervjuene i presentasjonen av resultatene. I gjennomføringen av intervjuene, forsøkte jeg å vie min fulle oppmerksomhet mot informantene, og ga dem rom til å snakke fritt uten avbrytelser. Jeg kom med oppfølgingsspørsmål til det de fortalte, og de fleste av respondentene svarte på mange av spørsmålene jeg hadde notert i intervjuguiden før jeg i det hele tatt hadde stilt dem. På slutten av hvert enkelt intervju spurte jeg informantene om det var noe annet de ønsket å tilføye som de mente kunne være relevant før vi avsluttet intervjuet.

2.7 Transkribering av intervjuene

Brinkmann og Tanggaard (2012, s. 33) skriver at intervjuer krever en del oversettelser. En av prosessene kaller de for transkripsjon, noe som innebærer å skrive av intervjuene som er tatt opp på bånd til en lesbar tekst (Brinkmann & Tanggaard, 2012). Begrunnelsen for å kalle denne prosessen for en oversettelse, er at det er stor forskjell på det skriftlige og det muntlige språket (Brinkmann & Tanggaard, 2012). Det er derfor en utfordring å skrive av det som blir sagt i et intervju, da man ofte blir usikker hvor komma og punktum skal settes (Brinkmann & Tanggaard, 2012). Samtidig er det også vanskelig å formidle kroppsspråk og stemmeleie i nedfelt tekst (Brinkmann & Tanggaard, 2012). Videre kan språklige fenomener som eksempelvis ironi, gå tapt i transkripsjonen, da dette kan være særlig vanskelig å gjengi i skriftlig form (Brinkmann & Tanggaard, 2012).

I mitt forskningsprosjekt ble det, som tidligere nevnt, gitt samtykke til å ta opp intervjuene på lydbånd. Intervjuene ble etter kort tid transkribert, mens jeg fortsatt hadde det som ble sagt ferskt i minne. Jeg har i stor grad prøvd å skrive teksten slik det ble uttrykt av informantene, uten omgjøring på eventuelle språklige og grammatiske feil. Dette ga meg også anledning til å bruke direkte sitater fra deltakerne. Jeg har derimot transkribert intervjuene på bokmål, noe som ikke er i samsvar med informantenes talespråk, da samtlige brukte dialekt. I enkelte av intervjuopptakene valgte jeg å ikke skrive enkelte utsnitt som jeg anså som irrelevant for min studie. Jeg ble godt kjent med datamaterialet gjennom transkriberingen, og denne prosessen ga meg ideer til den videre tolkningen og analysen. Dalland (2000, s. 153) skriver at det kan være lurt å transkribere intervjuene selv, da dette kan gi tanker om potensielle tolkninger av teksten.

2.8 Temasentrert og personsentrert analyse

Temasentrert analyse innebærer i følge Thagaard (2013) at man retter fokuset mot temaer som framkommer i forskningsprosjektet. Dette innebærer at man analyserer informasjon om hvert tema for alle intervjupersonene som har vært del av forskningen (Thagaard, 2013). Målet med en slik analyse er å framstille en grundig forståelse av hvert enkelt tema som framgår av datamaterialet (Thagaard, 2013). Kritikken mot denne typen analyse er at det er fare for at utsnitt av data blir løsrevet fra sin opprinnelige sammenheng (Thagaard, 2013). Det er derfor viktig at man som forsker er bevisst på dette når man tar ut utsagn fra et intervju, og vurderer

utsagnet opp mot intervjuet som helhet før man setter det inn i en bestemt kategori (Thagaard, 2013). Dette minimerer faren for å ikke kunne framstille et helhetlig bilde av datamaterialet (Thagaard, 2013). I temasentrerte analyser framheves meningsinnholdet i teksten ved å knytte kodeord til utdrag av dataene (Thagaard, 2013). Videre kategoriseres utsnittene av data som handler om det samme emne (Thagaard, 2013). Disse kategoriene representerer temaene i studien (Thagaard, 2013). Her er det viktig at vi har informasjon fra alle deltakerne i undersøkelsen om de samme temaene, da målet med analysen er å kunne sammenligne data fra de ulike intervjupersonene med hverandre (Thagaard, 2013). Samtidig er det også viktig å finne et passende antall kategorier man ønsker å inndele informasjonen i, slik at interessante variasjoner og ulike nyanser i dataene ikke går tapt (Thagaard, 2013).

I følge Thagaard (2013, s. 157) er fokuset i personsentrerte analyser rettet mot enkeltpersonene som har deltatt i studien. Analysen i en personsentrert tilnærming foregår på tilnærmet samme måte som i en temasentrert tilnærming (Thagaard, 2013). Utsnitt av data blir identifisert i datamaterialet, og det kobles kodeord til dette utdraget i teksten (Thagaard, 2013). Deretter settes disse utsnittene av informasjon inn i kategorier (Thagaard, 2013).

Thagaard (2013) beskriver noen momenter som er viktig å huske på når man skal analysere og tolke data. Først og fremst er det avgjørende å gjøre seg kjent med essensen i dataene man samler inn (Thagaard, 2013). Dette innebærer at man leser nøye gjennom transkripsjonene av utførte intervjuer før man begynner med kategorisering og klassifisering av innholdet (Thagaard, 2013). Dette danner i sin tur et utgangspunkt for å få en bredere forståelse av meningsinnholdet og gjenkjenne de ulike mønstrene (Thagaard, 2013). Neste steg i prosessen innebærer å finne egnede ord og begreper som best mulig kan få fram meningen med de innsamlede dataene (Thagaard, 2013). Videre er det viktig å ta stilling til hvor detaljert vi ønsker at teksten som vi inkluderer skal være (Thagaard, 2013). Skal man for eksempel inkludere både spørsmål og svar i framstillingen av intervjuene, eller skal man bare ta med svarene? (Thagaard, 2013). Samtidig må vi merke oss viktige sitater i teksten som framhever betydelige poeng i teksten, og bruke disse i presentasjonen av resultatene (Thagaard, 2013). Det er viktig at man som forsker er bevisst på de ulike nivåene teksten tolkes på (Thagaard, 2013). Det kan være lurt å først og fremst finne ut hva teksten handler om (Thagaard, 2013). Deretter går man videre og besvarer dette spørsmålet ved å presentere utsnitt av data fra selve intervjuene, samtidig kan man legge til forskerens fortolkninger av meningsinnholdet i informasjonen som er lagt fram (Thagaard, 2013).

I følge Thagaard (2013, s. 188) kan temasentrerte og personsentrerte tilnærminger utfylle hverandre. Mens temasentrert analyse sammenfatter og sammenligner informasjon fra alle deltakerne om de samme temaene i materialet, er fokuset i en personsentrert tilnærming rettet mot de enkelte deltakerne i studien (Thagaard, 2013). En kombinasjon og veksling av disse to tilnærmingene kan dermed ha den fordel at man får gitt et helhetlig bilde og får fram de ulike nyansene i datamaterialet (Thagaard, 2013). På bakgrunn av dette, har jeg i analysen av dataene for dette prosjektet valgt å kombinere en personsentrert og en temasentrert analyse for å gi en rik og detaljert framstilling av studien. Denne kombinasjonen har gitt meg en frihet i analyseprosessen, med tanke på forskjellene mellom intervjupersonene som jeg vurderte ikke ville komme tydelig fram ved bruk av kun en temasentrert tilnærming. I tillegg til disse to analysemetodene, har jeg som et supplement tolket og analysert datamaterialet etter et hermeneutisk perspektiv.

Videre har jeg analysert datamaterialet på to nivåer. Den første analytiske delen, er en empiridrevet personsentrert analyse. Her har jeg presentert informantenes historier slik de ble fortalt, og er lagt tett opp til deres redegjørelser og refleksjoner under intervjuene. Jeg har i størst mulig grad unngått å komme med egne fortolkninger av datamaterialet her. Det andre analytiske nivået, er en temasentrert analyse hvor jeg har koblet inn det teoretiske grunnlaget og relevant forskning som andre forskere har utviklet. Her kommer jeg i tillegg med egne fortolkninger av meningsinnholdet i informasjonen som ble lagt fram under intervjuene. Jeg bruker altså personbasert og temabasert analyse som uttrykk for to analytiske nivåer.

2.8.1 Beskrivelse av min analyseprosess

Som nevnt tidligere, anvender denne studien en hermeneutisk forskningsposisjon, en kvalitativ tilnærming og en person- og temabasert analytisk fortolkningsramme. Jeg vil her utdype min analyseprosess med utgangspunkt i Thagaards (2013) beskrivelse av person- og temasentrerte analyser som jeg har gjort rede for.

Allerede etter at alle fem intervjuene var gjennomført, begynte jeg å gjenkjenne likheter i enkelte av temaene som dukket opp i flere av intervjusamtalene. Dette kom tydeligere fram i arbeidet med transkriberingen, som ble utført fortløpende etter hvert intervju. Jeg brukte markeringstusj i ulike farger for å markere utdrag av data som var like, og knyttet ulike

kodeord til disse utdragene. Etter å ha gått gjennom transkripsjonene flere ganger for å være sikker på at kodeordene var i overensstemmelse med det informantene fortalte, ble dataene satt inn i kategorier. Dette innebar at jeg samlet de utdragene fra transkripsjonene som handlet om det samme emne. Disse kategoriene representerte temaene i studien.

I presentasjonen av datamaterialet, ønsket jeg å vise det store mangfoldet og variasjonen i informantenes historier, og deres perspektiver og tanker rundt deres sosiale nettverk. Jeg valgte av den grunn å kombinere en personsentrert og en temasentrert analyse. Intensjonen var å synliggjøre både likhetene og forskjellene mellom de fem informantene.

I vurderingen av hvor mye av teksten fra intervjuene jeg skulle inkludere i analysen, vurderte jeg det som mest hensiktsmessig å ta med mest mulig sitater fra informantene. Dette for å gi leserne større innblikk i informantenes historier, og for å framheve betydelige poeng i teksten.

2.9 Validitet og reliabilitet

I kvalitative tekster er det viktig at man under hele forskningsprosjektet tar kritiske vurderinger på forskningens kvalitet. I denne vurderingen er det to sentrale begreper som blir brukt, validitet (gyldighet) og reliabilitet (pålitelighet).

2.9.1 Reliabilitet/pålitelighet

Reliabilitet i forskning handler om forskningsresultatenes konsistens og troverdighet (Kvale, 1996). I en intervjusammenheng kan forskerens pålidelighet bli satt under tvil basert på intervjuerens måte å stille spørsmål på (Kvale, 1996). Hvis forskeren for eksempel stiller ledende spørsmål under intervjuet, kan dette utilsiktet påvirke de svarene man får (Kvale, 1996).

Thagaard (2013, s. 202) skriver at reliabilitet referer i utgangspunktet til spørsmålet om repliserbarhet. Det handler med andre ord om en annen forsker hadde kommet fram til samme resultatet hvis han/hun hadde forsket på det samme temaet og hadde anvendt de samme metodene (Thagaard, 2013). Men i og med at kvalitativ data utvikles i relasjonen mellom forsker og mennesker i felten, er spørsmålet om repliserbarhet ikke relevant i denne

sammenheng. Nilssen (2012, s. 141) bekrefter dette med å skrive at kvalitative studier kan aldri gjentas på akkurat samme måte av en annen forsker selv om de hadde brukt samme fremgangsmåten, da data er kontekstavhengig. Det som derimot er viktig i denne sammenheng, er at man som forsker skal etterstrebe å forklare og argumentere gjennomgående for de ulike valgene man har tatt i hvert ledd i forskningsprosessen, og på denne måten vise hvordan datamaterialet er blitt til (Nilssen, 2012). Thagaard (2013, s. 202) påpeker viktigheten av å gjøre rede for hvilket data som er blitt hentet fra feltarbeidet, og hva som er forskerens egne vurderinger av den innsamlede informasjonen (Thagaard, 2013). Videre skriver hun at det er hensiktsmessig å drøfte hvordan relasjonen til respondentene i studien kan ha hatt noe å si for de dataene forskeren har fått (Thagaard, 2013). I forbindelse med forskningens reliabilitet er «transparency» et viktig begrep (Thagaard, 2013). Dette refererer til forskningsprosessens gjennomsiktighet, som innebærer at man beskriver i detaljer hvilke forskningsstrategier og analysemetoder man har brukt, slik at andre kan få innsyn i selve prosessen og hvordan det endelige resultatet er blitt til (Thagaard, 2013). I tillegg bør forskeren beskrive sin teoretiske posisjon, og hva man baserer sine fortolkninger på (Thagaard, 2013). Forskningens reliabilitet kan også styrkes ved at man får en annen forsker til å ta en kritisk vurdering på forskningsprosessen og den tilnærmingen man har brukt (Thagaard, 2013).

2.9.2 Validitet/ gyldighet

Forskningens validitet eller gyldighet baserer seg på gyldigheten av de fortolkningene forskeren kommer fram til gjennom forskningsprosjektet (Thagaard, 2013). Gyldigheten av forskningen viser seg gjennom en kritisk overveielse på hvorvidt resultatene man har kommet fram til står overens med den virkeligheten vi har studert (Silverman, 2011, hentet fra Thagaard, 2013, s. 204). Det vil dermed si at det er avgjørende for forskningens gyldighet at forskeren gjennom et kritisk blikk vurderer sin egen analyse og kontrollerer om han eller hun har framstilt en upartisk tolkning av de fenomenene som er studert (Thagaard, 2013). Det skilles mellom intern og ekstern validitet. Intern validitet henger sammen med i hvor stor grad årsakssammenhenger støttes i en bestemt studie innenfor en bestemt setting (Seale, 1999, hentet fra Ryen, 2002, s. 179). En årsaksanalyse handler om å besvare spørsmålene hva og hvorfor, før spørsmålet om hvordan (Seale, 1999, hentet fra Ryen, 2002, s. 179). Her er det snakk om at forskeren skal etterstrebe å vise en dyp forståelse av felten som forskes på, og på

denne måten styrke troen på de årsakssammenhengene forskeren framstiller (Seale, 1999, hentet fra Ryen, 2002, s. 179). Begrepet ekstern validitet sikter til hvorvidt de fortolkningene i en bestemt studie kan overføres til et annet, og kan være gyldige i andre settinger (Seale, 1999, hentet fra Thagaard, 2013, s. 211). Overførbarhet i denne sammenheng handler om «teoretisk generalisering» som går ut på logiske resonnementer om hvordan det man har kommet fram til i en studie kan også ha gyldighet i andre sammenhenger (Seale, 1999, hentet fra Thagaard, 2013, s. 211).

Forskningens validitet kan på samme måten som forskningens reliabilitet, styrkes gjennom gjennomsiktighet i forskningen (Thagaard, 2013). Forskeren styrker gyldigheten til forskningen gjennom nøye redegjørelser for grunnlaget for sine fortolkninger og hvordan analysen har ført fram til de resultatene hun eller han har kommet fram til (Thagaard, 2013). Det vil med andre ord si at man skal gi grundige begrunnelser for forskningsprosjektets konklusjoner. Videre er det viktig at man redegjør for forskerens relasjon til felten eller deltakerne og hvordan denne relasjonen kan ha hatt betydning for de fortolkningene man har kommet fram til (Thagaard, 2013). Forskerens relasjoner til felten og deltakerne har betydning for hvordan man posisjonerer seg i forhold til de som deltar i prosjektet (Thagaard, 2013). Man har altså et utgangspunkt for tolkning om man har en tilknytning til felten man studerer, slik jeg har hatt i forskningsprosjektet mitt, og et helt annet hvis man har ingen tilknytning til felten og deltakerne man forsker på.

For å styrke validiteten i min forskning, har jeg tidligere beskrevet min tilknytning til felten og utvalget jeg skal forske på. Jeg har også skrevet hvordan jeg skal rekruttere utvalget og reflektert over hvordan min posisjon og tilknytning til utvalget kan ha noe å si for forskningen. Jeg mener at nærheten jeg har til felten jeg har forsket på, kan ha vært en fordel i min studie. Det kan tenkes at utvalget av personer jeg intervjuet kan ha følt seg tryggere i intervjusituasjonen, noe som i sin tur har bidratt til at jeg har fått mer ekte og genuine svar på de spørsmålene jeg stilte. Videre mener jeg at nærheten jeg har til felten jeg har forsket på ga meg et godt utgangspunkt for forståelse av det de fenomenene jeg ønsket å studere. Jenssen (2011, s. 73) påpeker at distanse til forskningsfeltet kan være positiv da dette kanskje kan medføre at man stiller seg mer undrende. Imidlertid har dette også sine negative sider, da en med distanse til forskningsfeltet lett kan la seg forføre av historier som ikke er sanne, mens en forsker som har nærhet og kjennskap til feltet lettere kan avdekke dette (Jenssen, 2011). Videre påpeker Jenssen (2011) at nærhet til forskningsfeltet kan gjøre forskeren blind for de

ulike nyansene. Forskeren kan stå i fare for å tenke at han eller hun allerede sitter på svarene noe som vil medføre at man ikke stiller seg kritisk eller utforskende til intervjupersonenes perspektiver (Jenssen, 2011). Jeg var under intervjusituasjonene bevisst hvordan nærheten jeg hadde til felten kunne påvirke dataene, og lagte meg på forhånd strategier for å ikke lete etter de «rette» svarene som kun bekreftet min forforståelse. Jeg stilte meg åpen og undrende, og viste interesse og nysgjerrighet til informantenes fortellinger. Jeg la vekk mine antakelser om hvilke svar jeg på forhånd trodde jeg skulle få, og unngikk i stor grad å stille ledende spørsmål. I framstillingen av datamaterialet har jeg også vært opptatt av å gjengi deltakernes historier slik de selv fortalte den. Samtidig har jeg etterstrebet å gjøre grundige overveielser og argumentere godt for mine fortolkninger av informantenes fortellinger.

2.10 Forskningsetiske vurderinger

I forkant av starten på denne studien, ble prosjektet meldt inn til norsk senter for forskningsdata (NSD) for å få tillatelse til å gjennomføre studien. NSD er det nasjonale arkivet for forskningsdata, med en egen seksjon for personvern. De gir råd om personvern til forskere og studenter. De vurderer med andre ord hvorvidt forsknings- og studentprosjekter står i tråd med personopplysningsloven (NSD, 2018). Gjennom hele studien var jeg bevisst mine etiske forpliktelser som forsker, og forsøkt i størst mulig grad å opptre etisk forsvarlig. Dette innebærer at jeg har overholdt prinsippene om respekt for menneskeverdet og respekt for deltakernes integritet, frihet og medbestemmelse.

Alle aspekter i kvalitative studier innebærer at man gjennom hele forskningsprosessen må forholde seg til etiske aspekter og dilemmaer (Nilssen, 2012). Som forsker har man et overordnet ansvar og er etisk forpliktet til å ivareta deltakernes integritet, medbestemmelse og frihet samtidig som det er krav om respekt for menneskeverdet (Nilssen, 2012). Man skal etterstrebe å unngå å sette deltakerne i studien for verken fare eller alvorlige belastninger (Nilssen, 2012, s. 144).

Nilssen (2012, s. 145) legger frem noen punkter som ansees som grunnleggende etiske prinsipper i kvalitative undersøkelser. Det første punktet handler om informert samtykke som skal sikre at de deltakerne som inngår i studien skal være godt informert om hva deltakelse i studien innebærer (Nilssen, 2012). Dette kan skje ved at forskeren formulerer et samtykke-

eller informasjonsskriv med beskrivelser av hva forskningen går ut på, og hva det vil si å være deltaker i studien (Nilssen, 2012). Videre er det viktig at man som forsker reflekterer over i hvor stor grad man har gitt deltakerne mulighet til å takke nei til å være med i studien (Nilssen, 2012). Måtte man overtale personene til å være med, sa de ja på bakgrunn av gruppepress, eller var valget frivillig? (Nilssen, 2012). Å sikre deltakernes frivillighet er et av de grunnleggende etiske aspektene i forskningen (Nilssen, 2012).

Det andre punktet som omhandler etiske prinsipper i kvalitativ forskning, er at forskeren skal under hele studien være bevisst sine etiske forpliktelser i forbindelse med å sørge for at deltakerne på ingen måte utsettes for skade eller alvorlige belastninger (Nilssen, 2012). Hvilke konsekvenser forskningen kan få for deltakerne, er imidlertid vanskelig å forutse i begynnelsen av et forskningsprosjekt (Thagaard, 2013). Derimot kan det tenkes at det i noen tilfeller kan være problematisk for deltakerne i studien å bli konfrontert med forskerens syn og tolkninger på deres historier (Thagaard, 2013). Under intervjuene for eksempel, vil det ikke være etisk forsvarlig at forskeren konfronterer deltakerne med hans eller hennes fortolkninger av informantens situasjon (Thagaard, 2013).

De etiske prinsippene tilsier også at forskeren viser teoretisk bredde, i betydningen av at han eller hun ikke kun representerer sin egen tolkning i presentasjonen av resultatene, men også framstiller forskningsdeltakernes forståelse av sin situasjon (Thagaard, 2013). Her er det viktig å framstille datamaterialet på en nyansert måte, slik at informantene som har deltatt i studien opplever at presentasjonen av dem er ekte (Thagaard, 2013). Hva gjelder forskningens konsekvenser, er det viktig at forskeren ikke opptre som deltakernes advokat og på denne måten søke å fremme deres sak, ei heller er det gunstig at forskeren inntar en kritisk posisjon (Thagaard, 2013). Deltakerne skal ikke føle seg utlevert i presentasjonen av resultatene, i den forstand at de tolker presentasjonen av dem som et angrep (Thagaard, 2013). Samtidig kan ikke deltakerne forvente at forskeren skal fremme deres sak (Thagaard, 2013). Ideelt skal forskeren vise forståelse for de personene som har deltatt i studien, uten å være kritisk og utleverende, men heller ikke opptre som deltakernes talsperson (Thagaard, 2013).

Et annet viktig etisk aspekt i kvalitative metoder, omhandler beskyttelse av forskningsdeltakernes konfidensialitet og sikring av anonymitet i datamaterialet. I følge Thagaard (2013, s. 226) bør forskeren i størst mulig grad etterstrebe å bruke fiktive navn på alle personer som omtales i presentasjonen. Videre skriver hun at forskeren bør unngå å bruke

informasjon som kan bidra til identifikasjon av forskningsdeltakerne, slik som beskrivelse av bosted, alder og yrke (Thagaard, 2013). I tillegg til å bruke fiktive navn på personene som har deltatt i studien, bør man også i enkelte tilfeller vurdere om man skal gjøre endringer i forhold som kan bidra til gjenkjennelse av deltakernes identitet (Thagaard, 2013). Her er det snakk om faktorer som ikke er relevant for meningsinnholdet og tendensene i datamaterialet. Videre kan det også tenkes at deltakerne kan gjenkjennes på bakgrunn av dialekt eller spesielle uttrykk (Thagaard, 2013). Dette medfører at forskeren her også bør vurdere hvordan man kan framstille utsagn uten at dette får betydning for budskapet i teksten (Thagaard, 2013).

Allerede i første kontakten jeg hadde med informantene i forbindelse med studien, ga jeg eksplisitt uttrykk overfor respondentene at deres deltakelse var helt frivillig. Jeg var tydelig på at de kunne trekke deres samtykke når som helst mens studien foregikk, og jeg ville slette og makulere alle dataene om dem uten videre spørsmål. I tillegg var det viktig for meg å poengtere at dette heller ikke ville få konsekvenser for vår framtidige relasjon, ettersom jeg kjente samtlige informanter som skulle delta i min studie. Under intervjuene var jeg også bevisst på å ikke opptre konfronterende overfor deltakernes svar og fortellinger, og viste respekt for at de var ekspertene i sitt eget liv. Videre lovet jeg respondentene anonymitet, noe som reflekteres i framstillingen av datamaterialet der jeg har gitt deltakerne fiktive navn, og i størst mulig grad forsøkt å kamuflere deres identitet slik at deltakerne ikke skal kunne gjenkjennes av andre. Dette innebærer også at jeg har endret nasjonalitet på informantene i framstillingen av intervjuene. I presentasjonen av studien har jeg forsøkt å framlegge et sannferdig bilde av de faktiske forholdene slik at framstillingen av informantenes historier ble gjengitt slik de selv fortalte den. I etterkant av studien, ble alle lydopptak og transkripsjoner makulert.

3.0 TEORETISKE BEGREPER OG RELEVANT FORSKNING

I dette kapittelet ønsker jeg å redegjøre for teorien og annen relevant forskning jeg skal anvende senere i oppgaven i analysering og drøfting av datamaterialet.

3.1 Identitet

Selv om ordet identitet blir brukt hyppig i dagligtalen, kan det likevel sies å være et av språkets vanskeligste begreper å forklare. I følge Eriksen (1997) er begrepet identitet i løpet av kort tid blitt et av de mest sentrale i både forskningsmiljøer, i litteraturen og i deler av politikken. Eriksen hevder videre at ordet etter hvert har fått så mange betydninger at det kan være vanskelig å gi det en tilfredsstillende definisjon (1997). Man kan si at «identitet er det man ser når man ser seg selv i speilet» (Eriksen, 1997, s. 34). Eriksen utdyper dette nærmere med å skrive at kjønn, alder, sosial bakgrunn, utdanning, religion, nasjonalitet eller etnisitet og hudfarge kan alle være faktorer som kan være med på å bestemme vår identitet (1997).

Salole (2013) definerer identitet som summen av våre verdier og normer som vi operer etter, i tillegg til verdenssyn, tilhørighet, hvordan man ser ut, tenker og oppfører seg i forhold til familie, venner og samfunnet. Samtidig kan identitet dreie seg om hva og hvem man relaterer seg til (Salole, 2013). Det å finne ut av sin identitet handler om å forholde seg til spørsmål som: Hvor hører jeg til? Hva mener jeg? Og hva tror jeg på? (Salole, 2013).

Eriksen (1997) hevder at enkeltmennesket er et produkt av sine relasjoner til andre. Dermed kan man si at den personlige og private identiteten er sosialt skapt, endog det er store forskjeller på dette mellom ulike samfunn (Eriksen, 1997). Der individet blir betraktet som et fritt og handlende vesen i den vestlige verden, blir mennesket helt og holdent sett på som et produkt av et tett sosialt fellesskap i ikke-vestlige samfunn (Eriksen, 1997). Men uansett samfunn, er forholdet mellom enkeltindividet og kollektivet avgjørende for alle menneskers liv, mener Eriksen (1997). Det vil si at menneskelig liv og vår identitet blir påvirket og skapes gjennom de ulike fellesskapene vi inngår i, og samfunnet vi er en del av.

Eriksen (1997) påpeker at vår identitet og hvem vi er avhenger av hvor vi bor, og hvor vi befinner oss i livet. I dagligtalen blir identitet i vårt samfunn i stor grad forbundet med

etnisk eller nasjonal identitet, mens i andre samfunn kan andre faktorer være langt viktigere enn det etniske og det nasjonale fellesskapet (Eriksen, 1997). Hvilke faktorer som vektlegges mest i menneskers forklaring på deres identitet og spørsmålet om hvem de er, kan også være individuelt (Eriksen, 1997). Man vil dermed få forskjellige svar alt etter hvem man retter dette spørsmålet til (Eriksen, 1997). I følge Eriksen er «individualitet» det som blir ansett som vår personlige identitet, det vil si det som gjør oss unik og skiller oss fra andre mennesker (1997). Med andre vil de andre identitetene vi har, og den tilhørigheten vi føler overfor ulike fellesskap bidra til å danne selvet, som er i en unik posisjon sammenlignet med de andre identitetene våre (Eriksen, 1997). Noen av de kollektive identitetene vi tilhører kan til dels være selvvalgte, mens andre er til dels tilskrevet (Eriksen, 1997). Vi velger for eksempel selv hvilket politisk parti vi stemmer på i Norge og hvilken utdanning vi tar (Eriksen, 1997). Når det gjelder religion, er dette noe som mange av oss blir født inn i, men vi får ta et standpunkt i forhold til dette når vi blir voksne (Eriksen, 1997). Morsmål, etnisitet og barndomsminner er slike identiteter som ikke kan rokkes ved (Eriksen, 1997). For selv om vi flytter til et annet land og lærer å snakke et annet språk flytende, vil vi fortsatt beholde vårt morsmål (Eriksen, 1997). Samtidig vil vi fortsatt ha vår etnisitet med oss, uansett hvor i verden vi lever (Eriksen, 1997). Mange innvandrere i Norge har et annet utseende og ser annerledes ut enn flertallet i Norge, samtidig som de har en annen religion (Eriksen, 1997). Dermed vil endring av etnisk identitet være svært vanskelig, og hos mange tilnærmet umulig (Eriksen, 1997).

Identiteten som skapes innenfor et gruppefellesskap kan være samlende for de som er innenfor grensene for det bestemte fellesskapet, og skiller de individene som er innenfor den gruppen fra andre mennesker som er utenfor (Eriksen, 1997). Med andre ord skaper gruppeidentitet et skille mellom oss og de andre, og alle identitetsfellesskap legger vekt på likhetene innad i gruppen framfor forskjellene (Eriksen, 1997). Etersom vi til enhver tid tilhører og deltar i mange forskjellige identitetsfellesskap, vil ordene «vi» og «de andre» skifte mening alt etter i hvilken situasjon vi befinner oss i (Eriksen, 1997). Eriksen mener at gruppeidentitet blir forsterket gjennom ytre press (1997). Dette betyr at fellesskapsfølelsen blir sterkere hos mennesker som tilhører en viss gruppe, når de har interesser som knytter dem sammen (Eriksen, 1997). Når disse interessene blir truet, knyttes medlemmene tettere sammen innad i gruppen (Eriksen, 1997). Eriksen påpeker videre at medlemmer av minoriteter opplever ofte et sterkere gruppefellesskap enn det som er vanlig hos majoriteten, ettersom de alltid må føye seg etter flertallets krav (1997). I tillegg skriver Eriksen at det er som regel minoriteter og utgrupper som tillegges en spesiell gruppeidentitet (1997). De blir

ikke bare sett på som mennesker eller enkeltindivider, men blir også definert som for eksempel muslimer, samer, homofile, innvandrere eller alenemødre (Eriksen, 1997).

Ettersom vi lever i et multietnisk samfunn og kommer i kontakt med mennesker som har andre identiteter enn oss selv, blir vi alle på et eller annet tidspunkt tvunget til å reflektere over hvem vi er, og hva som er egentlig vår identitet (Eriksen, 1997). Dette kan være berikende og gi større innsikt, men det kan også skape forvirring og rollekonflikter hos mange (Eriksen, 1997). I følge Salole (2013) kan det å finne sin identitet være spesielt krevende for krysskulturelle barn og unge, eller barn og unge med innvandrerbakgrunn. Hun bruker begrepet krysskulturelle barn om «barn som har levd eller lever med regelmessig påvirkning fra to eller flere kulturer i en betydelig del av barndommen» (Salole, 2013, s. 37). Spørsmålet om hvem de egentlig er kan være ekstra utfordrende for dem å svare på, ettersom de lever mellom ulike verdener og blir eksponert for forskjellige kulturer, tanker, ideer og levemåter (Salole, 2013). Man kan derfor hevde at mange krysskulturelle barn og unge vil gjennomgå identitetskriser i søk etter deres identitet (Salole, 2013). Dette bekreftes også av Bø og Schiefloe (2007) som skriver at innvandrerbarn ofte kan oppleve identitetskonflikter, krysspress og lojalitetskonflikter, ettersom de må veksle mellom to forskjellige kulturer med ulike forventninger og koder.

3.1.1 Ren identitet, bindestreksidentitet og kreolsk identitet

Salole (2013) skriver at prosessen mot å bygge en trygg identitet for krysskulturelle barn og unge, handler om å kunne forene sine forskjellige verdener og akseptere at de er sammensatte vesener. Dette, skriver hun, handler om en indre dialog der man forhandler mellom ytterpunkter i identifikasjoner, tolkninger og meninger, og om å inngå kompromiss mellom disse ytterpunktene (Salole, 2013). Mange krysskulturelle barn og unge får sjelden anledning til å forhandle og utforske sin identitet da de blir møtt med mange, og ofte motstridende krav, samtidig som det forventes at de skal forplikte seg til en forhåndsbestemt identitet (Salole, 2013). På den ene siden blir de stilt overfor krav fra foreldrene om å for eksempel ta vare på deres morsmål, etnisitet, religion og kultur (Salole, 2013). På den andre siden blir de møtt med storsamfunnets verdenssyn og verdier, som ofte står i kontrast til foreldrenes måte å betrakte og se verden på (Salole, 2013). Ofte kan unge med minoritetsbakgrunn oppleve at de sitter fast og blir dratt mellom to ulike kulturer eller verdener (Salole, 2013). I jakten på en

trygg identitet, finner disse barna og unge egne løsninger for å håndtere identitetsdilemmaet de står overfor (Eriksen, 1997). De står i denne situasjonen med tre typer av muligheter: ren identitet, bindestreksidentitet og kreolsk identitet (Eriksen, 1997).

Ren identitet

I følge Eriksen (1997) er den rene identiteten det alternativet som tilbys av for eksempel konservative religiøse grupper og identitetspolitikere. Den bygger ofte på et fiendebilde av de andre, det vil si de som er utenfor gruppefelleskapet man tilhører (Eriksen, 1997). Med andre ord fokuserer man på forskjellene hos oss og de andre, og ser vekk fra likhetene for å skape en tettere gruppetilhørighet (Eriksen, 1997). I følge Eriksen, er fordelene med dette identitetsvalget at det skaper orden og oversikt i det kaoset som preger omgivelsene, og fritar mennesket fra å ta stilling til de vanskelige valgene som man står overfor i søk etter en trygg identitet (1997). Den rene identiteten setter klare grenser og definerer regler for normative handlinger og oppførsel, samtidig er det ikke rom for forhandling om verdier og moral (Eriksen, 1997). Eriksen påpeker at mange minoritetsmedlemmer tiltrekkes av den rene identiteten, ettersom den kan fungere som et middel for å skaffe seg en positiv og trygg identitet i en situasjon der minoriteter blir utsatt for systematisk diskriminering av majoritetsbefolkningen (1997). Den rene identiteten kan imidlertid være en hemsko for integrering, og lede til stor personlig frustrasjon i det multietniske samfunnet vi lever i (Eriksen, 1997).

Bindestreksidentitet

Bindestreksidentitet er alternativet der man prøver å bygge bro mellom to ulike og atskilte kategorier, eller mellom sine to ulike verdener, for eksempel kurdisk-norsk, tyrkisk-svensk, afghansk-dansk og så videre (Eriksen, 1997). Eriksen skriver at svært mange medlemmer av etniske minoriteter beskriver sin identitet på denne måten, og prøver å gjenforene sine verdener med hverandre (1997). I følge Kumar (2001) synliggjør personer med bindestreksidentiteter at de har tilknytning og tilhørighet til to land. Det innebærer at de behersker både morsmålet og språket i vertslandet (Kumar, 2001). Videre henter de sine referanserammer fra to ulike land (Kumar, 2001). Dermed kan de ta verdivalg ut fra begge kulturer, og har et dybdesyn der de kan se situasjoner fra to ulike perspektiver, noe som de fleste i majoritetssamfunnet ikke klarer (Kumar, 2001). Personer med bindestreksidentiteter er kanskje pakistanske, snakker sitt morsmål og oppfører seg etter pakistanske normer hjemme, men samtidig har de tilpasset seg vertslandet de lever i (Eriksen, 1997). Magelssen (2002)

påpeker imidlertid at forutsetningen for en bindestreksidentitet, er at det er tydelige forskjeller mellom de to kulturene man lever etter. Det vil si at mennesker som har en bindestreksidentitet lever etter begge kulturene, men ikke samtidig (Magelssen, 2002). Ofte lever de etter en kultur hjemme, mens de lever etter en annen ute i samfunnet (Magelssen, 2002). Sett fra et integrasjonsperspektiv, er denne identitetstypen et bedre alternativ enn den rene identiteten, ettersom man her tilpasser seg samfunnet (Eriksen, 1997). Eriksen poengterer imidlertid at det etniske nettverket fortsetter å styre de viktigste aspektene ved privatlivet til personer med bindestreksidentiteter (1997).

Kreolsk identitet

Den siste identitetstypen, den kreolske identiteten, anerkjenner ikke at det finnes rene og atskilte kulturer (Eriksen, 1997). Her opereres det ikke med bindestreker og grenser slik den rene identiteten og bindestreksidentiteten gjør (Eriksen, 1997). Som muslim kan man for eksempel gå i moskeen den ene dagen, og på nattklubb den neste. De drikker kanskje alkohol, spiser svinekjøtt og har sex før ekteskapet, men samtidig aksepterer de å inngå ekteskap med vedkommende foreldrene har valgt ut for dem (Eriksen, 1997). «Der den rene identiteten forsøker å holde blandingen ute, og bindestreksidentiteten på ganske oppfinnsomt vis forsøker å manøvrere i et nytt terreng med et gammelt kart, har den kreolske identiteten gått til anskaffelse av et nytt kart» (Eriksen, 1997, s. 50).

3.2 Stigma

Alle samfunn deler inn mennesker i kategorier og definerer egenskaper som skal oppfattes som vanlige og normale for medlemmene av enhver av disse kategoriene (Goffman, 1975). Hvilke kategorier man finner på forskjellige steder, fastlegges av det sosiale miljøet man befinner seg i (Goffman, 1975). Når vi møter fremmede mennesker, vil vi allerede på bakgrunn av vedkommendes utseende være i stand til å utpeke hvilken kategori denne bestemte personen tilhører (Goffman, 1975). Samtidig vil vi kunne se hvilke egenskaper vedkommende sitter inne med, altså personens «sosiale identitet» (Goffman, 1975). Disse førsteinntrykkene vi får av andre omformer vi til normative forventninger og krav, skriver Goffman (1975). Ofte er vi ikke selv bevisst disse forventningene og kravene vi stiller andre, før vi spør oss selv om kravene faktisk blir oppfylt eller ei (Goffman, 1975). I tillegg er de karakteregenskapene vi tillegger andre, snarere fordommer enn faktiske sannheter om deres

tilsynelatende sosiale identitet (Goffman, 1975). Det er først når vi kommer i snakk med fremmede mennesker vi virkelig skjønner hvem personen er (Goffman, 1975). Når vi treffer mennesker som besitter egenskaper som er mindre ønskelig i vårt samfunn, vil vedkommende reduseres i vår bevissthet fra et «normalt» menneske, til en nedvurdert person (Goffman, 1975). Denne prosessen betegnes av Goffman som stigmatisering, spesielt når personen det her er snakk om bringes i sterk miskreditt (1975). Når vi setter mennesker inn under ulike stigmatiserte kategorier, tar vi ikke stilling til alle uønskede egenskaper ved vedkommende (Goffman, 1975). Imidlertid bedømmer vi kun egenskaper som oppleves som uforenlig med våre stereotypiske forestillinger om hvordan et bestemt individ bør være (Goffman, 1975). Selv om begrepet stigma blir brukt om diskrediterende egenskaper, kan en egenskap som stigmatiserer den ene personen, være en bekreftelse på en annens normalitet i andre situasjoner eller sosiale miljøer (Goffman, 1975).

Goffman skiller mellom tre forskjellige typer av stigma (1975). For det første finnes det kroppslige og fysiske misdannelser (Goffman, 1975). Den andre typen stigma dreier seg om forskjellige «karaktermessige feil» som blir karakterisert som vilje svakhet, dominerende eller unaturlige lidenskaper, forræderske og kompromissløse overbevisninger eller uhederlighet (Goffman, 1975). Folk slutter seg til disse egenskapene basert på deres kjennskap til vedkommendes fortid, som for eksempel at personen har noen psykiske lidelser, har sittet i fengsel, vært narkoman eller alkoholiker, er homofil og så videre (Goffman, 1975). Den siste typen stigma er slektsbetinget, og handler om rase, nasjonalitet og religion (Goffman, 1975). Disse kjennetegnes ved at de kan overføres fra slekt til slekt, og kan merke alle familiemedlemmene i like stor grad (Goffman, 1975). Alle disse tre typene stigma handler om de samme sosiologiske trekkene, skriver Goffman (1975). Det dreier seg om et individ som i normalt samvær ville blitt akseptert uten problemer, men vedkommende besitter en egenskap som tiltrekker seg oppmerksomhet (Goffman, 1975). Dette får de som møter denne personen til å vende seg bort fra han eller henne, og se bort fra vedkommendes øvrige egenskaper som ville berettiget personen til et fellesskap med oss (Goffman, 1975). Personen besitter dermed et stigma, og avviker fra våre forventninger (Goffman, 1975). Mennesker som ikke avviker fra de bestemte forventningene som gjelder i et bestemt samfunn eller i en situasjon, tilhører kategorien de «normale» (Goffman, 1975). De normale anser ikke de individene som tilegnes et stigma som likeverdige mennesker (Goffman, 1975). Med utgangspunkt i denne tankegangen utsetter de den stigmatiserte for forskjellige former for diskriminering, og på denne måten begrenser vedkommendes muligheter for å utfolde seg (Goffman, 1975).

En stigmatisert person vil i noen tilfeller prøve å rette opp på det som han eller hun ser på som en årsak til hans eller hennes ufullkommenhet, for eksempel gjennom plastisk kirurgi for de med en fysisk misdannelse, en øyeoperasjon for en som er blind, eller psykoterapi for en som er homofil (Goffman, 1975). Samtidig kan den stigmatiserte prøve å forbedre sin stilling gjennom å anstrenge seg for å beherske aktiviteter som av fysiske årsaker vanligvis ville vært ansett som utelukket for vedkommende (Goffman, 1975). I tillegg kan stigmatiserte personer benytte sitt stigma som en unnskyldning for et nederlag, som han eller hun av helt andre grunner har lidd (Goffman, 1975). Videre kan personer som besitter et stigma i noen tilfeller trekke seg tilbake og isolere seg fra omverdenen grunnet usikkerhet og angst for hvordan vedkommende vil bli identifisert som, og bli tatt i mot av de «normale» (Goffman, 1975). Når de går ut i samfunnet og omgir seg med de «normale», går de rundt med en tanke og en fornemmelse om at de ikke vet hva andre egentlig mener om dem (Goffman, 1975). De kan også føle at de står midt på en scene i samhandling med andre, og må hele tiden passe på og nøye bedømme hvordan de snakker og oppfører seg, ettersom de føler at selv den minste feil i dagligdagse situasjoner kan bli oppfattet som et uttrykk for deres stigmatiserte særpreg (Goffman, 1975). Sist, men ikke minst, vil også stigmatiserte personer ofte oppsøke andre som har samme stigma som dem selv (Goffman, 1975). Her kan man søke tilflukt og få moralsk støtte hos likestilte mennesker, i et trygt og avslappet miljø hvor man blir akseptert og anerkjent som en «normal» person som alle andre (Goffman, 1975).

3.3 Sosiale nettverk

Et nettverk består av aktører og relasjoner, der aktørene symboliseres med punkter og relasjonene med linjer, med videre forgreininger (Bø & Schiefloe, 2007). «Vi bruker begrepet sosialt nettverk når individer danner et uformelt system av relasjoner mellom seg, som er varig, avgrensbart og gjerne knyttet sammen av en viss fellesskapsfølelse» (Bø & Schiefloe, 2007 s. 26). Fyrand definerer begrepet sosiale nettverk som forholdet mellom mennesker og samhandlingen mellom dem (2005). Tilknytningene innenfor det sosiale nettverket kan være sterke eller svake, og kan være både av direkte og indirekte art (Bø & Schiefloe, 2007). Enkeltindividets sosialisering, livsmestring og identitetsutvikling skjer innenfor nettverket (Bø & Schiefloe, 2007). Her møter vi vennskap og kjærlighet, og får støtte, aksept eller avvisning (Bø & Schiefloe, 2007). Samtidig skaper nettverket forventninger, former vårt sinn og tanker, sanksjonerer dårlig atferd og påfører utfordringer og belastninger (Bø & Schiefloe,

2007). Det primære nettverket som består av den stabile og intime kjernen av mennesker som har særlig betydning for oss, er det som har størst betydning for de prosessene som er beskrevet her (Bø & Schiefloe, 2007).

«Nye migrasjonsmønstre og møter med nye kulturer endrer forutsetningene for individers og gruppers tilhørighet» (Bø & Schiefloe, 2007, s. 108). Våre etablerte forståelser av samfunn, politikk, rettsvesen og kultur blir nå utfordret av ny kommunikasjonsteknologi, nye relasjonsetableringer og andre sosiokulturelle prosesser på tvers av land og etnisitet (Bø & Schiefloe, 2007). Nettverk basert på slekt, stamme og religiøs tilhørighet utgjør et ressurspotensial for både individer og grupper når livssituasjonen endres som følge av migrasjon (Bø & Schiefloe, 2007). Dalgard og Døhlie (1995) påpeker at venner kan være viktige formidlere av sosial støtte der hvor familie mangler. Kontakt og vennskap med mennesker fra egen kultur og hjemland er avgjørende for å ta vare på ens identitet og det kan forebygge isolasjon (Dalgard & Døhlie, 1995). Samtidig er kontakten mellom nordmenn og innvandrere av stor betydning med tanke på ensomhet og sosial fremmedgjøring for innvandrere (Dalgard & Døhlie, 1995).

Bø og Schiefloe (2007) skriver at det kan virke som jo fjernere innvandrere står det norske samfunnet når det gjelder kultur, språk, religion, kunnskap og erfaringer, desto tettere holder de sammen i etniske subkulturer der de føler tilhørighet. Etniske nettverk kan i noen miljøer bli en sperre mot det øvrige samfunnet, og kan i noen tilfeller hindre ekstern relasjonsdanning med majoritetsbefolkningen, i tillegg til at det kan bli en barrikade mot integrering (Bø & Schiefloe, 2007). Bø og Schiefloe påpeker likevel at bildet av innvandrerens sosiale integrering er nyansert, og varierer med kjønn, religion, alder, opprinnelig hjemland, sosioøkonomisk bakgrunn, botid og bosted i Norge (2007). De skriver videre at det er noen innvandrere fra enkelte land som integreres lettere enn andre grupper, til tross for store kulturelle forskjeller (Bø & Schiefloe, 2007).

Det er enklere for innvandrerbarn og ungdommer å bli integrert i det norske samfunnet, enn deres foreldre, ettersom de går på skole og er med på fritidsaktiviteter der de treffer norske jevnaldrende som de utvikler positive relasjoner og vennskapsbånd til (Bø & Schiefloe, 2007). «Det forekommer også at enkeltindivider i første og andre innvandregenerasjon river seg helt løs fra sin opprinnelige etniske identitet og integreres i storsamfunnet, både sosialt og kulturelt» (Bø & Schiefloe, 2007, s. 109). Imidlertid finnes det eksempler på andre grupper

med bakgrunn fra fjerne kulturer, som i hovedsak søker mennesker med samme etnisitet (Bø & Schiefloe, 2007). I tillegg møtes mange unge med forventninger om å holde identiteten til hjemlandet og dets kultur og tradisjoner levende, som i noen tilfeller resulterer i kulturkollisjon, krysspess og identitetskonflikter (Bø & Schiefloe, 2007).

3.4 Annen relevant forskning for å besvare oppgavens problemstilling

For å finne data som har relevans for gjennomføring og måloppnåelse av masterprosjektet, har jeg benyttet meg av universitetets database og søkemotor «oria» på søk etter eksisterende litteratur, vitenskapelige artikler og forskningsrapporter som jeg kan bruke i oppgaven som supplement til egen forskning. Jeg vil her redegjøre for forskning som jeg mener er relevant for min oppgave.

3.4.1 Tilknytning til etnisk identitet i forhold til norsk identitet

Oppedal, Jensen, Seglem og Haukeland (2011) viser i rapporten «Etter bosettingen: Psykisk helse, mestring og sosial integrasjon blant ungdom som kom til Norge som enslige mindreårige asylsøkere» basert på informasjon fra 660 enslige mindreårige som har deltatt i prosjektet «Ungdom, Kultur, og Mestring, UngKul» at de fleste enslige mindreårige er integrert i ulike sosiale nettverk, hvor de har mulighet til å søke praktisk og emosjonell støtte. Når det gjelder tilhørighet og tilknytning til sin opprinnelige kultur og til det norske samfunnet, er det store variasjoner i resultatene. Et stort flertall i undersøkelsen svarer at de har sterkere etnisk enn norsk identitet (Oppedal et al., 2011). Selv om mange av ungdommene ikke har en sterk norsk identitetsopplevelse, indikerer funnene likevel at de fleste er stolte av å være norske (Oppedal et al., 2011). Jeg ønsker å finne ut om de enslige mindreårige flyktingene i min studie identifiserer seg mest med nordmenn, eller om de har sterkere tilknytning til egen etnisk bakgrunn.

3.4.2 Innvandreres sosiale liv etter bosetting

Valenta (2008) har i sin doktorgradsavhandling «Finding friends after resettlement» forsket på innvandreres sosiale nettverk og rekonstruksjon av deres identitet etter bosetting i Norge. Han hevder at samspillet, relasjonene og nettverkene som innvandrere engasjerer seg i, kan

være en kilde til integrering, bekreftelse på identitet og emosjonell støtte (Valenta, 2008). Men det kan også være kilder til manglende anerkjennelse og diskreditering av etnisitet (Valenta, 2008). Flere aspekter av innvandreres daglige opplevelser, som stigma, diskriminering og det å være i en minoritetsposisjon med lite kjennskap til språk og de kulturelle kodene preger innvandreres selvbilde (Valenta, 2008). Innvandrere takler disse aspektene på ulike måter (Valenta, 2008). Noen trekker seg tilbake, andre tilpasser seg majoritetsbefolkningen, og enkelte styrker tettheten og båndet de har til det etniske nettverket eller relasjoner de har med andre innvandrere (Valenta, 2008). Innvandreres rekonstruksjon av identitet i det nye landet påvirkes av båndene og det sosiale nettverket de er en del av (Valenta, 2008).

Valenta (2008) viser gjennom hans studie at mange av hans informanter opplevde det å være akseptert i norske sosiale nettverk innebar at de ga avkall på sin etniske identitet og underordnet seg de foreskrevne normene for majoritetsbefolkningen. Selv dette ga ingen garanti for at innvandrerne skulle få tilgang til et norsk nettverk, ettersom nordmenn var mer fokusert på de kulturelle forskjellene enn likhetene (Valenta, 2008). Valenta skriver at når innvandrere først kommer til Norge er de opptatt av å få aksept og bekreftelse i sitt nye sosiale miljø (2008). Men etter hvert som de innser den vanskelige realiteten, utvikler de sosiale nettverk på to nivåer (Valenta, 2008). De vennene de omgår og tilbringer mest tid sammen med består hovedsakelig av egne landsmenn og dels relasjoner med andre etniske grupper (Valenta, 2008). Det andre nivået består av bekjentskap med nordmenn (Valenta, 2008).

Valenta (2008) konkluderer med at selv om innvandrernes bånd til lokalbefolkningen er svake, kan dette likevel bidra til at de føler seg akseptert og respektert av majoritetssamfunnet. Men for at de svake båndene skal bidra til positive identiteter, må disse støttes og kombineres med tette bånd og relasjoner til etniske landsmenn (Valenta, 2008).

Pedersen (2008) viser gjennom sin undersøkelse at diskrimineringen innvandrere utsettes for av majoritetsbefolkningen, kan være en faktor til tilbaketrekking til egne etniske grupper. Innvandrere føler seg ofte stigmatisert i samfunnet (Pedersen, 2008). Denne stigmatiseringen bidrar til at de ikke opplever respekt og aksept (Pedersen, 2008). De blir sosial ekskludert, noe som minimerer deres kontakt med majoriteten, og fører til at de oppsøker miljøer hvor de blir

anerkjent (Pedersen, 2008). Disse miljøene består ofte av egne etniske grupper, og andre innvandrere (Pedersen, 2008).

Berg og Lauritsen (2009) har også forsket på innvandreres relasjoner til nordmenn, og deres sosiale nettverk. De skriver at innvandrere opplever nordmenn som vanskelige å bli kjent med (Berg & Lauritsen, 2009). Vanskeligheten begrunnes med forskjeller i språk, væremåte, livsstil og verdigrunnlag (Berg & Lauritsen, 2009). På grunn av mangel på felles referanserammer og følelsen av å ikke høre til i samfunnet, trekker deg seg sammen i etnisk like miljøer (Berg & Lauritsen, 2009). Samtidig påpekes det at personer med muslimsk bakgrunn og andre innvandrere ofte opplever at de utsettes for negativ stereotypisering som gruppe (Berg & Lauritsen, 2009). Dette har bidratt til en polarisering, og avstanden mellom etniske nordmenn og innvandrere øker stadig (Berg & Lauritsen, 2009).

I min undersøkelse, ønsker jeg å finne ut om mine informanter opplever at de må gi avkall på sin etniske identitet for å bli akseptert i norske sosiale nettverk. Videre vil jeg undersøke om de opplever stigmatisering i det norske samfunnet. Kan deres muslimske bakgrunn ha noe å si for hvorvidt de føler seg stigmatisert? Og kan opplevelse av stigmatisering være en årsak til at enslige mindreårige flyktninger ikke tørr å oppsøke miljøer som består av etnisk norske og danne relasjoner med dem?

3.4.3 Språkets betydning

Et av målsettingene til regjeringens integreringspolitikk dreier seg om at det skal legges til rette for at innvandrere skal få bruke deres ressurser og bidra til fellesskapet (Justis- og beredskapsdepartementet, 2017). Den viktigste faktoren for å oppnå integreringen er først og fremst gjennom gode norskkunnskaper som i sin tur bidrar til deltakelse i arbeidslivet (Justis- og beredskapsdepartementet, 2017). Samtidig er sosial integrering av barn og unge et viktig element i integreringen, som innebærer deltakelse i sivilsamfunnet, i sosiale nettverk og sosiale relasjoner (Wollscheid, Munthe-Kaas & Hammerstrøm, 2014). Språk blir sett på som en barriere, og for mange kan det å møte et fremmed språk oppleves som å møte en vegg (Dahl, 2013, s. 142). Dahl (2013) påpeker at språk og kultur henger tett sammen, og vi forstår ord og setninger ut fra den kulturelle konteksten vi befinner oss i. Å lære et nytt språk kan dermed være porten til et nytt univers (Dahl, 2013). Mange innvandrere har det til felles at de

mister sin språklige kompetanse når de kommer til Norge (Magelssen, 2002, s. 89). Man kan si at deres morsmål blir på en slags måte ugyldiggjort, og tap av den språklige kompetansen kan skape problemer for de fleste (Magelssen, 2002). Ikke bare mister man evnen til verbal kommunikasjon, men språket har også betydning for identitetsopplevelsen, selvfølelsen og opplevelsen av tilhørighet (Magelssen, 2002). I følge Magelssen, kan manglende språkkompetanse derfor bidra til sorg, frustrasjon og følelsen av skam (2002). I tillegg kan språkbarrieren være til hinder for å komme i kontakt med majoritetsbefolkningen, noe som i sin tur kan føre til sosial isolasjon (van der Veer, 1994, s. 90). Valenta (2008) påpeker også at innvandreres manglende språkferdigheter er en kilde til fremmedgjøring og angstfremkallende følelser hos innvandrere i hverdagen. I min studie spør jeg om dårlige norskkunnskaper kan være en faktor som bidrar til at enslige mindreårige flyktninger trekker seg sammen i egne etniske grupper.

3.4.4 Kollektivism og individualisme

Kollektivism og individualisme er de verdidimensjonene der mennesker fra ulike kulturer viser klare forskjeller i måter å tenke på (Bøhn & Dypedahl, 2009). Kjernen i individualistiske samfunn er individets valgfrihet (Bøhn & Dypedahl, 2009). Her har mennesker mest fokus på seg selv og sin egen kjernefamilie (Bøhn & Dypedahl, 2009). Båndene mellom enkeltindivider er ikke så sterke i slike samfunn (Bøhn & Dypedahl, 2009). Folk definerer seg snarere som «jeg» enn «vi» i de individualistiske samfunnene (Bøhn & Dypedahl, 2009).

I kollektivistiske samfunn, derimot, er mennesker sterkere knyttet sammen i større grupper (Bøhn & Dypedahl, 2009). Fellesskapets beste kommer foran individets behov (Bøhn & Dypedahl, 2009). Mennesker i kollektivistiske samfunn definerer seg som «vi» framfor «jeg» (Bøhn & Dypedahl, 2009). Her viser man sterk lojalitet overfor sin egen gruppe, og man får beskyttelse i bytte mot denne lojaliteten (Bøhn & Dypedahl, 2009).

I min undersøkelse ønsker jeg å finne ut om informantenes bakgrunn fra et kollektivistisk samfunn kan ha betydning for lojaliteten de viser overfor egne etniske grupper. Skaper de kollektivistiske holdningene et tettere bånd og samhold mellom enslige mindreårige

flyktninger? Kan dette være en faktor som bidrar til at de i større grad tiltrekkes av etnisk like nettverk?

4.0 INTERVJUER MED AZIZ, TESFAY, BILAL, HAMID OG YOSEF

Formålet med denne studien var i utgangspunktet å utforske hvilken betydning eget etnisk nettverk hadde for enslige mindreårige flyktninger. I etterkant av de fem intervjuene, innså jeg at det var nødvendig å gå nærmere inn på kontakten informantene hadde med nordmenn. På denne måten kan jeg utforske likhetene og forskjellene mellom de ulike deltakerne i studien. I tillegg gir dette meg mulighet til å presentere de ulike faktorene som er viktige for den enkelte i deres valg av nettverk. Gjennom analysen av datamaterialet, ble det tydelig for meg at noen av informantene hovedsakelig omgås sine egne landsmenn, eller med personer som har lik bakgrunn. Andre har venner både fra sitt eget land, i tillegg til mange norske venner. Samtidig er det noen som nærmest bare har et rent norsk nettverk. Med bakgrunn av en person- og temasentrert analyse med hermeneutisk perspektiv, ble datamaterialet systematisert inn i tre hovedkategorier. Kontakt med det ikke norsk-etniske nettverket, kontakt med nordmenn og integrasjon og tilpasning til det norske samfunnet. I dette kapitlet skal jeg i første omgang presentere informantene hver for seg, framstilt slik informasjonen ble formidlet under intervjuene, kategorisert inn under de temaene som er valgt. I neste kapittel skal jeg drøfte funnene opp mot mine fortolkninger og det teoretiske grunnlaget for dette forskningsprosjektet.

4.2 Intervju med Aziz

Kontakt med det ikke norsk-etniske nettverket

Under intervjuet med Aziz fortalte han at hans nærmeste omgangskrets bestod hovedsakelig av personer som kom fra samme land som han. De hadde han blitt kjent med på mottaket han hadde bodd tidligere, og på den lokale skolen for nyankomne flyktninger og innvandrere der han fikk grunnskoleopplæring før han begynte på norsk videregående skole. Også på den norske skolen han gikk på nå, kjente han alle de fire guttene som gikk der med samme nasjonalitet som han. Han fortalte at han ikke bare var med de på skolen, men han pleide også å tilbringe tid med dem på fritiden. Videre fortalte Aziz at han ikke bare hadde venner fra sitt eget land, men han hadde også mange venner fra eksempelvis Syria, Eritrea og Somalia. Disse hadde han blitt kjent med på skolen, jobb og fotball. På spørsmål om hvordan han ville beskrive kvaliteten på vennskapet sitt med personer fra hans eget land i forhold til folk som kom fra andre land, sa han:

Hvis det er fra ditt eget land, så det er lett. Du kan snakke med de på en lett måte. De kan forstå det, det blir mindre misforståelser mellom meg og han som er fra mitt land. Hvis det er en annen, så kan du ikke snakke så veldig åpent på en måte. Eller, du kan ikke bruke de ordene som han forstår. Vi er på en måte ikke så god i norsk, så vi kan ikke bruke de ordene som er i hjertet vårt. Hvis det er noen fra ditt eget land, så snakker han samme språk, så du kan bruke de ordene, så du kan snakke lett og åpent med de enn andre fra andre land. Hvis du for eksempel snakker samme språk, da det er lettere å komme i kontakt med de, enn de som snakker et annet språk enn deg. Så du går jo til de som snakker samme språk. Det blir ikke vanskelig, du føler deg ikke utrygg eller usikker hvis du vil si de ordene og han tenker en annen ting, fordi du også har samme kultur hvis du snakker samme språk. Hvis jeg har en norsk venn så det er litt vanskelig. Kanskje han på en måte ... Han liker å feste hele tiden, han drikker, så han liker en annen ting enn det jeg gjør, så det passer ikke så bra med meg. Men det passer av og til hvis du er på fotballbanen, men det blir ikke så nært på en måte. Hvis du går til han ... For eksempel jeg spiser ikke svinekjøtt, og kanskje han tenker åh! Hvis jeg ikke drikker, det blir litt vanskelig for meg. Jeg føler meg utrygg eller usikker om hvis jeg ikke drikker, jeg tenker på hva han tenker om meg. Det er ikke bare språk som er forskjellig, det er kultur og andre ting og. (Aziz)

I dette utdraget pekte Aziz på flere faktorer som begrunnelse for at hans nærmeste venner hovedsakelig bestod av personer som kom fra samme land som han. Han nevnte at språk og følelsen av å kunne gjøre seg forstått uten å anstrenge seg, var en av årsakene til at han synes det var enklere å omgås og komme i kontakt med folk med samme bakgrunn som han. Han følte at kommunikasjonen mellom personer med samme morsmål i større grad ville være preget av åpenhet og trygghet med mindre sjanse for å bli misforstått. Her nevnte han også kultur som en årsak til at det var lettere å gjøre seg forstått blant personer med samme bakgrunn. Videre sa han at det ville være vanskelig for han å få nære norske venner med tanke på at han verken drakk alkohol eller spiste svinekjøtt. Han ville derfor unngå å havne i disse situasjonene som ikke var forenlig med måten han selv var på, og som i tillegg ville fått han til å føle seg usikker og beklemt. Aziz fortalte videre at det nettverket som hadde samme landsbakgrunn som han selv, bidro til at han følte seg mer hjemme i Norge, enn han ellers ville gjort:

Jeg tenker på en måte ... Hvis du ikke tenker på at du bor i Norge for eksempel og er bare med venner, så føler jeg på en måte at det er det samme som når jeg bodde i hjemlandet, det føles som jeg fortsatt bor der. Da tenker du ikke at du ikke hører hjemme her, du føler du fortsatt bor i ditt eget land. (Aziz)

Aziz fortsatte med å fortelle at han følte seg annerledes enn nordmenn på hans alder, og fortalte om forskjellene på denne måten:

De har fått de tingene de har trengt fra de var liten til nå, så de kan for eksempel mer enn meg, de har mer kunnskap. Når jeg er på skole, så tenker jeg ikke bare på at jeg er på skole. Jeg tenker for eksempel på at jeg har en familie. Jeg må jobbe for å tjene litt penger og kanskje sende til de også. Nå er jeg 21 år, og går på skole med folk som er 17 år i klassen min. Selvfølgelig de har andre tanker enn meg. De tenker kanskje på spilling og gaming hele tiden for eksempel. De tenker ikke så mye på at de skal tjene penger, at de skal kjøpe et hus for eksempel. Vi tenker på andre ting enn de. (Aziz)

Han mente også at disse forskjellene hadde noe å si for hvilken venner han valgte å omgås. Folk fra samme land som han hadde de samme tankene og bekymringene som han, noe som gjorde at han kunne kjenne seg selv igjen i dem og deres situasjon. De hadde det til felles at de ikke kunne bare tenke på seg selv, men de måtte i tillegg tenke på familiene sine. Aziz beskrev hvordan han og hans venner med samme landsbakgrunn måtte jobbe hardt for å lære norsk, gå på skole og få seg jobb for å kunne forsørge seg selv og familien. Han sa at deres liv stod i kontrast til nordmenn på deres alder som hadde det trygt i deres eget land med familien ved sin side.

Kontakt med nordmenn

Aziz beskrev kontakten han hadde med nordmenn for å være på et overfladisk nivå. Han sa at han hadde noen norske venner som han hadde blitt kjent med på skolen, fotball og på jobb. Men han fortalte at han ikke hadde mye kontakt med disse annet enn på facebook, eller så kunne de slå av en prat hvis de tilfeldig traff hverandre. For han var det viktig at vennene hans hadde de samme interessene som han, og at de ikke gikk på nattklubb og drakk alkohol. Men han sa også at han kunne fått et nært vennskap med nordmenn hvis han følte at han behersket språket bedre. I tillegg fortalte han at han følte seg veldig annerledes og usikker når han først kom til Norge, ettersom folk tenkte annerledes enn han og hadde en annen kultur. Men han

følte etterhvert at han passet bedre inn og la samtidig til: «Men ikke så mye, det er ikke det samme som hvis jeg hadde bodd i hjemlandet, det er ikke det samme som her, det blir aldri det samme».

Integrasjon og tilpasning til det norske samfunnet

På spørsmål om hva som skulle til for at han skulle føle seg som en større del av det norske samfunnet, svarte han:

Hvis jeg for eksempel kunne snakke bedre norsk, så kanskje det hadde vært bedre. Jeg går jo på skole sånt at jeg kan få jobb som andre nordmenn og få de kunnskapene som de har. Jeg vil ikke gå på NAV, for meg det er flaut hvis jeg må gå på NAV. For meg, jeg har jobbet helt fra jeg var liten. Da trengte jeg ikke å spør om penger fra moren min eller faren min. Hvis du er selvstendig så du kan på en måte føle deg trygg her. Hvis du for eksempel ikke har de kunnskapene som det norske samfunnet trenger, da føler du deg usikker. Da må du for eksempel gå til NAV. Da ser kanskje nordmenn på en annen måte på deg. Hvis du har de kunnskapene, hvis du har jobb, da er du nesten som andre norske, da trenger du ikke være usikker. (Aziz)

4.3 Intervju med Tesfay

Kontakt med det ikke norsk-etniske nettverket

Tesfay fortalte at nettverket hans i Norge var stort og bestod av både familie, venner fra hans eget hjemland, og andre «utenlandske venner» slik som Afghanistan og Syria. Når vi snakket om hans nærmeste venner og hvem han hovedsakelig tilbrakte tid med på fritiden, svarte han:

Generelt så er det liksom folk fra mitt hjemland, fordi vi kjenner hverandre godt, selv om det er folk som kommer fra mitt land, og vi ble kjent her i Norge. Så det er ikke det samme når jeg blir kjent med en norsk gutt og en eritreisk gutt, fordi jeg kjenner kulturen, jeg kjenner språket, jeg er med på den eritreiske gutten liksom. Egentlig så er jeg med på en norsk gutt også, men det er lettere å bli kjent med en eritreisk gutt, enn med en norsk gutt. Men når du ser folk fra hjemlandet ditt, det er liksom ikke vanskelig å si «hei». I vår kultur selv om du ikke kjenner de du kan hilse. Du sier «hei hei, hvordan går det?», selv om du kjenner ikke dem. Det er avslappende å være med

andre eritreere. Når du står med fire norske menn eller gutter, og med fire eritreiske gutter, det blir lettere når det er eritreiske, du føler deg litt lett liksom. Når det er norske gutter, du må tenke på hva du skal si. Du må tenke på hva du skal komme på når du prater eller gjør ting sammen. Det er usikkert om de liker det du tenker på, det er ikke så mange ting til felles. Det gjør at de har forskjellige vaner og det gjør det vanskelig å komme i kontakt. (Tesfay)

Her pekte Tesfay på at han synes det var enklere å bli kjent med personer som kom fra hans eget land enn nordmenn, på grunn av felles språk og kultur. Han beskrev at han kom fra en åpen kultur, der det er normalt at folk hilser og snakker med hverandre, til tross for at de ikke kjenner hverandre fra før. Derfor var det lettere å etablere kontakt med personer som hadde samme bakgrunn som han. I tillegg følte han seg tryggere i selskap med andre eritreere, ettersom han kjente til de kulturelle kodene. Dette bidro til at han hadde en mer avslappet holdning i kommunikasjonen med andre eritreere i forhold til med nordmenn, der han kunne kjenne på usikkerhet med tanke på samtaleemner og hva som er vanlig å snakke om. På spørsmål om hvor han hadde blitt kjent med andre eritreere, sa han at han hadde blitt kjent med de i kirken han gikk og på diverse eritreiske fester som ble arrangert i nærmiljøet der han bodde.

Kontakt med nordmenn

Tesfay fortalte videre at han synes det var vanskelig å få norske venner på skolen han gikk på nå, på grunn av den store aldersforskjellen mellom han og hans klassekamerater, ettersom han snart var 20 år og de som gikk i klassen hans kun var 16 år. Han la også til at han hadde inntrykk av at de norske ofte spilte spill og «gamet» til forskjell for han og hans eritreiske venner som likte å være sosial, snakke og le sammen. I tillegg til hans eritreiske venner, sa Tesfay at han hadde enkelte venner fra Afghanistan. Disse hadde han blitt kjent med på den lokale skolen for nyankomne flyktninger og innvandrere, som han hadde gått på før han begynte på norsk videregående skole. Han mente at det var enklere å komme i kontakt med afghanere i forhold til nordmenn.

De også sier hei til meg liksom, selv om de kjenner ikke meg liksom. For eksempel folk fra Afghanistan, hvis det er fire afghaner gutter, og jeg kjenner en gutt av dem, jeg kommer og hilser på den ene gutten, så hilser alle fire til meg liksom. Så da blir jeg kjent med de andre også. Men norske gutter, så er det liksom, de hilser ikke på en

venners venn. Det er lettere å bli kjent med de afghanere, som jeg har opplevd. Kanskje det ikke er sånn, men jeg tenker litt sånn. (Tsfay)

Når jeg i intervjuet stilte spørsmål om framtiden, sa Tsfay at han følte «profilen» av nettverket hans kom til å endre seg etter hvert, når han har gått lenger på norsk videregående skole og bodd i Norge i flere år.

Nå liksom, så har jeg mindre kontakt med eritreiske enn før. Fordi nå går jeg på norsk videregående skole, og det er ikke så mange eritreere som går der. Vi er bare to stykker i hele skolen. Så jeg pleier å være mer med norske gutter i dette periode faktisk. Jeg hadde større nettverk med eritreiske gutter i fjor når jeg gikk på den andre skolen, for det var mange eritreiske gutter som går der. Det er bare flyktning skole der, sant? Men nå er det norsk skole. Da er det mulig å bli kjent med mange andre norske, og ikke eritreere. Nå forandrer forholdet faktisk fra i fjor, det er stor forskjell fra i fjor og dette året. (Tsfay)

Tsfay fortalte videre at han hadde stor interesse for å bli kjent med andre kulturer, språk og mennesker med forskjellig bakgrunn. Han mente det ville være en god anledning for han å lære å snakke bedre norsk, dersom han ble kjent med flere nordmenn.

Jeg utnytter situasjonen hvis jeg blir kjent med en norsk gutt, at norsken min kan bli bedre, språket liksom. Det hjelper litt å bli kjent med norske gutter også. For du kan prate hele tiden norsk, da kan du lære bedre norsk. Hvis du snakker bare med en eritreisk gutt hele tiden, så lærer du ikke norsk så bra. (Tsfay)

Integrasjon og tilpasning til det norske samfunnet

I forhold til tilpasning til det norske samfunnet, og hva som skulle til for at han skulle føle seg som en del av det, svarte han at han måtte bli behandlet rettferdig for at han skulle føle seg som en del av det norske samfunnet. Han mente at man ikke nødvendigvis måtte ha mange norske venner for å føle at man hørte til i Norge, men det var individuelt hvordan man tenkte rundt dette. Han så på tilpasning til samfunnet som en oppgave som enhver måtte jobbe hardt for, for å kunne trives i dette landet. Fremgangsmåten for å kunne tilpasse seg beskrev han slik:

Lære språket, kulturen, hvordan man lever her, hvordan de tenker liksom. Også kunne dette systemet liksom. Man må kunne hvordan systemet fungerer her i landet liksom, slik at du ikke får noen overraskelser når det skjer noe. Hvis du vet mer om systemet, så er det lettere for deg. (Tsfay)

Videre fortalte han at man lettere kunne lære seg systemet hvis man hadde et norsk nettverk:

Du kan lære av de norske. Du trenger ikke sitte og lese om dette her på nettet eller i boka. Det er den letteste måte å bli kjent liksom. Det er mye lettere å få oversikt over landet, over systemet, når du har norske venner. (Tsfay)

4.4 Intervju med Bilal

Kontakt med det ikke norsk-etniske nettverket

I likhet med de andre informantene i dette prosjektet, gikk også Bilal på norsk videregående skole. Han fortalte at han kun hadde to venner fra hans eget hjemland, resten av vennene hans var norske og andre «utlendinger». På spørsmål om hva han mente med «utlendinger», svarte han at det var snakk om blant annet arabere, kurdere, tyrkere, somaliere, rumenske og russiske. I og med at han jobbet mye, tilbrakte han mye tid med kollegaene sine på jobb, og på skolen var han mye med de norske klassekameratene. Men på fritiden prioriterte han å tilbringe tid med de vennene som hadde samme etniske bakgrunn som han selv. «Jeg er hele dagen bare med norske, snakker norsk hele dagen, så når jeg endelig har fri, så ønsker jeg å være med de fra mitt land og litt», sa Bilal.

Når jeg i intervjuet stilte spørsmål om forskjellen på vennskapet han hadde med nordmenn i forhold til vennskapet med de fra hans eget hjemland, sa han:

Når jeg er med mine pakistanske venner så snakker vi om seriøse ting, men jeg føler ikke jeg kan snakke om seriøse ting med norske, som familie ting liksom. Jeg føler ikke jeg kan snakke med de om sånne ting. Jeg føler ikke at de har samme forståelse for det som de fra mitt eget land. Jeg snakker mest om seriøse ting med folk fra mitt land, fordi de har samme kultur, vi snakker samme språk, så de kjenner seg igjen i de tingene som jeg kanskje forteller dem. Jeg kan fortelle om ting som har skjedd, og de

gir meg kanskje råd, fordi de er fra samme plass som meg, de vet hvordan de skal håndtere den situasjonen. Men norske forstår ikke situasjonen. (Bilal)

Bilal forklarte videre at han, i likhet med mange andre enslige mindreårige flyktninger, følte seg mer voksen enn jevnaldrende nordmenn. Dette trodde han hadde sammenheng med at de hadde sett og opplevd mye på vei til Norge, og de har måttet ta ansvar for sitt liv tidligere enn det er normalt for andre ungdommer.

Jeg tenker som om jeg skulle vært 30 år. Kanskje det er mer normalt å tenke som de tenker, kanskje det bare er vi utenlandske som er tidlig utviklet i hjernen. Kanskje fordi vi har opplevd så mye, kanskje fordi vi har sett så mye. Fordi jeg tenker de går jo bare på skole med vennene sine, de har ikke møtt så mange folk som vi har gjort. Hjernen utvikles jo etter så så mange år, men vår hjerne utvikles med en gang vi kom til Norge. Vi måtte ta ansvar og vi har møtt så mange på vei til Norge. (Bilal)

Bilal forklarte imidlertid at han ofte kunne føle seg mer norsk enn pakistansk. Den norske siden kom fram når han var med de norske vennene sine på skolen og på jobb. Men han kunne også være åpen og vise sin norske side når han var sammen med én av de to pakistanske kompisene han hadde.

Men jeg har en annen pakistansk venn også, han kan jeg ikke vise min norske side til. Med han må jeg være skikkelig pakistaner akkurat sånn som jeg var for fem år siden, før jeg kom til Norge. Jeg må snakke med han om de samme tingene som jeg gjorde for fem år siden. Men jeg vil jo fortsatt være venn med han fordi jeg tenker at jeg bør ha noen fra mitt eget land som er *så* pakistaner, sånn at jeg ikke blir veldig veldig norsk, fordi jeg har jo foreldre som er pakistanere og bor der. Jeg vil ikke at mine foreldre skal føle at jeg er en utlending, eller at jeg er blitt en annen person og har endret meg så mye. (Bilal)

Han fortalte videre at han opplevde at vennene med samme landsbakgrunn som han selv alltid ville være til stede og være hans venner for alltid, uansett hvor lang tid det gikk mellom hver gang de hadde kontakt. Dette trodde han ikke var tilfellet med hans norske venner. Han mente at han måtte ha kontinuerlig kontakt med dem, for at vennskapet ikke skulle falme vekk. Dette begrunnet han med at han tenkte vennskapet med de fra hans eget hjemland var mer

ekte på grunn av at de hadde samme bakgrunn og kom fra samme kultur. Bilal mente også at hans pakistanske venner ville stille mer opp for han i krisesituasjoner. Her nevnte han et konkret eksempel fra når han hadde vært syk, og hans pakistanske venner hadde passet på han, laget mat til han og besøkt han flere ganger til dagen, til tross for at de selv hadde det travelt med både jobb og skole. De stilte opp på en måte som bare familien hans ville gjort, noe han mente beviste hvor viktig han var for dem, og at de satte pris på vennskapet. Han forklarte at det selvfølgelig var individuelle forskjeller på folk, og at noen norske var mer hjelpelige enn andre, men generelt følte han at hans pakistanske venner stilte mer opp når det virkelig gjaldt.

Kontakt med nordmenn

Bilal forklarte at han følte seg nesten *for* integrert, og at han måtte passe på å ikke glemme den pakistanske bakgrunnen sin. Samtidig påpekte han at det var helt naturlig at tankegangen endret seg når man bodde i Norge og at det også var viktig å få seg norske venner.

Jeg føler nesten at jeg er for integrert, og må ta vare på den pakistanske bakgrunnen min også. Og det er jo ikke negativt å være integrert, jeg mener det er positivt. Men det er mange som synes det er negativt og synes at jeg har forandret meg helt sykt, men ting forandrer jo seg, tankegangen forandrer seg. Det som kanskje pakistanere ser ned på, kanskje ikke jeg ser ned på. For eksempel for dem å gå ut er ikke lov liksom, og jeg tenker hvorfor skal ikke det være lov? Mange pakistanske familier som bor i Norge, vil at ungene deres skal ha minst mulig norske venner. De er redd de skal bli veldig, veldig norske, og prøver å holde dem tilbake. Med en gang du blir venner med norske, så kommer fordommene. De tenker at du skal bli norsk. Men jeg tenker at det er veldig viktig å ha norske venner, du må jo ha venner som kommer fra det landet du bor i. Men de mener at de norske er helt annerledes enn oss, at de liker å gå ut å feste og drikke ... men det er jo egentlig ganske sant også, de norske ungdommene snakker jo bare om alkohol og hva de gjorde i helgen. Men de utenlandske, de gjør ikke det, de snakker ikke om sånne ting ... (Bilal)

Bilal fortalte at det var enklere for han å få seg norske venner, for han var en åpen person, og han hadde i tillegg felles interesser som drikking og festing med de norske og europeiske vennene sine. Han reflekterte over at det kanskje hadde vært annerledes, og han ville ikke hatt noe å snakke med de norske vennene sine om, dersom de ikke hadde hatt disse interessene til

felles. Han synes imidlertid det var befriende og følte seg mer avslappet i miljøer som hovedsakelig bestod av nordmenn og andre europeere. Dette begrunnet han slik:

Fordi de aksepterer deg sånn som du er i alle retninger. De bryr seg ikke om hva du gjør, og er med på alt. Men de pakistanske, de holder seg mye tilbake. De sier jaja, du kan gjøre det, men jeg skal ikke få rykte på meg. Jeg trenger ikke å pynte på ting når jeg er med mine norske venner, eller andre europeiske venner. (Bilal)

Samtidig synes Bilal at det var trist å tenke på at nordmenn ikke var like lojale overfor vennskapet, slik som hans pakistanske venner var. På spørsmål om hvorfor han tenkte det var slik, svarte han:

De trenger ikke å holde på sine venner, kanskje fordi de tenker at de kan få venner når som helst og hvor som helst ... Og de har kanskje noen barndomsvenner som er alltid der, og da tenker de kanskje at de ikke trenger meg, eller har plass til noen nye i livet sitt. Fordi de tenker at de har sine barndomsvenner som de har gått i barnehage med, og kanskje de har gått på barneskole og ungdomsskole også sammen med. (Bilal)

Integrasjon og tilpasning til det norske samfunnet

På spørsmål om hva han synes var de viktigste faktorene for å føle seg som en del av det norske samfunnet, svarte han at det viktigste var hovedsakelig å kunne lære seg språket, og det å være mye i norske miljøer. Han sa også at det var viktig å få seg norske venner, fordi man bodde jo tross alt i Norge.

Jeg snakker jo språket og jeg er mye i det norske miljøet. Det gjør jo at jeg føler meg sånn som de andre. Det er deres land, og når jeg snakker deres språk, og har det de har, så da føler jeg meg også hjemme. Jeg føler meg jo helt lik de norske når jeg er med dem. (Bilal)

4.4 Intervju med Hamid

Kontakt med det ikke norsk-etniske nettverket

I intervjuet med Hamid, fortalte han at nettverket hans hovedsakelig bestod av nordmenn. Foreldrene hans bodde ikke i Norge, men han hadde noen andre slektninger, som han helst ikke ville ha kontakt med. Dette fordi han ønsket å leve et fritt liv uten innblandinger fra familie som skulle fortelle ham hva som var rett og galt. Vennene hans hadde han blitt kjent med via skolen, fotball og på ulike fester han hadde deltatt på. Før han flyttet ut for seg selv, bodde han med flere personer fra hans eget hjemland. Men han forklarte at kontakten han hadde med dem nå var minimal, bortsett fra når han tilfeldig traff på dem ute. Ellers hendte det at de han bodde med tidligere, sendte meldinger til ham når de trengte hjelp med skolearbeid. Imidlertid sa han at han av og til kunne savne den «utenlandske» kulturen. Derfor hadde han tatt kontakt med en som han hadde bodd med tidligere, for å spørre om han kunne si fra når han og hans afghanske venner skulle spille fotball, slik at han kunne være med dem. På spørsmål om hva det var han savnet med egen kultur, svarte han:

Det er å være åpen, og kunne snakke med alle selv om man ikke kjenner de. Man bare sier hei, og man får snakke på sitt eget morsmål. Man føler at man hører hjemme på en måte. Bare det å få lese en dari melding, det gir meg en kjent følelse, og jeg kan savne kulturen og språket. Men med en gang du går ut av huset og går inn i det samfunnet du bor i, så ønsker du også å ha samme kultur. For det er den du blir dømt etter, det er ideologien og tankesettet ditt. (Hamid)

På spørsmål om hvem av hans venner som hadde stilt opp hvis han trengte hjelp, svarte han at det var store variasjoner. Men han forklarte at «utlendinger» generelt forventet mer av vennene sine, enn det nordmenn gjorde.

For eksempel jeg forventer at hvis jeg ringer en utenlandsk venn og spør om de kan låne meg fem hundre kroner, så sier de ikke nei, siden vi som er oppvokst med en annen kultur tenker at alle skal hjelpe alle. De utenlandske er villig til å ofre mye mer for sine venner enn de norske. La oss si at jeg ikke har sett de utenlandske vennene mine på to år, og jeg ser mine norske venner nesten hver dag. Hvis jeg hadde ringt til fem av de samtidig, så er jeg sikker på at fire av de som hadde stilt opp hadde vært utenlandsk. (Hamid)

Hamid snakket videre om hvordan han følte seg annerledes enn nordmenn på grunn av forskjeller i måten de var oppvokst på:

Jeg har alltid vært misunnelig på folk som har følelsen av at de har fått lov å være barn og ungdom. Jeg har vært barn, men jeg har ikke hatt følelsen av å være barn. Jeg har blitt lært til å være voksen hele livet mitt fordi jeg ikke har bodd med min far og mor. Jeg føler meg annerledes enn de som er på min alder. Av og til så merker jeg at de som er på min alder snakker om så enkle ting. Jeg har alltid vært mer voksen enn alderen min. Det som de norske på min alder snakker om er ikke så viktig for meg som det er for de. Jeg tenker mer dypt og filosofisk på ting, enn det de gjør. Jeg hadde sikkert hatt samme følelsen hvis jeg hadde hatt samme oppvekst som de ... (Hamid)

Jeg spurte Hamid hva som var bakgrunnen for at han hadde så lite kontakt med de som kom fra hans eget hjemland, når han selv uttrykte at han savnet kulturen og språket. Han svarte:

Det er ikke sånt at jeg unngår å være venn med en utenlandsk, det er fordi jeg ikke har noe til felles å snakke med dem. Det er visse kriterier som man må oppfylle for å kunne tilpasse seg deres diskusjoner. Religion er en veldig viktig ting for dem. Hvis jeg hadde hatt mange utenlandske venner, så måtte jeg ha snakket med dem, hadde vært like dårlig i norsk, og fremdeles vært muslim ... Og jeg hadde heller ikke kommet meg videre i livet som med skole, jobb og sosialt liv. (Hamid)

I forlengelsen av dette sitatet forklarte Hamid at han ikke trodde potensielle utenlandske venner med hensikt ville holdt han tilbake i livet. Imidlertid trodde han at når man hadde mange kompiser fra sitt eget hjemland, ble man for komfortabel med det livet man hadde. Dette ville føre til at man ikke higer etter å oppnå større mål, som å gå på universitet, leve et bedre liv, ha en fin bil og ikke minst reise rundt og oppleve andre deler av verden. Dette mente han hadde sammenheng med at han ikke ville hatt et sammenligningsgrunnlag dersom han hadde vært del av et «utenlandsk» miljø, ettersom de ikke hadde like store mål og ambisjoner som det han hadde satt for sitt framtidige liv.

Kontakt med nordmenn

Hamid fortalte videre at han følte tankegangen hans hadde endret seg mye fra han kom til Norge til i dag. Før hadde han vært svært religiøs, og ville helst bare omgås mennesker som

var like religiøse som han. Etter hvert mistet han troen på at det fantes en Gud, eller en himmel og et helvete. Sakte men sikkert bevegde han seg vekk fra Islam. Han forklarte at livet som muslim var enklere, for da var hele målet med livet å tjene Gud slik at han kunne havne i paradiset. Imidlertid sa Hamid at han etter hvert måtte finne nye måter å håndtere livet på, og satte seg nye mål. Han mente at han hadde blitt mer åpen etter han sluttet å tro, og han jobbet mer ambisiøst med å oppnå det han hadde lyst til i livet. Det var også da han begynte å få seg norske venner.

Jeg tenkte at hvis jeg som person har lyst å sosialisere meg i samfunnet og kunne tilpasse meg og velge et liv som de norske gjør i et samfunn som Norge, så må jeg leve som dem, tenke som dem, spise det de spiser og gjøre det de gjør. For å kunne gjøre det så må jeg ha norske venner, og lære hvordan de lever livet sitt. (Hamid)

Jeg spurte Hamid om det ikke var mulig å både ha nære norske venner, samtidig som man hadde gode venner fra sitt eget hjemland. Da svarte han at det var utfordrende å kombinere et norsk og et utenlandsk nettverk. Dette begrunnet han med at det var for store kontraster mellom måten nordmenn levde sitt liv på, sammenlignet med den afghanske kulturen og religionen de fulgte. Hvis han fortsatt hadde vært muslim, ville det ikke vært forenlig med hans religion å dra på fester, drikke alkohol og spise svinekjøtt, slik som nordmenn gjorde. Kontrasten og konfliktene mellom de ulike kulturene ville blitt for store til at han skulle kunne kombinert de to sammen.

Jeg bestemte at jeg skulle leve mitt liv på den norske måten fordi jeg likte meg her. Man har større sjans for å lykkes i livet hvis man tilpasser seg mer i det norske samfunnet, og integrerer deg litt mer, enn hvis du holder deg til din egen kultur. Man kommer til Norge for å lykkes, og for å kunne gjøre det så må man benytte seg av den sjansen man får her. Det er mange utenlandske som kommer til Norge og lærer seg språket og jobber på en Rema 1000 butikk eller Coop. Det var ikke det jeg hadde lyst til å gjøre, og det er ikke mange nordmenn som gjør det heller. (Hamid)

Han fortsatte å fortelle at han følte seg mer komfortabel med de norske vennene sine, fordi han trengte ikke å passe på å ikke snakke om temaer som ikke var akseptert å uttrykke seg om blant «utlendinger». Eksempelvis nevnte han at religion ikke var et ømt tema blant nordmenn,

slik det var blant afghanere. Derfor trengte han ikke å bekymre seg for å fornærme noen ved å si noe galt om deres religion.

Men med utenlandske så må du tenke på hva du sier. Du kan ikke si til de at de skal begynne å spise svinekjøtt, eller drikke vin. Og du kan ikke si til dem at det er greit at barnet ditt har kjæreste i Norge. Jeg føler jeg er veldig åpen sammenlignet med de som kom til Norge når de var like gamle som meg. (Hamid)

Videre fortalte Hamid at han valgte venner av strategiske grunner. Han ville helst ha venner med høye ambisjoner, fordi han ville prøve å nå opp til deres nivå, og han sammenlignet alltid seg selv med dem. Dette var også en av årsakene til at han nesten bare hadde norske venner, ettersom han mente at de i mye større grad enn utlendinger satte mål for livet sitt. Venner som hadde kommet langt i livet motiverte han til å kunne gjøre det samme selv.

Integrasjon og tilpasning til det norske samfunnet

I forhold til det å passe inn i samfunnet, sa han at han sikkert ville vært en annen person dersom han hadde flyttet til Norge når han var fire-fem år gammel. Han mente det var lettere å bli integrert i et nytt land, dersom man flyttet som liten i forhold til hvordan det er å flytte når man er eldre. Samtidig følte han at han i stor grad var integrert i Norge. Han hadde de samme interessene og bekymringene som andre nordmenn hadde, og de hadde opparbeidet felles respekt for hverandre. Han fortsatte videre:

Jeg føler meg som en del av det norske samfunnet, men det er to sider. For meg som er oppvokst i et annet land, uansett hvor hardt jeg prøver å tilpasse meg livet her, så blir jeg ikke hundre prosent norsk, og jeg kan heller ikke ha de samme følelsene som de. Men jeg prøver så godt som mulig å være en del av det. Jeg vil si at jeg er 70 prosent norsk, og 30 prosent utenlandsk. Jeg vil beholde en del av kulturen min, de tingene som jeg tror kan hjelpe meg å klare livet mitt og komme meg fram i livet. Men jeg ser vekk fra de tingene som kan holde meg tilbake. Jeg vil beholde morsmålet mitt, og at man er bekymret for alle og tenker på alle. Det norske samfunnet er mer egoistisk. Folk tenker mest på seg selv. Jeg vil beholde den tankegangen om hvor viktig det er å bry seg om andre og hjelpe andre. Jeg hadde sikkert ikke vært like tilfreds med livet mitt hvis jeg ikke hadde hatt noen utenlandske venner, selv om de ikke er de nærmeste vennene mine som jeg treffer så ofte. Men de er i alle fall en del av det miljøet jeg

lever i. Jeg får en god følelse når jeg treffer på dem, uavhengig av hvor mye kontakt jeg har med dem eller ikke. (Hamid)

4.5 Intervju med Yosef

Kontakt med det ikke norsk-etniske nettverket

Yosef fortalte at han hadde et stort og variert nettverk med mange ulike nasjonaliteter. I tillegg til hans norske og syriske venner, som hadde samme nasjonalitet som han, hadde han også venner fra Palestina, Albania, Kosovo og Tsjetsjenia. Han forklarte at han tidligere hadde gått på basisklasse (klasse for minoritetsspråklig ungdom som har avsluttet grunnskole i hjemlandet, men som har særskilt rett til norskopplæring og om norske samfunnsforhold før plassering i norske klasser). Der pleide han hovedsakelig å omgås andre flyktninger, men i og med at klassen tilhørte en del av en ordinær videregående skole, hadde han anledning til å bli kjent med norske ungdommer også. Når han etter hvert ble bedre i norsk, søkte han seg inn på yrkesfag på videregående, og begynte i en norsk klasse. Han var den eneste i klassen med flyktningbakgrunn, noe som førte til at han lettere kom i kontakt med de norske klassekameratene. I tillegg bodde Yosef nå sammen med familien sin, som har kommet til Norge gjennom familieforening. Han beskrev at han følte han levde mellom to kulturer, der han vekslet mellom å være norsk på skolen, mens hjemme og blant hans utenlandske venner var han araber.

Vi har hatt i samfunnsfag om det å ha to forskjellige kulturer, det er som å ha to ulike liv egentlig. Man har et norsk liv og et utenlandsk liv. Det jeg opplever nå, spesielt etter familien min har kommet her. På skolen er jeg den norske gutten, og oppfører meg som en norsk, snakker sånn som de, jobber sammen om oppgavene. Da er jeg mer norsk der, da snakker jeg ikke sånn som utlendinger. Men når jeg er ferdig på skolen, så treffer jeg kanskje noen utlendinger på veien. Da blir det til at jeg må tilbake til den arabiske delen. Når jeg drar hjem så er det familien min der, da må jeg snakke arabisk. (Yosef)

Yosef forklarte at fordelen med å ha både norske og syriske venner var at han fikk dekket forskjellige behov.

De utenlandske minner meg om hvordan vi levde i Syria, hvordan vi hadde det. De gir meg den gleden. Vi snakker om hvor vi har levd, hvordan vi hadde det, hvordan det var å bo der. Men det jeg får av de norske er mer frihet. Jeg kan snakke om hva jeg vil. Jeg kan ikke fortelle utlendinger at jeg ikke er muslim, at jeg ikke tror på Gud, at jeg lever sånn som jeg vil. Da tenker de at jeg har mistet troen. De aksepterer det ikke. Vi har store diskusjoner om de tingene hele tiden, men jeg prøver å unngå det, fordi jeg tror ikke på noe. (Yosef)

Han fortalte videre at han samtidig følte seg annerledes enn de norske på hans alder.

De norske gleder seg til når de blir 18. De begynner å tenke på når de skal flytte ut, når skal jeg bo alene. De gleder seg til det. Men utlendinger vil være med familien, de tenker at familien er viktig og det å passe på foreldrene. Selvfølgelig vil vi passe på foreldrene, men på en måte så har jeg ikke kunne gjøre det jeg har drømt om fordi jeg måtte hjelpe familien min, og bo sammen med de. Når de norske snakker om hvordan de skal flytte ut, hvordan foreldrene fikser alt for de, fikser de lappen, jeg blir litt sjalu og. Jeg skylder jo ikke på foreldrene mine, for de hadde alt klart for meg i Syria, men alt ble selvfølgelig ødelagt, og de har ingenting å gi meg lenger. Jeg må klare alt selv nå. (Yosef)

Til tross for at Yosef synes det var enkelt å komme i kontakt med nordmenn, og hadde mange norske venner, synes han likevel at det var noen faktorer som gjorde at det var lettere å få kontakt med andre syrere. For det første snakke de samme morsmål, noe som gjorde at det var enklere å gjøre seg forstått. I tillegg feiret de de samme høytidene og kjente til hverandres tradisjoner. Respekten og båndet mellom de ble derfor sterkere enn med andre som hadde en annen bakgrunn. Det kunne også være utfordrende å komme i kontakt med nordmenn, dersom man ikke kjente til systemet i Norge. Han nevnte for eksempel at det tok tid før han skjønnte at man kunne velge mellom forskjellige studieretninger allerede på videregående, for det var han ikke vant med fra hans eget hjemland. Og han var heller ikke klar over de store forskjellene på å ta førerkort i Norge i forhold til hvordan det var i Syria. Yosef forklarte at det kan være flaut og man kan ofte føle seg dum, dersom man spør nordmenn på sin alder om disse tingene som er en selvfølge for dem. Det at man har ulike referanserammer kan føre til at man ikke vet hva man kan snakke med nordmenn om.

Hvis du ikke vet om ting som de andre snakker om, da er det veldig vanskelig å snakke om det egentlig. Da er det flaut å snakke om det. Derfor kanskje er det lettere å komme i kontakt med utlendinger. (Yosef)

I tillegg sa han at det var vanskelig å komme i kontakt med nordmenn og bli akseptert, dersom man var muslim, ikke spiste svinekjøtt, ikke drakk alkohol og heller ikke var interessert i verken teknologi eller «gaming», for da hadde man ikke hatt noe til felles med nordmenn. Han fortalte om en gang han hadde lyst å gå på en fest, men kjente ikke de personene som skulle ha festen så godt. Derfor spurte han en av hans somaliske venner om han kunne bli med, ettersom han kjente noen som var på festen.

Jeg følte de aksepterte meg med en gang fordi vi drakk sammen og hadde drikkelek, men han kompisen min følte seg utenfor selv om han kjente de fra før. Han er veldig muslim, så han drikker ikke. Så ble jeg invitert en gang til og spurte om han ville være med, men han ville selvfølgelig ikke det. (Yosef)

Videre fortalte Yosef at han visste hans «utenlandske» kompiser ville stille opp for han, dersom han noen gang hadde trengt hjelp.

Når du har vansker med noe, eller trenger hjelp, så støtter de deg uansett. Hvis du for eksempel krangler med noen, så stiller de opp uansett, de bryr seg ikke om du har rett eller ikke. De står sammen med deg i tykt og tynt fordi du er kompisen deres. Jeg kan ikke gå til mine norske venner og si: kan jeg låne fem tusen kroner? Jeg kan godt spør, men jeg vet at det kommer ikke til å skje. Med mine utenlandske venner, hvis jeg hadde spurt om hundre tusen kroner, og de vet at jeg trenger de virkelig. Hvis de måtte ha rana en bank, så hadde de fiksa det for meg. Det vet jeg de hadde gjort! De norske er med deg når alt går bra i livet ditt. Med en gang noe sånt skjer i livet ditt, så føler jeg, jeg har ikke opplevd det, men jeg føler at de hadde sagt nei. (Yosef)

Kontakt med nordmenn

Samtidig som Yosef verdsatte de syriske og utenlandske vennene sine, sa han at det var viktig å ha et norsk nettverk også. Han følte han hadde lært mye nytt av de norske vennene sine, både om ulike studieretninger, pc, lekser og hvordan man skal gå frem for å ta førerkort.

Hvis du vil beholde kulturen din og tradisjonene dine, fortsett å heng med utlendinger, hvis du vil være den personen du var i hjemlandet. Men hvis du vil bli noe annet, hvis du vil ha mer kunnskap, så henger du med norske. Jeg kan si at jeg er halvt syrisk og halvt norsk nå fordi jeg har lært så mye om det norske systemet og hvordan alt fungerer her, alt fra skole, jobb til lappen. Og alt er på grunn av at jeg har hengt med norske, vært med de og blitt kjent med de. Jeg mener ikke at man skal gi slipp på sin egen kultur, men at man skal oppleve noe nytt, være åpen for å forstå mer de norske og deres kultur. Det er godt for deg og godt for de og. (Yosef)

Yosef fortalte at han var glad for å ha både norske og «utenlandske» venner, men ønsket etter hvert å få seg flere norske venner, enn «utenlandske». På spørsmål om hvorfor han ønsket dette, svarte han at det var enklere å forholde seg til nordmenn, ettersom hans «utenlandske» kompiser hadde mange problemer og bekymringer i forhold til skole, jobb og familie. Han synes det var vondt å høre om kompisenes bekymringer, for de minnet han om hans egne problemer, og det ansvaret han følte ovenfor familien sin.

Det er mye lettere for meg å bare sitte med de norske og ikke snakke i det hele tatt om de tingene. Da føler jeg meg avslappet. Da glemmer jeg alt som skjer i min egen verden, jeg kommer på helt andre tanker. Da tenker jeg mer på skole, hva vi skal bli, hvor vi skal jobbe. Jeg vil springe vekk fra min egen verden. Jeg kan tenke på framtiden, at jeg kanskje skal bli noe stort, skal leve godt. Det er mye bedre å tenke på det, enn å tenke på at jeg skal ta ansvar for sånt og sånt. Jeg skal ikke ha så mye ansvar når jeg er ung egentlig. Jeg føler selv, og mine norske venner sier at jeg er blitt gammel altfor tidlig. De føler de snakker med en 30-åring når jeg sitter og snakker om sånne ting. (Yosef)

Han sa videre at han trives godt blant hans norske venner, ettersom de hadde mange felles interesser. Han forklarte at han kom fra en storby i Syria, og var vant med å gå ut og drikke i helgene, ikke bare sitte hjemme, røyke vannpipe og spille kort slik som hans syriske venner gjorde. Yosef fortalte videre at han drømte om å flytte til en annen by for å studere, og håpet at han kun skulle få norske venner der. På spørsmål om hvorfor han ønsket dette, svarte han: «Jeg har nok med mine egne problemer, jeg orker ikke å høre på alle andre sine og».

Integrasjon og tilpasning til det norske samfunnet

Yosef fortalte at det var viktig å bli integrert i samfunnet for å kunne leve et godt liv i Norge. En viktig faktor i integreringen var det å kunne ta initiativ, tørre å ta kontakt med nordmenn og bli kjent med dem. Og for å kunne ta kontakt måtte man for det første lære seg det norske språket, i tillegg måtte man ha viljen til å ville lære noe nytt, bli kjent med andre mennesker og deres kultur og tradisjoner. Han fortalte at den dagen han fikk norsk statsborgerskap, skulle han ikke lenger si at han var kun syrisk, men han ville fortelle folk at han var halvt norsk og halvt syrisk. Yosef mente at nasjonalitet ikke definerte en som person, men det var menneskesynet som sa noe om menneskers identitet. Han synes derfor det var viktig å ikke gjøre forskjell på folk, og være villig til å møte andre på tvers av kulturer og religion, og både akseptere og respektere deres meninger og syn på verden. Han sa at det var viktig at «utlendinger» inkluderte seg selv i det norske samfunnet. Istedenfor å tenke at nordmenn er rasister og ikke liker innvandrere, burde man heller ta initiativ for å etablere kontakt, og slik vise at utlendinger ikke er farlige.

Det er viktig å akseptere andres ord, akseptere andres tanker. De har opplevd andre ting enn oss, de har ikke de samme opplevelsene. Det handler om å respektere deres måte å leve på. Hvis de drikker og jeg drikker, så kan vi ta en drink sammen. Jeg kan være med de og feire deres høytider. Hvorfor skal jeg ikke ville feire 17.mai for eksempel? Bare at jeg feirer med de, og står med det norske flagget, de setter veldig stor pris på det. Jeg var hos han ene norske kompisen min på nyttår og på julaften. De spurte om jeg spiste svin, jeg sa samme det, kjøtt er kjøtt. De hadde laget kalkun fordi de trodde jeg ikke spiste svin. Det var veldig kjekt å se egentlig, at de aksepterte det, og da må jeg akseptere de. (Yosef)

5.0 ANALYSE OG DRØFTING AV INTERVJUENE

Denne delen av analysen er en teoridrevet og temasentrert analyse av det empiriske materialet, ettersom jeg her skal koble inn det teoretiske grunnlaget i analysen. Begreper som er sentrale i denne delen er identitet og tilhørighet, stigmatisering og sosialt nettverk. Jeg skal gå nærmere inn på hvordan informantene håndterer sin identitet i et samfunn der de blir stilt overfor ulike krav. Basert på de valgte teoretiske begrepene, skal jeg i tillegg utforske informantenes valg av nettverk, og hvilke begrunnelser de legger til grunn for de forskjellige valgene. Jeg kommer her til å anvende de samme sitatene som jeg allerede har referert til framstilling av funnene. Dette fordi jeg i denne delen av analysen skal legge til egne fortolkninger av informantenes fortellinger, basert på de teoretiske begrepene.

5.1 Tilknytning til etnisk identitet

Identitet er et velkjent begrep som brukes i dagligtalen av de fleste av oss, men det finnes ikke et entydig svar på hva ordet egentlig betyr. I følge Eriksen (1997) er identitet summen av de beskrivelsene som er karakteristisk for ethvert individ som skaper vår personlighet. Det vil si at alt fra kjønn, alder, sosial bakgrunn, utdanning, religion, etnisitet, nasjonalitet og til og med hudfarge er med på å skape vår identitet (Eriksen, 1997). De sier noe om hvordan mennesker definerer seg selv (Eriksen, 1997). Eriksen hevder videre at hvem vi er, avhenger av hvor vi er (1997). Mens identitet i vårt samfunn blir sett på som enten etnisk eller nasjonal identitet, er andre fellesskap langt viktigere enn den etniske eller nasjonale identiteten i andre samfunn (Eriksen, 1997). Som mennesker er vi til enhver tid del av mange gruppefellesskap (Eriksen, 1997). Gruppeidentitet blir, i følge Eriksen, relevant når medlemmene i en gruppe har felles interesser (1997). Mange innvandrere med en annerledes kultur enn den norske, søker ofte tilhørighet hos mennesker fra sin egen gruppe, som de knytter sin identitet til (Bø & Schiefloe, 2007). Her snakker de sitt eget språk, utøver sin religion og dyrker sin tradisjon, kultur og væremåte (Bø & Schiefloe, 2007). Dette var også tilfellet for to av mine informanter, som beskrev at nettverket deres i Norge hovedsakelig bestod av personer fra deres eget hjemland. De brukte felles språk, kultur og tradisjoner som begrunnelse for hvorfor de ofte søkte mennesker med samme bakgrunn som dem selv. Aziz sa:

Hvis du for eksempel snakker samme språk, da det er lettere å komme i kontakt med de, enn de som snakker et annet språk enn deg. Det blir ikke vanskelig, du føler deg

ikke utrygg eller usikker hvis du vil si de ordene og han tenker en annen ting, fordi du også har samme kultur hvis du snakker samme språk. Hvis jeg har en norsk venn så det er litt vanskelig. (Aziz)

Aziz knyttet sin identitet til hans egne landsmenn, da de hadde en felles kultur, samtidig som de snakket det samme språket. Han mente at felles språk og kultur gjorde at det var enklere å komme i kontakt med mennesker fra sitt eget land. I tillegg til dette, følte Aziz at det også var vanskelig å få nære norske venner med tanke på at han verken drakk alkohol eller spiste svinekjøtt. Dette hadde sammenheng med at han var praktiserende muslim, og disse tingene er forbudt i hans religion. I fare for å havne i sosiale settinger som ikke var forenlig med hans religion, og som i tillegg ville fått han til å føle seg usikker og beklemt, valgte han heller å distansere seg fra slike situasjoner, og søkte isteden sin egen gruppe med likesinnede. Aziz mente også at samvær med det etniske nettverket bidro til at han følte seg mer hjemme i Norge enn han ellers ville gjort. «Da tenker du ikke at du ikke hører hjemme her, du føler du fortsatt bor i ditt eget land» (Aziz). Min fortolkning av dette utsagnet er at han ikke bare knytter sin identitet til sin egen etniske gruppe, men det viser også at han føler han ikke hører til i Norge.

Eriksen hevder at medlemmer som tilhører minoriteter ofte kan kjenne på et sterkere fellesskap eller gruppeidentitet sammenlignet med medlemmer i majoriteten (1997, s. 43). Dette, mener Eriksen, henger sammen med at minoriteter stadig må forholde seg til flertallets krav (1997). Disse kravene kan eksempelvis dreie seg om at innvandrere må lære seg det norske språket, mens en nordmann ikke trenger å lære språket til innvandrere (Eriksen, 1997). Mens innvandreren blir bevisst på at han er utlending, trenger nordmannen aldri å reflektere over sin etnisitet eller nasjonalitet (Eriksen, 1997). Videre mener Eriksen at gruppeidentitet ikke nødvendigvis skapes av reelle kulturforskjeller mellom vi-fellesskapet og de andre (1997). Gruppeidentiteten skapes derimot av forestillingen om at det eksisterer slike forskjeller (Eriksen, 1997). Man ser med andre ord vekk fra likhetene mellom minoritetskulturen og majoritetskulturen og fokuserer heller på forskjellene (Eriksen, 1997). Dette for å skape en sterkere gruppeidentitet (Eriksen, 1997). Eriksen mener at vi først blir bevisst vår kulturelle identitet, når vi får kulturen på avstand (1997). I et multikulturelt samfunn slik som Norge, blir man ofte mer bevisst sin etniske og kulturelle identitet på grunn av at man treffer andre som har en annen identitet enn en selv (Eriksen, 1997). Det som blir beskrevet her kan være tilfelle for mine informanter som er oppvokst i et annet land. De er i

større grad enn majoritetssamfunnet blitt tvunget til å reflektere over sin identitet. For enkelte av dem, er den etniske bakgrunnen og den kulturelle og religiøse identiteten blitt en sterk skillelinje mellom dem og de etnisk norske. Dette bidrar i sin tur til at de søker kontakt med personer som de identifiserer seg selv med, der de føler tilhørighet og får anerkjennelse på den de er.

I en rapport om psykisk helse, mestring og sosial integrasjon blant ungdom som kom til Norge som enslige mindreårige asylsøkere, vises det til tall som indikerer at enslige mindreårige føler sterkere tilhørighet til sin etniske identitet enn norsk identitet (Oppedal, Jensen, Seglem & Haukeland, 2011). 79 % av deltakerne i undersøkelsen har svart at de ser på seg selv som somaliske, afghanske, tamilske etc., mens 48 % er enige i at de ser på seg selv som norske (Oppedal et al., 2011).

Slik jeg tolker datamaterialet i min studie, har graden av tilhørighet til etnisk identitet i forhold til tilknytning til norsk identitet, stor betydning for hvilket nettverk informantene mine inngikk i. Bilal, Hamid og Yosef fortalte at de hadde mange norske venner, og de identifiserte seg både med nordmenn og sine egne landsmenn, mens Aziz og Tesfay i større grad følte tilhørighet til sin etniske identitet. Dette tolker jeg som en del av årsaksforklaringen til at de i større grad inngikk relasjoner til personer fra deres eget hjemland.

5.2 Håndtering av å leve mellom to kulturer

Å kunne gjøre rede for sin identitet kan være et dilemma for innvandrere flest, og særlig for barn og unge med minoritetsbakgrunn som vokser opp i et annet land enn foreldrene (Eriksen, 1997; Salole 2013). I prosessen med å finne ut av sin identitet stiller man seg mange spørsmål, slik som: Hvem er jeg? Hva mener jeg? Hva tror jeg på? Hvor hører jeg til? (Salole, 2013, s. 211). For barn og unge med innvandrerbakgrunn kan deres tilhørighetsfølelse være flertydig (Eriksen, 1997, s. 48). Eriksen påpeker at de unge kan oppleve at de lever mellom to vidt forskjellige verdener (1997). På den ene siden lever de i et sosialdemokratisk samfunn der frie og personlige valg vektlegges og kjønnsforskjeller blir nedtonet (Eriksen, 1997). Samtidig påpeker Eriksen at de må balansere dette med foreldrenes tradisjoner og verdenssyn som er blitt inkorporert i de fra tidlig alder (1997). Her er det ofte motstridende krav som fellesskap og lojalitet til familien som gjelder (Eriksen, 1997). I tillegg har de et annet

morsmål enn norsk, og ikke minst er kjønnsforskjellene helt forskjellig fra majoritetssamfunnet (Eriksen, 1997). De må med andre ord veksle mellom to forskjellige kulturer med ulike forventninger og koder, som i noen tilfeller kan resultere i kulturkollisjon, krysspress, identitetskonflikter, lojalitetskonflikter og rolledilemmaer (Bø & Schiefloe, 2007). Salole (2013) skriver at det kan være ekstra krevende for krysskulturelle barn å finne ut av sin identitet. Dette fordi de lever mellom ulike verdener og blir eksponert for forskjellige kulturer, tanker ideer og levemåter (Salole 2013). Mange vil derfor gjennomgå identitetskriser i søk etter deres identitet (Salole, 2013).

Dette dilemmaet med å leve mellom to kulturer var også noe som mine informanter kjente på. Yosef sa for eksempel:

Vi har hatt i samfunnsfag om det å ha to forskjellige kulturer, det er som å ha to ulike liv egentlig. Man har et norsk liv og et utenlandsk liv. Det jeg opplever nå, spesielt etter familien min har kommet her. På skolen er jeg den norske gutten, og oppfører meg som en norsk, snakker sånn som de og jobber sammen om oppgavene. Da er jeg mer norsk der, da snakker jeg ikke sånn som utlendinger. Men når jeg er ferdig på skolen, så treffer jeg kanskje noen utlendinger på veien. Da blir det til at jeg må tilbake til den arabiske delen. Når jeg drar hjem så er det familien min der, da må jeg snakke arabisk. (Yosef)

Både Hamid og Bilal beskrev også noe lignende som Yosef. De mente at de var både norske og pakistanske/afghanske. Bilal følte han stod mellom to ulike verdener, det norske og det pakistanske. Han tenkte på hva hans foreldre, som fortsatt bodde i Pakistan, ville tenke om han hvis han endret seg betraktelig fra måten han var på før han fluktet til Norge. Dette håndterte han med å tilbringe tid med en pakistansk kamerat som bidro til at han kunne opprettholde sin pakistanske bakgrunn og væremåte.

... jeg tenker at jeg bør ha noen fra mitt eget land som er så pakistaner, sånn at jeg ikke blir veldig veldig norsk, fordi jeg har jo foreldre som er pakistanere og bor der. Jeg vil ikke at mine foreldre skal føle at jeg er en utlending, eller at jeg er blitt en annen person og har endret meg så mye. (Bilal)

5.2.1 Ren identitet, bindestreksidentitet og kreolsk identitet

På bakgrunn av informantenes fortellinger, får jeg inntrykk av at de forskjellige nettverkene representerer ulike tilpasningsstrategier med tanke på identitet, i håndteringen av de dilemmaer og utfordringer informantene opplever i sitt liv. Informantene i dette prosjektet har det til felles at de har kommet til Norge som enslige mindreårige flyktninger, men alle har forskjellige erfaringer i bagasjen. Dette preger ulike aspekter i livet deres, deriblant valg av nettverk. Dette bekreftes også av Eriksen, som skriver at man ikke kan generalisere alle innvandrere og sette dem inn under samme bås (1997). Med unntak av at de har status som innvandrere i dette samfunnet, er det store variasjoner med hensyn til alt (Eriksen, 1997). De valgene de tar i livet skjer på bakgrunn av ulike, og ofte, svært forskjellige betingelser (Eriksen, 1997). Dalgard og Døhlie (1995) skriver at personlige faktorer som positive eller negative holdninger til flytting kan påvirke innvandreres tilpasning til det norske samfunnet. De kan ha forskjellig utgangspunkt dersom de har flyttet til Norge ut fra et frivillig ønske, enn om de har blitt drevet på flukt på grunn av samfunnsmessige eller personlige årsaker (Dalgard & Døhlie, 1995).

Som tidligere nevnt, hevder Eriksen (1997, s. 49) at unge innvandrere står overfor tre forskjellige måter å løse etnisk identitet på når de opplever motstridene krav og forventninger fra to ulike verdener. Disse kaller Eriksen ren identitet, bindestreksidentitet og kreolsk identitet (1997). En av informantene mine Aziz, som har en sterk tilknytning til sin religion, klarer ikke å forene den vestlige drikkekulturen med sine religiøse verdier, og har av den grunn valgt å hovedsakelig omgås mennesker med samme bakgrunn som han selv. Det kan på mange måter framstå som om Aziz har valgt en ren identitet. Imidlertid, mener jeg at han ikke passer helt inn under denne kategorien. Dette fordi Eriksen skriver at den rene identitetstypen kan bidra til å skape et fiendebilde av de som ikke tilhører ens egen gruppe (1997). Videre mener Eriksen at rene identiteter resulterer i manglende integrasjon (1997). Dette var derimot ikke tilfellet for Aziz. Han går på skole, jobber og har lært seg godt norsk, noe som indikerer at han i stor grad har tilpasset seg det norske samfunnet. Jeg mener dermed at hans identitet er på grensen mellom en ren- og en bindestreksidentitet. Det samme gjelder informanten min Tesfay, som hovedsakelig tilbrakte sin fritid sammen med nettverket fra hans eget hjemland. Men samtidig var Tesfay åpen for å bli kjent med og få seg norske venner etter hvert, dersom han fikk muligheten til det. Han så på det å ha et norsk nettverk som en ressurs, der han kunne tilegne seg mer kunnskap om det norske samfunnet. Dette står i tråd med Dalgard og Døhlie (1995), som skriver at kontakt og vennskap med personer fra egen kultur er avgjørende for å

oppretholde egen identitet (1995). Samtidig er kontakt med nordmenn også en viktig ressurs i tilpasningsprosessen til en ny identitet (Dalgard & Døhlle, 1995).

Datamaterialet mitt indikerer imidlertid en tydelig forskjell på Aziz og Tesfay og de øvrige tre informantene mine. Selv om de poengterte at de var åpne for å danne vennskap med nordmenn, kan det virke som om de fortsatt ikke hadde knekt de kulturelle kodene for hvordan man kommer i kontakt med norske jevnaldrende. De mente det var utfordrende å etablere et nært vennskap med dem. Dette begrunnet de med forskjell i språk og kultur, noe som i sin tur kan tyde på at de ser forskjellene mellom egen gruppe og majoritetsbefolkningen tydeligere enn likhetene. Det kan tenkes at disse forskjellene er blitt en slags barrikade mot det øvrige samfunnet. Dette samsvarer med det Bø og Schiefloe (2017) som skriver at i en del innvandrer miljøer kan det etableres en form for barriere for ekstern relasjonsdanning med majoritetsbefolkningen.

De tre andre deltakerne i denne studien hadde et større norsk nettverk enn Aziz og Tesfay. Informanten min Hamid beskrev at nettverket hans i stor grad bestod av nordmenn, og han identifiserte seg mer med dem enn det han gjorde med personer som hadde samme etniske bakgrunn som ham. Samtidig ga Hamid uttrykk for at han lengtet etter sin etniske kultur, og ble glad hver gang han fikk anledning til å snakke på sitt eget morsmål.

Jeg vil si at jeg er 70 prosent norsk, og 30 prosent utenlandsk. Jeg vil beholde en del av kulturen min, de tingene som jeg tror kan hjelpe meg å klare livet mitt og komme meg fram i livet. Men jeg ser vekk fra de tingene som kan holde meg tilbake. (Hamid)

Ut i fra det Hamid fortalte, kan også han kategoriseres inn under en bindestreksidentitet. Kumar (2001) skriver at en person som har bindestreksidentitet synliggjør at han har tilknytning og tilhørighet til to land. Dette innebærer beherskelse av to forskjellige språk, morsmålet og språket i det landet han bor (Kumar, 2001). Videre bygger han broer og henter sine referanserammer fra to ulike land (Kumar, 2001). Samtidig som personen snakker om sin etniske bakgrunn, identifiserer han/hun seg også med medlemmene i vertslandet (Kumar, 2001). Dette innebærer at han/hun tar verdivalg ut fra begge kulturer og har et dybdesyn der han/hun kan se en situasjon fra to like perspektiver, noe som de fleste i majoritetssamfunnet ikke klarer (Kumar, 2001). Jeg tolker det som at Hamid ikke kan kategoriseres inn under en kreolsk identitet, ettersom personer som har denne identitetstypen ikke opererer med skiller

og grenser (Eriksen, 1997). Hamid derimot, var i stor grad opptatt av å tydeliggjøre forskjellene mellom den norske og den afghanske kulturen. Han var klar på at han synes det var vanskelig å både inngå i et norsk og et utenlandsk nettverk, og hadde derfor bevisst valgt å hovedsakelig omgås nordmenn. «Man har større sjanse for å lykkes i livet hvis man tilpasser seg mer i det norske samfunnet, og integrerer deg litt mer, enn hvis du holder deg til din egen kultur» sa han. Dette sitatet kan tyde på at Hamid i stor grad har revet seg løs fra sin opprinnelige etniske identitet. Dette valget begrunner han med at integrering i samfunnet gir en større muligheter for å lykkes. I følge Bø og Schiefloe er det ikke uvanlig at enkeltindivider med innvandrerbakgrunn river seg helt løs fra sin opprinnelige etniske identitet, og integreres i storsamfunnet både sosialt og kulturelt (2007).

Berg og Lauritsen (2009, s. 195) skriver at tilhørighet og identitetskonstruksjon kan være meget krevende, noe som jeg mener vises tydelig i Hamids historie. Han var kritisk til mye i sin egen kultur og levemåten til sine afghanske landsmenn. Av den grunn hadde han gått vekk fra å inngå i et etnisk miljø, til fordel for vennskap til nordmenn og større tilpasning til det norske samfunnet. Imidlertid virket det som om Hamid var splittet i forhold til hans tilhørighetsfølelse, og det valget han hadde tatt. Han lengtet innimellom etter hans afghanske kultur, og det å ha noen å snakke sitt eget morsmål med. Imidlertid oppfattet jeg det som at han synes det var vanskelig å forene de forskjellige identitetene, og hans ganske ulike verdener med hverandre. Det kan tenkes at Hamid kunne hatt en kreolsk identitet, dersom hans afghanske landsmenn hadde hatt samme mentalitet som han. Han hadde kanskje ikke hatt like stort behov for å skille mellom den afghanske og den norske kultur, dersom han hadde hatt afghanske venner som for eksempel hadde akseptert at han ikke var religiøs lenger.

Yosef framstod for meg som den informant som muligens kunne kategoriseres inn under en kreolsk identitet. Han var åpen med både sine norske og syriske venner om sin religiøse tro. Hans syriske venner diskuterte og stilte spørsmål ved det faktum at han ikke var muslim. Dette til tross, klarte Yosef å balansere mellom å ha både et norsk og et syrisk nettverk. På den ene siden feiret han de muslimske høytidene med sine syriske venner og familie. På en annen side drakk han alkohol, gikk ut på nattklubb i helgene, spiste svinekjøtt og feiret både jul og 17.mai med sitt norske nettverk. Yosefs livsstil står i tråd med Eriksens (1997) beskrivelser av den kreolske identiteten.

5.3 Opplevelse av usikkerhet i samhandling med majoriteten

Å flytte til et nytt og fremmed land er ofte en svært omfattende hendelse i menneskers liv, og kan by på mange utfordringer for enhver (Dalgard & Døhlie, 1995; Salole, 2013). Mange kan oppleve at de mister sin tilhørighet med flyttingen, og oppdager fort at alt er annerledes enn det de var vant til fra før (Salole, 2013). Kulturelle koder og regler som ble brukt til å orientere seg tidligere, er ikke gjeldende i det nye landet, og man blir derfor nødt til å lære seg et nytt språk, en ny kultur og å sette seg inn i nye skikker og verdier som det opereres med i vertslandet (Salole, 2013). Salole skriver videre at man kan miste fotfeste samtidig som man opplever kultursjokk i møte med det nye og ukjente landet man har flyttet til (2013). Tap av referanserammer og identitetsmarkører kan føre til identitetskriser hos mange (Salole, 2013).

Enkelte klarer etterhvert å tilegne seg nok kunnskap om vertslandets kulturelle koder og regler til at de klarer å navigere fram uten større problemer (Salole, 2013). Men for andre kan det ta lang tid og det kan oppleves som en svært utfordrende oppgave å knekke de nye kodene, og skape en felles referanseramme med majoriteten (Salole, 2013). For de sistnevnte kan de kulturelle forskjellene og den begrensede kunnskapen om samfunnet oppleves som en vegg som skaper barrierer mellom dem og den øvrige befolkningen (Salole, 2013). Dette kan i enkelte tilfeller føre til tilbaketrekning og unngåelse hos noen (Salole, 2013). Dessuten påpeker Bø og Schiefloe at jo fjernere kultur, tradisjoner, språk og kunnskaper innvandrere har i forhold til det norske samfunnet, jo sterkere knyttes de sammen i etniske miljøer (2007). Bø og Schiefloe påpeker samtidig at bildet av innvandrernes sosiale integrering er nyansert og kan variere med alder, kjønn, religion, hjemland og bosted i Norge (2007).

Berg og Lauritsen skriver at mange innvandrere opplever nordmenn som vanskelige å bli kjent med (2009, s. 188). De hevder at disse vanskelighetene til en viss grad kan handle om språk, men også de antatte forskjeller i væremåte, livsstil og verdigrunnlag (Berg & Lauritsen, 2009). Berg og Lauritsen skriver om en vietnamesisk kvinne de har snakket med, som beskrev at kontakten med nordmenn kunne være utfordrende på grunn av kulturelle forskjeller (2009). Hun uttrykte at det kunne være vanskelig å finne en felles tone eller referanseramme med nordmenn, noe som førte til at hun hadde vansker med å føle tilhørighet til Norge, selv etter tjuefem år i landet (Berg & Lauritsen, 2009).

Noen av informantene mine prøvde også å beskrive hvorfor kontakten med nordmenn kunne oppleves vanskelig for dem. Deres historier kan i stor grad relateres til den vietnamesiske

kvinnen som Berg og Lauritsen (2009) skriver om. Tesfay fortalte at det var enklere for han å komme i kontakt med eritreere i forhold til nordmenn, ettersom de kjente til hverandres kultur og språk. Han fortalte at det var vanlig å hilse på alle i hans kultur, uavhengig av om man kjente vedkommende. Men han sa at han ble usikker i møte med norske gutter på grunn av at de ikke hadde noe til felles, og han visste heller ikke hva han skulle snakke med dem om.

Det er lettere å bli kjent med en eritreisk gutt, enn med en norsk gutt. Men når du ser folk fra hjemlandet ditt, det er liksom ikke vanskelig å si hei. I vår kultur selv om du ikke kjenner de du kan hilse. Du sier hei hei, hvordan går det? selv om du kjenner ikke dem. Det er avslappende å være med andre eritreiske. Når du står med fire norske menn eller gutter, og med fire eritreiske gutter, det blir lettere når det er eritreiske, du føler deg litt lett liksom. Når det er norske gutter, du må tenke på hva du skal si. Du må tenke på hva du skal komme på når du prater eller gjør ting sammen. Det er usikkert om de liker det du tenker på, det er ikke så mange ting til felles. Det gjør at de har forskjellige vaner og det gjør det vanskelig å komme i kontakt. (Tefay)

Det kan virke som om det Tesfay refererer til her, er en slags angst for å ydmyke seg selv foran den etniske majoriteten på bakgrunn av utilstrekkelig kjennskap til de kulturelle normene. Han trenger ikke nødvendigvis å ha opplevd flau episode i møte med nordmenn for å føle på dette. Det kan likevel virke som usikkerhet om hvordan Tesfay skal oppføre seg i interaksjon med lokalbefolkningen, skaper spenning og bekymring hos han for hva som kan skje i framtidige samspill. I følge Valenta (2008) kan innvandreres usikkerhet om hvordan deres oppførsel blir tolket av personer som tilhører majoriteten, generere stor uro og angst i deres hverdag. Valenta påpeker videre at mange innvandrere kan føle seg fremmedgjort i situasjoner der andre norske virker til å ha det hyggelig, og de klarer dermed ikke å slappe av i interaksjonen og samspillet med nordmenn (2008).

Aziz fortalte også at han følte seg tryggere når han var blant hans egne landsmenn, ettersom de forstod hverandre bedre, og trengte derfor ikke å anstrenge seg for å gjøre seg forstått. Han mente det var vanskelig å være venner med nordmenn på grunn av at de hadde andre interesser enn han. For eksempel gikk nordmenn på fester og drakk, noe som han ikke gjorde. «Det passer ikke så bra med meg», sa Aziz. Han følte på usikkerhet med tanke på hva de norske ville tenke om han dersom han ikke drakk alkohol og ikke spiste svinekjøtt.

Hvis du går til han ... For eksempel jeg spiser ikke svinekjøtt, og kanskje han tenker åh! Hvis jeg ikke drikker, det blir litt vanskelig for meg. Jeg føler meg utrygg eller usikker om hvis jeg ikke drikker, jeg tenker på hva han tenker om meg. (Aziz)

5.3.1 Stigmatisering som prosess

Goffman (1975) skriver at ethvert samfunn inndeler mennesker i kategorier. Samfunnet bestemmer også hvilke egenskaper som skal oppfattes som normale og naturlige for medlemmene i de ulike kategoriene (Goffman, 1975). Hva slags type kategorier av mennesker som forventes å eksistere på ulike steder, fastlegges av det sosiale miljø man befinner seg i (Goffman, 1975). Når vi da står overfor en fremmed person, vil vi sannsynligvis allerede på bakgrunn av hans utseende være i stand til å forutsi hvilken kategori han tilhører, og hvilke egenskaper vedkommende besitter (Goffman, 1975). Goffman skriver videre at vi støtter oss til disse førsteinntrykkene og omformer dem til normative forventninger og til og med til rettferdige krav (1975). Når det viser seg at den fremmede personen vi står overfor faktisk besitter egenskaper som skiller seg ut fra andre personer, går han fra å være en «normal» person, til et nedvurdert menneske som skiller seg ut fra majoriteten (Goffman, 1975). Dette betegner Goffman som et stigma (1975). Med andre ord kan innvandrere som gruppe bli satt i bås av nordmenn. De blir mer eller mindre betraktet som like, og tillegges de samme karaktertrekkene. De kan altså få et negativt stempel, ettersom de skiller seg ut fra majoriteten.

Valenta (2012) skriver at innvandrere opplever ofte usikkerhet i forhold til hvordan nordmenn vil identifisere dem og ta imot dem. Han skriver videre at de ofte føler at nordmenn har dannet seg et bilde av dem, allerede før de har truffet hverandre (Valenta, 2012). Samtidig tenker de stadig på hva nordmenn mener om dem i hverdagssituasjoner (Valenta, 2012). De tenker med andre ord på om etniske nordmenn vil sette dem inn under en stigmatisert kategori, eller om de blir vurdert som individer ut fra deres personlige egenskaper (Valenta, 2012). Det kan tenkes at informanten min Aziz også føler på denne stigmatiseringen. Dette til tross for at han under intervjuet ikke nevnte noe om personlige erfaringer om ubehagelige hendelser med nordmenn, der han er blitt utsatt for rasisme. Imidlertid kan, i følge Valenta, bare det å selv føle på en annerledeshet oppleves ubehagelig for mange (2012). Aziz trenger dermed ikke å ha opplevd ubehagelige hendelser for at han skal føle på den usikkerheten som

han selv beskrev han ville kjenne på, dersom han ble invitert hjem til en nordmann. Han var redd for å bli satt inn under en stigmatisert kategori, ettersom han følte at han skilte seg ut med tanke på at han verken spiste svinekjøtt eller drakk alkohol. Aziz tilhørte ikke bare kategorien innvandrere, men han var også i kategorien muslim. Samfunnene i vesten, inkludert Norge, er i dag preget av mange fordommer mot mennesker som er muslimer. Det kan virke som denne kategorien gir negative assosiasjoner hos majoritetsbefolkningen (Pedersen, 2008). De som er muslimer tilegnes dermed et stigma (Pedersen, 2008). Aziz, som sannsynligvis er klar over de negative holdningene folk har mot hans religion, bekymrer seg for hvordan folk vil møte han. Det at han ikke drikker alkohol eller spiser svinekjøtt, kan indikere hans trosoppfatning. Framfor å bli vurdert som et individ ut fra hans personlige egenskaper, kan han dermed risikere å bli satt i bås. Ettersom han har dette stigmaet, må han derfor anstrenge seg mer enn dem som tilhører de «normales» kategori, for å få innpass og anerkjennelse. Slik jeg ser det, prøver Aziz å skjerme seg selv fra å bli konfrontert med majoritetens negative holdninger mot han. For å unngå ubehagelige situasjoner, der han muligens må forsvare sin religion, velger han å være i forkant for å slippe disse situasjonene. Med dette mener jeg at han håndterer stigmaet med å hovedsakelig omgås venner med samme landsbakgrunn. Blant disse, blir han betraktet som et «normalt» menneske, på lik linje som alle andre. Det at han er muslim og dermed ikke drikker alkohol og spiser svinekjøtt, er sannsynligvis ikke et tema her. Dette fordi de fleste i hans omgangskrets tilhører og utøver samme religion som han.

En annen av informantene mine, Yosef, hadde mange norske venner selv, men han viste forståelse for hvorfor andre kunne synes det var vanskelig å danne bekjentskap med nordmenn. Han fortalte at det naturligvis var enklere å oppsøke mennesker som hadde samme morsmål som en selv. Mennesker med samme landsbakgrunn kjente til hverandres tradisjoner og feiret de samme høytidene, noe som han mente kunne skape et fellesskap mellom dem. Videre sa han at det kunne være utfordrende å komme i kontakt med nordmenn, dersom man ikke kjente til systemet i Norge. Han nevnte for eksempel at det tok tid før han selv skjønnte at man kunne velge mellom forskjellige studieretninger allerede på videregående, ettersom han ikke var vant med dette fra Syria. Og han var heller ikke klar over de store forskjellene på å ta førerkort i Norge i forhold til hvordan det var i hjemlandet hans. Yosef forklarte at det kan oppleves flaut og man kan føle seg dum dersom man spør nordmenn på sin egen alder om disse tingene som tas som en selvfølge for dem. Det at man har ulike referanserammer kan føre til at man ikke vet hva man kan snakke med nordmenn om. Dette kan derfor bidra til at personer med innvandrerbakgrunn kan føle seg fremmedgjort og få forsterket sine følelser om

å tilhøre en stigmatisert kategori i hverdagssamhandlinger med nordmenn. «Hvis du ikke vet om ting som de andre snakker om, da er det veldig vanskelig å snakke om det egentlig. Da er det flaut å snakke om det. Derfor kanskje er det lettere å komme i kontakt med utlendinger» Yosef.

Det informantene forteller sier noe om hvor komplisert og utfordrende det kan være å etablere kontakt med mennesker som ikke har det samme utgangspunktet som en selv. De forteller at det kan være vanskelig å danne vennskap med nordmenn på grunn av forskjeller i kultur, språk og interesser. I tillegg opplever de at de selv mangler kunnskaper om samfunnets grunnleggende funksjoner og hvordan alt henger sammen. Dette kan være hemmende, og fungere som en barrikade som skaper hindring for kontakt. Majoriteten har tilegnet seg disse kunnskapene opp gjennom oppveksten, ettersom de har levd i dette landet hele livet. For de enslige mindreårige derimot, som er vokst opp i et annet land, er dette barrierer som de må prøve å overkomme. Man kan fort føle seg utenfor når man føler man ikke har noe å bidra med i en hverdagslig samtale mellom jevnaldrende på skolen, som dreier seg om for eksempel skole og førerkort, som Yosef snakket om. Samtidig tilhører de enslige mindreårige forskjellige stigmatiserte grupper. For det første tilhører de kategorien innvandrere. Grunnet uvitenhet og diskriminering blant enkelte og dårlig omtale i media, er det blitt skapt negative stereotyper tilknyttet gruppen innvandrere (Berg & Lauritsen, 2009). I tillegg tilhører en av informantene mine, Aziz, kategorien muslim. Det å tilhøre denne religionen, er det spesielt knyttet mye stigma rundt (Berg & Lauritsen, 2009). Berg og Lauritsen skriver at i islams navn er det blitt utført store terroranslag mange plasser i verden (2009). Dette har fått store konsekvenser, ikke bare for de som er muslimer, men også for innvandrere som kommer fra muslimske land, uavhengig av den enkeltes personlige tilknytning til religionen (Berg & Lauritsen, 2009). «Personer med muslimsk bakgrunn og andre innvandrere opplever at de utsettes for stereotypisering som gruppe, og at det de måtte stå for politisk og religiøst, spiller liten rolle» (Berg & Lauritsen, 2009, s. 192). Dette samsvarer også med Pedersen, som skriver at islamofobi er blitt særlig framtrædende i dagens samfunn (2008). Den negative stereotypiseringen og stigmatiseringen, mener jeg, kan føre til at informantene i denne studien kan oppleve fordømmelse av den norske majoriteten, framfor å bli møtt med respekt og anerkjennelse. Det å holde seg til personer fra egne etniske grupper kan dermed være en trygghet og oppleves støttende. Her slipper man å forsvare sin etnisitet, bakgrunn eller religion. I tillegg behersker man de kulturelle kodene i disse miljøene, og har den samme kunnskapen, som gjør at man slipper å kjenne på usikkerhet og angst for hva som er akseptert

atferd og oppførsel. I følge Goffman (1975) er det vanlig for en som tilhører en stigmatisert kategori å søke tilflukt hos personer som har samme stigma som en selv. Her utgjør de en krets av likestilte, hvor de kan få moralsk støtte i et trygt og avslappet miljø, og de får anerkjennelse og aksept som en som er like normal som alle andre (Goffman, 1975). Goffman skriver videre at medlemmer av en bestemt stigmakategori har en tendens og en viss tilbøyelighet til å modifisere deres oppførsel overfor hverandre i lys av en forestilling om at de begge tilhører samme gruppe (1975). Samtidig er sannsynligheten stor for at man også treffer andre innenfor samme kategorien og skaper vennskapelige bånd med vedkommende (Goffman, 1975). Således skapes en gruppe som utvikler vennskapelige forbindelser, og som samtidig tilhører det som Goffman (1975) betegner som en stigmatiseringskategori.

5.4 Språkets betydning

Det som går igjen i materialet mitt, er hvor stor vekt informantene tillegger beherskelse av det norske språket. De fleste påpekte viktigheten av å kunne snakke norsk for å føle seg som en del av det norske samfunnet. Et av målsettingene til regjeringens integreringspolitikk dreier seg om at det skal legges til rette for at innvandrere skal få bruke deres ressurser for å kunne bidra til fellesskapet (Justis- og beredskapsdepartementet, 2017). Den viktigste faktoren for å oppnå integreringen er nettopp gjennom gode norskkunnskaper som i sin tur bidrar til deltakelse i arbeidslivet (Justis- og beredskapsdepartementet, 2017). Samtidig er sosial integrering av barn og unge et viktig element i integreringen, som innebærer deltakelse i sivilsamfunnet, i sosiale nettverk og sosiale relasjoner (Wollscheid, Munthe-Kaas & Hammerstrøm, 2014).

Mange innvandrere har det til felles at de mister sin språklige kompetanse når de kommer til Norge (Magelssen, 2002, s. 89). Man kan si at deres morsmål blir på en slags måte ugyldiggjort, og tap av den språklige kompetansen kan skape problemer for de fleste (Magelssen, 2002). Ikke bare mister man evnen til verbal kommunikasjon, men språket har også betydning for identitetsopplevelsen, selvfølelsen og opplevelsen av tilhørighet (Magelssen, 2002). I følge Magelssen, kan manglende språkkompetanse derfor bidra til sorg, frustrasjon og følelsen av skam (2002). I tillegg kan språkbarrieren være til hinder for å komme i kontakt med majoritetsbefolkningen, noe som i sin tur kan føre til sosial isolasjon (van der Veer, 1994, s. 90).

Informanten Aziz forklarte at gode norskferdigheter ville hjulpet han til å føle større tilknytning til Norge. Han sa: «Hvis jeg for eksempel kunne snakke bedre norsk, så kanskje det hadde vært bedre. Jeg går jo på skole sånt at jeg kan få jobb som andre nordmenn og få de kunnskapene som de har». Til tross for at Aziz, etter min mening, behersket det norske språket nokså godt, følte han selv at det fortsatt ikke var tilstrekkelig, og han kom til kort i kommunikasjon med nordmenn. Usikkerheten og følelsen av å komme til kort kom tydelig fram når han fortalte at han kom lettere i kontakt med egne landsmenn, ettersom de snakket samme morsmål. I følge Aziz ville et felles språk minske risikoen for misforståelser. «Vi er på en måte ikke så god i norsk, så vi kan ikke bruke de ordene som er i hjertet vårt», sa Aziz.

Dahl (2013) påpeker at det å møte et fremmed språk, kan for mange oppleves som å møte en vegg. Manglende språkferdigheter er en barriere for å oppnå kontakt med andre (Dahl, 2013). Å lære et nytt språk kan dermed være porten til et nytt univers (Dahl, 2013). Å lære det norske språket vil for Aziz blant annet innebære å lettere kunne kommunisere med majoritetsbefolkningen. I følge Valenta (2008) kan innvandreres kommunikative evner, i tillegg til mangel på kunnskap om samfunnet og begrenset kjennskap til de kulturelle kodene i Norge, sies å være kilder til fremmedgjørende og angstfremkallende følelser hos innvandrere i hverdagen. I motsetning til majoritetsbefolkningen, blir innvandrere stadig konfrontert med begrensede elementer i deres språkferdigheter (Valenta, 2008). Deres manglende kunnskaper hindrer dem i å delta og nyte dagligdagse samspill og hverdagssamhandlinger (Valenta, 2008). Valenta hevder videre at språkbarrieren som innvandrere opplever i hverdagen, bidrar til at de ikke føler seg som «normale» og fullverdige medlemmer i det norske samfunnet (2008). Dette mener jeg bekreftes av datamaterialet mitt. Aziz sier først at han må snakke bedre norsk for å føle seg som en del av det norske samfunnet. Samtidig sier han at han tross alt går på skole for å kunne tilegne seg de samme kunnskapene som nordmenn har, og få seg jobb på samme måten som nordmenn. Med «kunnskap» i denne sammenheng, forstår jeg grunnleggende kompetanse om hvordan samfunnet fungerer og tilegnelse av det norske språket. Aziz vil gjennom bedre språkferdigheter ha større sjanse for å føle seg «normal» (slik som nordmenn). Dette vil også øke hans muligheter for å komme inn på arbeidsmarkedet. Videre vil beherskelse av det norske språket dempe usikkerheten og angsten han kjenner på i samhandling med nordmenn. Dette kan i sin tur bidra til at han får høyere selvtillit, og dermed vil terskelen for å komme i kontakt med etnisk norske og danne nære relasjoner med dem bli lavere.

Språkets betydning kommer også til uttrykk hos Bilal, som sa dette:

Jeg snakker jo språket og jeg er mye i det norske miljøet. Det gjør jo at jeg føler meg sånn som de andre. Det er deres land, og når jeg snakker deres språk, og har det de har, så da føler jeg meg også hjemme. Jeg føler meg jo helt lik de norske når jeg er med dem. (Bilal)

I dette sitatet kan vi se at Bilal tillegger språket stor vekt i det å føle seg hjemme. Som tidligere presentert hadde Bilal et stort og variert nettverk fra mange land, inkludert mange etnisk norske venner. Det kan tenkes at en av faktorene til at han har mer kontakt med nordmenn i forhold til Aziz og Tesfay, er nettopp på grunn av at han føler han behersker det norske språket bedre. På en annen side kan man si at deltakelse i et norsk miljø, bidrar til at man i større grad lærer det norske språket. Når man oppsøker miljøer med majoritetsbefolkningen, øker også sjansen for at man etter tid bedrer sine språkferdigheter, mer enn andre som hovedsakelig omgås mennesker med samme etniske bakgrunn. Samtidig er det forståelig at det kan oppleves skummelt og demotiverende å oppsøke mennesker som snakker et fremmed språk som man ikke behersker. Valenta (2008) påpeker at det er ubehagelig og frustrerende å ikke bli forstått i daglige interaksjoner. God kommunikativ kontroll er en grunnleggende betingelse for en god selvpresentasjon i de fleste situasjoner (Valenta, 2008). Han påpeker også at kjennskap til hva som er rett eller galt i en bestemt situasjon ikke er nok til å kunne bidra fullt ut i en dynamisk handling (Valenta, 2008). Man må i tillegg ha gode språkferdigheter for å kunne føle seg som en fullverdig deltaker i disse situasjonene (Valenta, 2008).

I følge Valenta (2008) kan manglende språkferdigheter være en konstant kilde til stigmatisering. Dette fordi den stigmatiserte personen vil oppleve sosial ydmykelse fordi han/hun gjør både seg selv og andre ukomfortabel i en samtale (Valenta, 2008). Hvis innvandrere som ifølge vertssamfunnets holdninger og fordommer stammer fra et mindre avansert samfunn bryter de sosiale kodene, kan deres oppførsel bli forklart med deres primitive eller mindre utviklede kultur (Valenta, 2008). Denne underlegenheten som blir tillagt innvandrere av majoritetssamfunnet, er noe som innvandrerne er klar over (Valenta, 2008). Deres væremåte kan sprike fra vertssamfunnets koder for oppførsel på grunn av utilstrekkelige norskkunnskaper (Valenta, 2008). Innvandrere blir imidlertid engstelige for at dette skal tolkes som en bekreftelse på deres diskrediterende sosiale identitet (Valenta, 2008).

Videre skriver Valenta at språk i tillegg til å være et kommunikasjonsmiddel, også er nært knyttet til viktige aspekter av vår sosiale identitet (2008). Han mener derfor at språket kan være en sosial eller etnisk markør som innebærer etnisk stigma for innvandrere (Valenta, 2008). Den utenlandske aksenten indikerer om en person er norsk eller ikke, eller til og med hvilket land en person kommer fra (Valenta, 2008). Man kan dermed forstå hvorfor informantene mine tiller språket såpass stor betydning for deres tilhørighetsfølelse i Norge. Ikke bare er språket en inngangsport for å kunne få et norsk nettverk og skaffe seg arbeid, men det har også stor betydning for de enslige mindreåriges identitetsopplevelse, selvfølelse, opplevelse av tilhørighet, og ikke minst, for hvorvidt de blir kategorisert inn under en stigmatisert kategori.

5.5 Å velge relasjoner basert på utbytteverdi?

Bø og Schiefloe (2007) skriver at vi til daglig velger de personer vi ønsker å ha i vår omgangskrets, og velger vekk de vi ikke ønsker å ha relasjoner med. De valgene vi gjør baserer vi på to kriterier (Bø & Schiefloe, 2007). Det ene er opplevelsen av hvorvidt vi får utbytte av relasjonen (Bø & Schiefloe, 2007). Det andre dreier seg om en emosjonell dimensjon, det vil si hvor godt vi opplever å passe sammen med den andre (Bø & Schiefloe, 2007). Hvor mye tid og følelser vi investerer i de ulike relasjonene avhenger altså av overveielser gjort langs disse to dimensjonene. Bø og Schiefloe skriver videre at nytteverdien av relasjonen avhenger av hvor godt vi trives med den andre, og hvor stor materiell og mental gevinst vi får av å være med den andre personen (2007). Relasjonen blir styrket av felles verdier og holdninger, og er gjensidig givende når partene opplever belønning i form av bekræftelse, støtte, gode følelser og nyttige tjenester (Bø & Schiefloe, 2007). Når kostnadene for vedlikehold av relasjonen blir større enn nytteverdien, avvikler vi den eller legger den på is (Bø & Schiefloe, 2007).

I følge Fyrand (2005) kan motivasjonen for et vennskap være basert på både bevisste og ubevisste valg. «Motivene kan være basert på gjensidig interesse for det den andre har å gi (egeninteresse). Men de kan også springe ut fra behov for fellesskap og nestekjærlighet» (Fyrand, 2005, s. 49). Vi kan for eksempel etablere vennskap med en person fordi vi tenker at vedkommende kan gi oss adgang til sosiale lag, eller arenaer som vi ellers ikke ville hatt adgang til (Bø & Schiefloe, 2007). Betingelsen for at relasjonen skal vedvare over lengre tid

er at man skal oppleve gjensidig tillit, føle forpliktelse overfor hverandre og at man har felles interesser (Bø & Schiefloe, 2007).

Noe av dette kan relateres til det Hamid fortalte i intervjuet. Han sa at han valgte venner av strategiske grunner. Hamid hadde bevisst gått inn for å hovedsakelig omgås nordmenn fordi han mente de hadde større mål i livet enn hans afghanske venner. Vennskapet med nordmenn motiverte Hamid til å jobbe hardere for å oppnå sine ambisjoner. Han sammenlignet hele tiden seg selv med sine norske venner, og tanken på at han ikke skulle være verre enn andre gjorde at han presset seg selv til å komme seg opp og fram. Hamid fortalte videre at når man har mange kompiser fra sitt eget hjemland, blir man *for* komfortabel med det livet man har. Dette resulterer i at man ikke higer etter å oppnå større mål, som å gå på universitetet, leve et bedre liv, ha en fin bil og ikke minst reise rundt og oppleve andre deler av verden. Dette mente han hadde sammenheng med at han ikke ville hatt et sammenligningsgrunnlag dersom han var del av eget etnisk miljø. Men nå når han omgikk mange nordmenn, kunne han sammenligne seg med dem i mye større grad, ettersom de også prøvde å gjøre det bra på skolen for å skape en bra framtid. Han sa:

Man kommer til Norge for å lykkes, og for å kunne gjøre det så må man benytte seg av den sjansen man får her. Det er mange utenlandske som kommer til Norge og lærer seg språket og jobber på en Rema 1000 butikk eller Coop. Det var ikke det jeg hadde lyst til å gjøre, og det er ikke mange nordmenn som gjør det heller. (Hamid)

Hamid forklarte i tillegg at han ønsket å tilpasse seg livet i Norge, og måten han tenkte han måtte gjøre dette på var at han skulle: «... Leve som dem, tenke som dem, spise det de spiser og gjøre det de gjør. For å kunne gjøre det så må jeg ha norske venner og lære hvordan de lever livet sitt».

En annen av informantene mine, Yosef, fortalte også at han hadde fått stor nytte av å ha norske venner. Han sa: «... Jeg har lært så mye om det norske systemet og hvordan alt fungerer her, alt fra skole, jobb til lappen. Og alt er på grunn av at jeg har hengt med norske, vært med de og blitt kjent med de». Samtidig så han verdien av å beholde vennene sine fra Syria, ettersom han fikk noe fra de som nordmenn ikke kunne gi han: «De utenlandske minner meg om hvordan vi levde i Syria, hvordan vi hadde det. De gir meg den gleden. Vi snakker om hvor vi har levd, hvordan vi hadde det, hvordan det var å bo der». Det kan virke som om

Yosef har funnet en fin balanse mellom sin syriske bakgrunn og identitet, og den nye identiteten som en ungdom som nå bor i et annet og annerledes samfunn. Han ser verdien av å ha et variert nettverk med både norske og syriske venner. På den ene siden blir han bedre kjent med det norske samfunnet gjennom det norske nettverket, og dermed utvikler en ny identitet. På en annen side har han sine syriske venner, der de kan mimre tilbake til gamle barndomsminner. Dette nettverket bidrar til at Yosef kan ivareta og bevare en del av sin etniske identitet. Ut fra dette, kan man trekke en konklusjon om at de ulike nettverkene er en viktig forutsetning for at Yosef skal ha en både -og identitet, hvor han kan få lov til å være seg selv uten full tilhørighet innenfor en bestemt kategori.

Slik som Bø og Schiefloe (2007) skriver, velger vi alle samspillpartnere basert på ulike overveielser, og informantene i dette prosjektet er intet unntak. De har alle valgt nettverket sitt strategisk ut ifra hvorvidt de føler de får utbytte av relasjonene både emosjonelt og instrumentelt. Aziz og Tesfay er venner med personer fra deres hjemland, ettersom de føler de passer bedre sammen, og det er lettere å komme i kontakt med dem. Bilal hadde et variert nettverk med både nordmenn og andre europeere. I tillegg hadde han venner fra Pakistan, som han selv kom fra. Han får dekket ulike behov gjennom nettverket sitt. Hans pakistanske venner stilte opp for han på samme måten som familien hans når han trengte hjelp, samtidig kunne han rådføre seg med dem om familiære problemer. Dette fordi de viste større forståelse for situasjonen han var i, i forhold til det norske nettverket, ettersom de hadde samme bakgrunn og kunne derfor kjenne seg igjen i det Bilal fortalte dem.

Når jeg er med mine pakistanske venner så snakker vi om seriøse ting, men jeg føler ikke jeg kan snakke om seriøse ting med norske, som familie ting liksom. Jeg føler ikke jeg kan snakke med de om sånne ting, jeg føler ikke at de har samme forståelse for det som de fra mitt eget land. Jeg snakker mest om seriøse ting med folk fra mitt land, fordi de har samme kultur, vi snakker samme språk, så de kjenner seg igjen i de tingene som jeg kanskje forteller dem. Jeg kan fortelle om ting som har skjedd, og de gir meg kanskje råd, fordi de er fra samme plass som meg, de vet hvordan de skal håndtere den situasjonen. Men norske forstår ikke situasjonen. (Bilal)

Men han kunne utfolde andre sider ved seg selv med hans norske og europeiske venner. Her var han mye friere og kunne i større grad være seg selv, gå ut, feste og drikke uten å føle seg dømt av sine landsmenn.

5.5.1 Likheter tiltrekker hverandre

Hamid fortalte at han hadde valgt å være venner med nordmenn fordi han så flere likheter hos dem enn det han gjorde hos sine afghanske venner. Bø og Schiefloe (2007, s. 83-84) viser til forskning som tyder på at mennesker som blir kjent med hverandre har større sjanse for å bli venner og inngå i et langvarig forhold dersom de oppdager likheter hos motparten, enn motsatt. Disse likhetene kan handle om personlighetstrekk som verdier, holdninger, livssyn, tro, oppfatninger om kjønnsroller, livsstil og så videre (Bø & Schiefloe, 2007). Bø og Schiefloe henviser samtidig til andre studier som har undersøkt om personer tiltrekkes av hverandre og blir venner på grunn av at de er like på forhånd, eller om man etter hvert utvikler likheter (2007). Resultatet av studiene viser entydig at folk som ser og oppdager likhet i holdninger, verdier og livsstil, tiltrekkes av hverandre (Bø & Schiefloe, 2007). Studiene viser også at mennesker som inngår i et parforhold, det være seg venner, kjærester eller søsken, viser tendenser til etterhvert å bli enda mer like hverandre (Bø & Schiefloe, 2007). Det Hamid hadde til felles med det norske nettverket var de høye målene og ambisjonene de hadde i forhold til utdanning, i tillegg til å være opptatt av å nyte livet og reise rundt i verden for å få nye opplevelser. Han ble med andre ord tiltrukket av livsstilen til nordmenn, og synes det var mer tiltalende, enn det livet han antok at «utlendinger» ønsket seg. Hamid mente at de fleste afghanere han kjente var religiøse, noe som gjorde at han ikke lenger følte de hadde noe til felles og at de ikke hadde noe å snakke med hverandre om.

Du kan ikke si til de at de skal begynne å spise svinekjøtt, eller drikke vin. Og du kan ikke si til dem at det er greit at barnet ditt har kjæreste i Norge. Jeg føler jeg er veldig åpen sammenlignet med de som kom til Norge når de var like gamle som meg.

(Hamid)

Dette utsagnet tolker jeg som at Hamid ikke lenger opplevde at hans holdninger var forenlig med måten hans «utenlandske» jevnaldrende tenkte på. De var ikke like åpne slik som han var. Derfor følte han at han nå hadde mer til felles med det norske nettverket, med tanke på at de delte de samme tankene om tro og livssyn. Samtidig hadde de også forholdsvis samme syn på verden. De ble ikke fornærmet om han uttrykte skepsis mot religion, slik som hans afghanske venner ville ha blitt.

I likhet med Hamid, fortalte også Yosef at han hadde mange felles interesser med nordmenn, noe som gjorde at han ble tiltrukket av å skape relasjoner med dem. Han forklarte at han kom

fra en storby i Syria, der det var vanlig å gå ut og drikke i helgene. Dette så han også var et vanlig fenomen i Norge. Ungdommer gikk mye ut og de var glad i å feste i helgene. Dette stod i motsetning til hans syriske venner som hovedsakelig satt hjemme, røykte vannpipe og spilte kort når de skulle slappe av.

I følge Salole (2013) får man anerkjennelse og bekreftelse blant likesinnede, og man opplever dermed følelsen av tilhørighet. Av den grunn kan det være naturlig at barn og unge med samme bakgrunn trekker sammen og danner en gruppe (Salole, 2013). Hamid og Yosef har funnet tilhørighet hos norske jevnaldrende. Denne tilhørigheten har de funnet på bakgrunn av felles interesser og likheter i preferanser. Aziz og Tesfay derimot, har hovedsakelig venner med samme bakgrunn, ettersom de identifiserer seg i større grad med dem. De opplever større samhold og fellesskap i egne etniske miljøer hvor de får anerkjennelse og bekreftelse på sin identitet. Salole skriver at barn og unge møtes med respekt og forståelse i miljøer med likesinnede (2013). Her kan de være seg selv, og de opplever at de får styrket selvtilliten, ettersom de mestrer den sosiale samhandlingen (Salole, 2013). Med andre ord har deltakelse og bekreftelse stor betydning for følelsen av tilhørighet, og for å få bekreftet sin selvfølelse og identitet, slik blant annet Salole påpeker (2013).

5.6 Følelsen av annerledeshet med tanke på modning

Flere av informantene i denne studien fortalte at de kjente på en annerledeshet i forhold til jevnaldrende nordmenn med tanke på alder og modning. Informantene Yosef, Bilal og Hamid forklarte at de ofte kunne merke forskjeller i måten de selv tenkte på sammenlignet med det som var normalt for norske ungdommer på deres alder. Bilal sa:

Jeg tenker som om jeg skulle vært 30 år. Kanskje det er mer normalt å tenke som de tenker, kanskje det bare er vi utenlandske som er tidlig utviklet i hjernen? Kanskje fordi vi har opplevd så mye, kanskje fordi vi har sett så mye. Fordi jeg tenker de går jo bare på skole med vennene sine, de har ikke møtt så mange folk som vi har gjort. Hjernen utvikles jo etter så så mange år, men vår hjerne utvikles med en gang vi kom til Norge. Vi måtte ta ansvar og vi har møtt så mange på vei til Norge. (Bilal)

I dette utdraget påpekte Bilal at han tenkte som om han skulle vært 30 år. Tidligere i intervjuet påpekte han at han noen ganger kunne bli forundret over hvor «barnslig» de andre i klassen hans kunne oppføre seg. Men etter at han tenkte seg litt om, prøvde han å finne en logisk forklaring på hvorfor han tenkte som han gjorde, og at det kanskje var mer «normalt» å ikke tenke og oppføre seg så voksent når man var på hans alder. Han rasjonaliserte sin og «utlendingers» voksne tankegang med at de hadde sett og opplevd mye på vei til Norge. I tillegg forklarte han at de (enslige mindreårige flyktninger) har måttet ta ansvar for seg selv og sitt eget liv med en gang de kom til Norge.

I likhet med Bilal, beskrev også Yosef at han selv merket, og hadde fått kommentarer av venner på at han tenkte og snakket som om han skulle vært 30 år. Han forklarte at han bekymret seg mye for familien og måtte ta på seg voksenrollen hjemme, ettersom han hadde kommet til Norge tidligere enn familien. Dette gjorde at han kunne bedre norsk og hadde mer kunnskaper om hvordan samfunnet fungerte. Derfor måtte han hjelpe familien i større grad enn nordmenn på hans alder. «Jeg føler selv, og mine norske venner sier at jeg er blitt gammel altfor tidlig. De føler de snakker med en 30-åring når jeg sitter og snakker om sånne ting» sa Yosef.

Hamid beskrev også på sin måte om hvordan han følte seg mer voksen enn jevnaldrende nordmenn på grunn av forskjeller i måten de var oppvokst på:

Jeg har alltid vært misunnelig på folk som har følelsen av at de har fått lov å være barn og ungdom. Jeg har vært barn, men jeg har ikke hatt følelsen av å være barn. Jeg har blitt lært til å være voksen hele livet mitt fordi jeg ikke har bodd med min far og mor. Jeg føler meg annerledes enn de som er på min alder. Av og til så merker jeg at de som er på min alder snakker om så enkle ting. Jeg har alltid vært mer voksen enn alderen min. Det som de norske på min alder snakker om er ikke så viktig for meg som det er for de. Jeg tenker mer dypt og filosofisk på ting enn det de gjør. Jeg hadde sikkert hatt samme følelsen hvis jeg hadde hatt samme oppvekst som de ... (Hamid)

Det å føle på en annerledeshet med tanke på modning er ikke uvanlig for barn og unge som lever under innflytelse fra to forskjellige kulturer, og ofte kan de høre av andre at de er mer voksne sammenlignet med jevnaldrende (Salole, 2013). I følge Salole, er det også vanlig at disse barna og unge selv beskriver seg selv som mer modne og reflekterte i forhold til andre

som ikke har flyttet, og har måttet forholde seg til flere kulturer og virkelighetsforståelser gjennom livet (2013). Erfaringer de har gjort seg på grunn av flytting utstyrrer mange med ulik kompetanse, deriblant beherskelse av ulike språk, og de kan ofte ta rasjonelle og krevende resonnementer (Salole, 2013). Ofte har de også voldsomme opplevelser i bagasjen, i tillegg til at de har blitt nødt til å ta på seg stort ansvar fra tidlig alder (Salole, 2013). Alle disse faktorene kan være med å forklare den tidlige modningen som disse barna og unge føler på. Salole skriver at den ujevne modningen kan føre til at noen barn og ungdommer søker til personer som er eldre enn dem selv (2013). Andre igjen kan trekke seg tilbake i isolasjon, ettersom de ikke ser likheter hos seg selv og andre (Salole, 2013).

5.6.1 Ulike tilpasningsstrategier med tanke på ansvar for egen familie

Aziz beskrev at han følte stort ansvar ikke bare for seg selv, men også for familien sin. Slik jeg ser det, brukte Aziz dette som en forklaring på at han trakk seg vekk fra nordmenn. Han argumenterte for at det var vanskelig å etablere relasjoner med norske jevnaldrende på grunn av at de hadde andre tanker om livet enn det han hadde. I motsetning til de norske, hadde han og hans venner fra Afghanistan et felles problem som dreide seg om bekymringer for familien, noe som nordmenn på deres alder slipper å tenke på. Han følte med andre ord en annerledeshet hos seg selv og nordmenn på hans alder. Dette skapte avstand. Aziz beskrev disse forskjellene slik:

De har fått de tingene de har trengt fra de var liten til nå, så de kan for eksempel mer enn meg, de har mer kunnskap. Når jeg er på skole, så tenker jeg ikke bare på at jeg er på skole. Jeg tenker for eksempel på at jeg har en familie. Jeg må jobbe for å tjene litt penger og kanskje sende til de også. Nå er jeg 21 år, og går på skole med folk som er 17 år i klassen min. Selvfølgelig de har andre tanker enn meg. De tenker kanskje på spilling og gaming hele tiden for eksempel. De tenker ikke så mye på at de skal tjene penger, at de skal kjøpe et hus for eksempel. Vi tenker på andre ting enn de. (Aziz)

Aziz forklarte ikke bare forskjellene med at han måtte tenke på familien og jobbe hardt for å finne seg en jobb for å både forsørge seg selv og dem. Men han mente også at nordmenn, i motsetning til han, hadde mer kunnskap på grunn av at de har fått det de har trengt fra de var liten. I tillegg gikk han i klasse med ungdommer som bare var 17 år gamle. De hadde ikke de

samme bekymringene på grunn av den store forskjellen i alder. Salole (2013) skriver at det finnes paradokser hva gjelder utvikling og modning mellom krysskulturelle barn og unge sammenlignet med andre på deres alder. En mobil barndom kan begrense kunnskap blant krysskulturelle barn (Salole, 2013). Dette kan, som jeg tolker det, relateres til det Aziz fortalte med tanke på at han følte norske ungdommer satt inne med mer kunnskap på enkelte områder, enn det han gjorde. I følge Salole har mange krysskulturelle barn hatt nok med å forholde seg til forventninger om hvem de skal være, til at de har hatt kapasitet til å ta til seg kunnskaper om aktuelle saker som politikk eller til og med trivielle fakta (2013). Sett i lys av Aziz sitt tilfelle, kan hans mangel på kunnskap som han selv påpeker, begrunnes med at han ikke har gått på skole like lenge som andre jevnaldrende. I tillegg har han dratt ut på flukt i en tidlig alder, og blitt revet vekk fra det landet han har sine kunnskaper fra. I det nye samfunnet, har han måtte tilegne seg et nytt språk og nye kulturelle koder og spilleregler. Samtidig må også Aziz forholde seg til det ansvaret han føler overfor familien som er etterlatt i hjemlandet.

5.6.2 Å springe vekk fra egen verden

Mens Aziz mente at felles ansvarsfølelse for familien førte han og hans afghanske venner nærmere hverandre, tenkte Yosef i helt motsatt retning. Han håpte etter hvert å få seg flere norske enn utenlandske venner, ettersom han ville springe vekk fra sin egen verden. Han synes det var slitsomt å forholde seg til det ansvaret han følte overfor familien sin. Yosef synes også det var vondt å måtte høre på vennenes bekymringer for deres familier, ettersom de minnet han på hans egne problemer.

Det er mye lettere for meg å bare sitte med de norske og ikke snakke i det hele tatt om de tingene. Da føler jeg meg avslappet. Da glemmer jeg alt som skjer i min egen verden, jeg kommer på helt andre tanker. Da tenker jeg mer på skole, hva vi skal bli, hvor vi skal jobbe. Jeg vil springe vekk fra min egen verden. Jeg kan tenke på framtiden, at jeg kanskje skal bli noe stort, skal leve godt. Det er mye bedre å tenke på det, enn å tenke på at jeg skal ta ansvar for sånt og sånt. Jeg skal ikke ha så mye ansvar når jeg er ung egentlig. Jeg føler selv, og mine norske venner sier at jeg er blitt gammel altfor tidlig. De føler de snakker med en 30-åring når jeg sitter og snakker om sånne ting. (Yosef)

Jeg har tidligere pekt på hvordan ungdommer med minoritetsbakgrunn lever mellom to kulturer hvor de blir møtt med motstridende krav og forventninger. Slik jeg ser det, tyder dette utdraget fra intervjuet med Yosef på at han opplever det som utfordrende å forene de paradoksale kravene som han blir stilt overfor. På den ene siden stilles det forventninger om at han skal hjelpe familien ettersom han har bodd lenger i Norge, og har av den grunn mer kjennskap til det norske systemet, i tillegg til at han behersker språket bedre. Samtidig som han må håndtere dette ansvaret, har han også venner med samme bakgrunn som kjenner på den samme bekymringen og ansvarsfølelsen overfor familien. Her forventes det at han skal forstå vennenes problemer, samtidig som han blir påminnet sin egen situasjon som han i utgangspunktet sliter med å håndtere. På en tredje arena, befinner Yosef seg blant norske jevnaldrende, hvor han kjenner på en annerledeshet selv, og får bekreftet denne følelsen ved at han blir fortalt at han er for voksen i tankegangen. Her blir Yosef møtt med en annen virkelighet og en annen verden, der man som ungdom slipper å ta ansvar for sine foreldre. Man slipper å tenke på at foreldrene ikke snakker norsk eller sliter med å forstå seg på det nye samfunnet. Her slipper man også å bekymre seg for hvorvidt foreldrene trives, eller om de etterhvert kommer til å finne seg en jobb og blir i stand til å klare seg selv. Her får Yosef være den ungdommen, som han jo er, og slipper å ha voksenrollen. Han kan tenke på seg selv og drømme seg vekk i store tanker om framtiden, hva han skal bli og hvor han skal jobbe. En lys framtid der han «skal leve godt» som han selv uttrykte det.

5.7 Kollektivism versus individualisme

Verdier bygger på vår måte å se verden på, og de er blant de mest grunnleggende elementene i en kultur skriver Bøhn og Dypedahl (2009). Verdier kommer ofte til uttrykk gjennom våre holdninger til hva som er normativ atferd, og gjennom måten vi oppfører oss på (Salole, 2013). Dominerende verdier i en kultur er det som bevisst eller ubevisst blir sett på som viktige av flertallet som tilhører en gruppe (Bøhn & Dypedahl, 2009). Videre påpeker Bøhn og Dypedahl (2009) at våre personlige verdier ofte kan bære stort preg av de dominerende kulturelle verdiene vi er oppvokst med. I individualistiske samfunn, slik som i Norge, er verdier som uavhengighet og selvstendighet helt sentrale, og man sosialiseres til å tenke at man først og fremst skal ta vare på seg selv (Bøhn & Dypedahl, 2009). I kollektivistiske samfunn derimot, lærer man at man skal sette fellesskapets beste foran ens egne behov (Bøhn & Dypedahl, 2009). I følge Bøhn og Dypedahl er verdidimensjonene kollektivism og

individualisme et av de områdene der mennesker fra ulike samfunn viser størst forskjeller i måter å tenke på (2009). Forskjellen i den individualistiske og den kollektivistiske tankegangen, mener jeg, kommer klart til uttrykk i mitt materiale. Informanten min Hamid hadde, som nevnt tidligere, hovedsakelig norske venner og forklarte at han følte stor tilhørighet i det norske samfunnet. Han hadde bevisst tatt avstand fra mange av hans egne landsmenn, ettersom han mente at deres verdensbilde og måten de levde sitt liv på ikke stod i stil med de ambisjonene han hadde satt for sitt eget liv. Imidlertid påpekte han at han ville ta vare på verdiene om hengivenhet og ansvar overfor andre som stammet fra hans etniske kultur som han var oppvokst med.

Jeg føler meg som en del av det norske samfunnet, men det er to sider. For meg som er oppvokst i et annet land, uansett hvor hardt jeg prøver å tilpasse meg livet her, så blir jeg ikke hundre prosent norsk, og jeg kan heller ikke ha de samme følelsene som de. Men jeg prøver så godt som mulig å være en del av det. Jeg vil si at jeg er 70 prosent norsk, og 30 prosent utenlandsk. Jeg vil beholde en del av kulturen min, de tingene som jeg tror kan hjelpe meg å klare livet mitt og komme meg fram i livet. Men jeg ser vekk fra de tingene som kan holde meg tilbake. Jeg vil beholde morsmålet mitt, og at man er bekymret for alle og tenker på alle. Det norske samfunnet er mer egoistisk. Folk tenker mest på seg selv. Jeg vil beholde den tankegangen om hvor viktig det er å bry seg om andre og hjelpe andre. Jeg hadde sikkert ikke vært like tilfreds med livet mitt hvis jeg ikke hadde hatt noen utenlandske venner, selv om de ikke er de nærmeste vennene mine som jeg treffer så ofte. Men de er i alle fall en del av det miljøet jeg lever i. Jeg får en god følelse når jeg treffer på dem, uavhengig av hvor mye kontakt jeg har med dem eller ikke. (Hamid)

Sitatet ovenfor viser at Hamid har kjent på forskjellene i det samfunnet han lever i nå, sammenlignet med det samfunnet og kulturen han opprinnelig er fra. Han mener at det norske samfunnet er «egoistisk» og menneskene her er mest opptatt av seg selv, i motsetning til der han kommer fra. Videre mente Hamid at utlendinger forventet mer av hverandre og var villig til å ofre mer for sine venner i forhold til nordmenn.

For eksempel jeg forventer at hvis jeg ringer en utenlandsk venn og spør om de kan låne meg fem hundre kroner, så sier de ikke nei, siden vi som er oppvokst med en annen kultur tenker at alle skal hjelpe alle. De utenlandske er villig til å ofre mye mer

for sine venner enn de norske. La oss si at jeg ikke har sett de utenlandske vennene mine på to år, og jeg ser mine norske venner nesten hver dag. Hvis jeg hadde ringt til fem av de samtidig, så er jeg sikker på at fire av de som hadde stilt opp hadde vært utenlandsk. (Hamid)

Det kan tenkes at det Hamid sier her kan ha sammenheng med nettopp den store forskjellen i å tenke på blant mennesker som er oppvokst i et individualistisk samfunn i forhold til et kollektivistisk samfunn. Den kollektivistiske holdningen som finnes blant mennesker fra hans etniske kultur skaper et bånd mellom han og personer fra hans opprinnelsesland. De stiller opp for han på en måte som han mener hans norske venner ikke ville gjort. Dette mener jeg skaper en fellesskapsfølelse som Hamid ønsker å ivareta til tross for at han ikke har kontakt med det etniske nettverket på samme måten som han har med hans norske nettverk.

I likhet med Hamid, mente også informantene mine Yosef og Bilal som også hadde et stort norsk nettverk, at deres etniske og utenlandske nettverk stilte mer opp for dem i vanskelige tider. Yosef sa:

Når du har vansker med noe, eller trenger hjelp, så støtter de deg uansett. Hvis du for eksempel krangler med noen, så stiller de opp uansett, de bryr seg ikke om du har rett eller ikke. De står sammen med deg i tykt og tynt fordi du er kompisen deres. Jeg kan ikke gå til mine norske venner og si «kan jeg låne fem tusen kroner?» Jeg kan godt spør, men jeg vet at det kommer ikke til å skje. Med mine utenlandske venner, hvis jeg hadde spurt om hundre tusen kroner, og de vet at jeg trenger de virkelig. Hvis de måtte ha rana en bank, så hadde de fiksa det for meg. Det vet jeg de hadde gjort! De norske er med deg når alt går bra i livet ditt. Med en gang noe sånt skjer i livet ditt, så føler jeg, jeg har ikke opplevd det, men jeg føler at de hadde sagt nei. (Yosef)

Bilal mente også at hans pakistanske venner ville stille mer opp for han i krisesituasjoner i forhold til hans norske og de andre europeiske vennene hans. Her nevnte han et konkret eksempel fra når han hadde vært syk, og hans pakistanske venner hadde passet på han, laget mat til han og besøkt han flere ganger til dagen til tross for at de selv hadde det travelt med både jobb og skole. De stilte opp på en måte som bare familien hans ville gjort, noe han mente beviste hvor viktig han var for dem, og at de satte pris på vennskapet. Han forklarte at det selvfølgelig var individuelle forskjeller på folk, og at enkelte nordmenn var mer behjelpelige

enn andre, men generelt følte han at hans pakistanske venner stilte mer opp når det virkelig gjaldt.

Det informantene mine forteller ovenfor om hvordan deres etniske nettverk stiller opp for dem når de trenger hjelp, tolker jeg har sammenheng med den kollektivistiske kulturen de er oppvokst med. Bøhn og Dypedahl (2009) skriver at mennesker er sterkere knyttet sammen i større grupper i kollektivistiske samfunn. Fellesskapets ve og vel kommer først, og selvfølelsen blir styrket når gruppen som helhet har det bra (Bøhn & Dypedahl, 2009). De skriver videre at man er forpliktet til å vise sterk lojalitet overfor hverandre i de kollektivistiske samfunnene (2009). I retur for denne lojaliteten får man trygghet og beskyttelse (Bøhn & Dypedahl, 2009).

I individualistiske samfunn derimot, er det enkeltindividets rettigheter og uavhengighet som dyrkes fram (Salole, 2013). Her er mennesker mest opptatt av seg selv og sin egen kjernefamilie (Salole, 2013). Det store fokuset på individet blir i følge Bøhn og Dypedahl (2009) sett på som egoistisk av personer som tilhører kollektivistisk orienterte kulturer. Poenget til Bøhn og Dypedahl (2009) kommer fram hos Hamid som beskriver det individualistiske samfunnet i Norge som egoistisk. Ettersom informantene mine er enslige mindreårige flyktninger, har de kommet til Norge uten deres familie, og bor fortsatt vekke fra dem. Bortsett fra Yosef, som nå bor sammen med familien etter at de fikk innvilget familiegjenforening. Alle informantene kommer også fra kollektivistiske samfunn, der normen er å sette fellesskapets beste foran sine egne interesser. Den gruppeorienterte tankegangen som mennesker fra kollektivistiske kulturer er sosialisert inn i, mener jeg fungerer som en stor trygghet for enslige mindreårige flyktninger. Grunnet fravær av egen familie, finner de beskyttelse og hjelp hos det etnisk like nettverket som stiller opp og gir støtte i nødstid. Deres norske venner har ikke den samme måten å forholde seg til andre mennesker på. De er oppvokst i en individfokusert kultur hvor de er opplært til å sette seg selv og kjernefamiliens interesser foran kollektivet. Det er derfor naturlig som Hamid sa det, at de ikke stiller like høye krav til sine venner, og er heller ikke villig til å ofre like mye for andre slik mine informanter beskriver at deres etniske nettverk ville gjort.

6.0 DRØFTING OG OPPSUMMERING

Utgangspunktet for denne studien var å se nærmere på enslige mindreårige flyktningers etniske nettverk, og utforske hvor stor betydning dette nettverket hadde for deres liv. Etter å ha gjennomført alle intervjuene med de fem informantene mine, innså jeg at jeg måtte endre fokus og justere problemstillingen i oppgaven, ettersom empirien ikke stemte med hypotesen eller de resultatene jeg antok. Problemstillingen jeg endte opp med lyder som følger:

Kan enslige mindreårige flyktningers nettverksutvikling anses som tilpasningsstrategi for håndtering av egen identitet?

I forkant av undersøkelsen, antok jeg at samtlige informanter skulle ha egne etniske nettverk, og at de skulle føle større tilhørighet og tilknytning til dette nettverket i forhold til et eventuelt norsk nettverk. Samtidig var jeg klar over at enslige mindreårige flyktninger ikke var en homogen gruppe, og var derfor forberedt på at resultatene av studien kunne avvike fra min først antatte hypotese. Materialet som denne studien er bygd på, er derimot svært flertydig. Informantene som inngår i undersøkelsen er på den ene siden godt integrert i samfunnet, i den forstand at de har lært seg det norske språket. Samtidig prøver de fremdeles å forbedre sine språkferdigheter. De går også på skolen for å få seg en utdanning, som i sin tur skaper gode forutsetninger for å komme inn på arbeidsmarkedet. I tillegg har samtlige av informantene en deltidsjobb ved siden av skolen. Samtidig har tre av informantene et stort norsk nettverk som de i stor grad trives med. De identifiserer seg ikke som enten norske eller afghanere/syrere/pakistanere, men ser heller på seg selv som norsk-afghaner, norsk-syrer og norsk-pakistaner. På en annen side beskriver to av informantene at det kan være utfordrende å få seg et norsk nettverk, og argumenterer for at det er for store forskjeller på deres språk, religion, kultur, tradisjoner og vaner til at de skal kunne klare å danne nære relasjoner med nordmenn. De omgås av den grunn hovedsakelig personer som kommer fra deres eget hjemland.

6.1 Sosialt nettverk som håndtering av egen identitet?

Jeg vil i det følgende drøfte mine funn opp mot min problemstilling, forskning og valgt teori. Gjennom analysering av materialet, har jeg ønsket å gi en forståelse av hvordan valg av sosialt nettverk representerer en tilpasningsstrategi og håndtering av egen identitet for de

enslige mindreårige flyktningene. Videre ønsket jeg å vise hvordan forskjeller i språk, kulturelle koder, regler og verdier, usikkerhet i hverdagssamhandlinger med majoriteten, følelsen av annerledeshet, og det å tilhøre en stigmatisert kategori kan være faktorer som fører til en slags tilbaketrekning, og bidra til at enslige mindreårige hovedsakelig oppholder seg i egne etniske nettverk.

Gjennom analysering av datamaterialet, har jeg sett på det sosiale nettverket til de enslige mindreårige flyktningene som tilpasningsstrategier til det norske samfunnet, og som håndtering av egen identitet. Slik jeg ser det, har graden av tilhørighet til etnisk identitet i forhold til tilknytning til norsk identitet, stor betydning for hvilket nettverk informantene i denne studien inngår i.

De enslige mindreårige flyktningene er en gruppe barn og unge som kommer til Norge uten følge av foreldre eller andre som utøver foreldreansvar for dem (Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, 2011). De er annerledes enn de fleste norske barn og unge som vokser opp i omgivelser som de kjenner og er trygge på. De enslige mindreårige anvender derfor ulike tilpasningsstrategier for å skape en meningsfull livssituasjon og en ny identitet i det nye landet (Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet, 2011). Informantene i dette prosjektet var i stor grad opptatt av å bli integrert i Norge, lære seg det norske språket, gå på skole og jobbe. Men enkelte strevde mer enn andre med å knekke de nye kulturelle kodene for samhandling. De var opptatt av å påpeke forskjellene de så hos seg selv i forhold til majoriteten. Ulikhetene gikk ut på at de hadde et annet språk, en annen kultur, tradisjoner og væremåte. I tillegg påpekte noen at de følte seg annerledes enn jevnaldrende nordmenn. Denne annerledesheten gikk ut på at de følte seg mer moden i tankegangen i forhold til nordmenn på deres egen alder. Samtidig gikk dette ut på at enkelte av de enslige mindreårige hadde store bekymringer og følte et stort ansvar overfor familiene sine, noe som de mente andre slapp å tenke på. Disse forskjellene la enkelte av de til grunn som forklaring på hvorfor de ikke hadde norske venner, og at de hovedsakelig omgikk mennesker med samme landsbakgrunn som dem selv. Det å søke sin egen gruppe er ikke særegent for enslige mindreårige flyktninger, men det kan virke som om dette fenomenet gjelder mange innvandrergupper generelt. Dette bekreftes av Bø og Schiefloe som skriver: «Mange innvandrere fra fjerne kulturer søker sin egen gruppe som de knytter sin identitet til. Her dyrker de sitt språk, sin religion, sin kultur, sin væremåte, sine tradisjoner og sosiale nettverk» (2007, s. 109).

Det positive med det etnisk like nettverket, mener jeg, er at de enslige mindreårige her får anerkjennelse og bekreftelse på sin opprinnelige identitet. I hverdagssamhandling med majoriteten kjenner de på en usikkerhet og angst for å ikke kunne strekke til i sosiale settinger (Valenta, 2008). Denne usikkerheten kan blant annet bunne i manglende språkkunnskaper. Kjennskap til det norske språket, var noe som flere av informantene påpekte som svært viktig for å tilpasse seg og føle seg inkludert i det norske samfunnet. Imidlertid slipper de å kjenne på denne usikkerheten når de er blant personer med samme etniske bakgrunn som dem selv. Her kan de språket flytende, og de kan føle seg mer avslappet i samhandlingen. Dette kan i sin tur føre til at de kan utfolde seg fritt, og de får mulighet til å finne ut hvem de er. I tillegg kjenner ikke de enslige mindreårige på den underlegenheten som blir tillagt dem av majoriteten, når de befinner seg i etnisk like nettverk. Men innenfor et rent etnisk nettverk, er det også fare for at de kun fokuserer på forskjellene de har til majoriteten og vektlegger likhetene innenfor egen gruppe (Eriksen, 1997). Dermed er det fare for at de ikke klarer å se de positive aspektene ved andres kultur, som i denne sammenheng er den norske kulturen. De identifiserer seg altså kun med sin egen gruppe, og ikke med etniske nordmenn, og søker derfor anerkjennelse kun fra mennesker med samme etnisitet. Dette kan skape et vanskelig utgangspunkt for å danne gode relasjoner med nordmenn, ettersom de ikke kommer i posisjon til å bli kjent med og tilbringe tid sammen med dem på nært hold.

Materialet mitt er imidlertid i stor grad flertydig, ettersom tre av informantene hadde et stort norsk nettverk. En av dem hadde nærmest kuttet alle bånd med sitt etniske nettverk, og omgikk hovedsakelig nordmenn i sin hverdag. De tre informantene mine hadde i større grad tilpasset seg det norske samfunnet, de snakket bedre norsk, hadde mange norske venner som de hang med på fritiden, og de så på seg selv som både norske og afghanske, norske og syriske og norske og pakistanske. De var opptatt av å ta vare på sitt morsmål og beholde en del av sin opprinnelige kulturelle identitet, samtidig som de la vekt på betydningen av å inngå i et norsk miljø og å ha en norsk omgangskrets. Denne gruppen prøvde med andre ord å bygge broer mellom sine to ulike kulturer, og de var opptatt av å skape det som Eriksen (1997) kaller for en bindestreksidentitet. Med sine foreldre, og blant mennesker med samme etnisitet var de afghanske, syriske eller pakistanske, men når de var på skolen og hang med sine norske venner var de i de fleste henseender norske.

Spørsmålet her er om identitetsvalgene til de enslige mindreårige blir akseptert av storsamfunnet. Eriksen skriver at innvandrere ofte blir stilt overfor umulige valg med tanke på

identitet (1997). Samfunnet krever at de enten skal bli helt like dem, eller så skal de beholde sin kultur (Eriksen, 1997). Begge alternativene er like vanskelige, ettersom man kan forandre på kulturen når man flytter, men man kan aldri bli helt lik majoritetsbefolkningen (Eriksen, 1997). Jeg mener at valgene som innvandrere blir stilt overfor, kan gjøre identitetskonstruksjonen enda vanskeligere enn det allerede er for de enslige mindreårige. Dette kan også delvis være en forklaring på hvorfor enkelte framfor å danne relasjoner med nordmenn, velger å trekke seg bort fra majoriteten, og i større grad finner tilhørighet hos mennesker med samme etnisitet. Samtidig opplever flere av informantene jeg har intervjuet at deres egne landsmenn stiller mer opp for dem når de trenger hjelp, enn det norske nettverket. De får med andre ord sosial støtte, praktisk hjelp og hjelp til å løse personlige problemer fra personer med samme landsbakgrunn. Å ha mennesker rundt seg som stiller opp og hjelper til, mener jeg er en viktig forutsetning for at de enslige mindreårige skal oppleve trygghet og føle seg ivaretatt. Et sosialt nettverk som gir omsorg og støtte og gir en følelsen av tilhørighet og anerkjennelse har mestringsfremmende effekter (Bø & Schiefloe, 2007).

6.1.1 Nettverk og identitet- en utviklingsprosess?

Når man beskriver de enslige mindreåriges nettverksutvikling som tilpasningsstrategi for håndtering av egen identitet, kan det virke som det følger et utviklingsforløp. Det vil si at de kanskje har en ren identitet når de først kommer til Norge. Etter hvert som de blir kjent med det nye landet, dets språk og kulturelle koder og regler, vil de i større grad tilpasse seg det norske samfunnet, få seg norske venner og bevege seg over til en bindestreksidentitet. Til slutt vil de utvikle en kreolsk identitet, der de ikke lenger opererer med bindestreker, eller grenser mellom deres etniske kultur, og kulturen i det nye landet. Eriksen (1997) påpeker imidlertid at bildet ofte kan være omvendt. Når innvandrere flytter til Norge, er de ofte lite opptatt av tilhørighet og kulturell identitet i starten (Eriksen, 1997). De utøver sin religion, kultur og tradisjoner uten å gjøre et stort nummer ut av dette, samtidig som de tilpasser seg det nye samfunnet uten noen protester (Eriksen, 1997). Imidlertid oppdager de etter hvert at de blir betraktet som fremmede av befolkningen i vertslandet, selv etter de har bodd her i flere år (Eriksen, 1997). Dermed overtar de majoritetens kategoriseringer, og blir vant til å se på seg selv primært som utlendinger (Eriksen, 1997).

Datamaterialet i denne studien, er igjen flertydig når det gjelder utviklingen det her er snakk om. Informanten Aziz, kom til Norge før tre av de andre enslige mindreårige jeg har intervjuet. Imidlertid var han en av de som hovedsakelig hadde nettverk fra eget hjemland. Man kan derfor undre seg over hvorfor det er slik. Aziz er, som jeg har vist til tidligere, muslim. Det kan virke som konstruksjon av en ny identitet kan være mer krevende for en som har en sterk tilknytning til denne religionen. For Aziz, kan valget stå mellom å forlate sin muslimske identitet, for å skape en norsk identitet. I og med at den muslimske identiteten hans er såpass sterk, kan det tenkes at det er vanskelig for han å kunne klare å forene disse identitetene med hverandre. Med andre ord, kan det hende at Aziz føler han må gi avkall på en del av seg selv, dersom han får mange norske venner. Dette fordi den muslimske og den norske identiteten stiller motstridende krav, med tanke på holdninger, verdier, verdenssyn, levemåte og livsstil. Det kan oppleves utfordrende for han å ha norske venner som spiser svin, drikker alkohol, går ut på nattklubb og kanskje har sex før ekteskapet, da dette er verdier som ikke er forenlig med hans muslimske tro. Framfor å skille seg ut i slike miljøer, håndterer han dette med å holde seg til nettverket fra hans eget hjemland. Eriksen skriver at kategorien muslim, har de siste 20-30 årene overtatt de fleste identifikasjoner, når det gjelder hvem som blir sett på som fremmede i den vestlige verden (1997). Dette samsvarer med Berg og Lauritsen (2009), som skriver at det er tilknyttet mange negative stereotypier til personer som kommer fra muslimske land og innvandrere generelt. Det er derfor ikke utenkelig at Aziz muligens opplever seg som stigmatisert på bakgrunn av hans religion. Blant majoriteten blir han satt i bås og blir betraktet som en fremmed. Han får imidlertid anerkjennelse og aksept på den han er når han er blant sine egne landsmenn. Her kan han utøve sin religion uten å føle seg dømt, eller å måtte forsvare seg selv og sin tro overfor andre.

Når det gjelder enkelte av de andre informantene derimot, kan det virke som deres identitet har hatt en annen utvikling, enn Aziz. Hamids historie, kan på mange måter bekrefte teorien om at en muslimsk identitet kan være vanskelig å forene med et norsk nettverk. Hamid hadde en sterk tilknytning til islam når han først kom til Norge. På den tiden, ville han helst kun omgås mennesker som var like religiøse som ham. Etter hvert som han mistet troen, følte han at han ble mer åpen, og det ble også enklere for han å få et norsk nettverk. Videre følte han at det var for store kontraster mellom de som fulgte de muslimske reglene, og den norske kulturen. Han fortalte at det ikke var forenlig med religionen å dra på fester, drikke alkohol og spise svinekjøtt, slik han mente nordmenn gjorde. Det ville derfor oppstå konflikter dersom man ville beholde troen, samtidig ha norske venner. For å tilpasse seg det norske samfunnet,

følte han at han måtte «leve som dem, spise det de spiser og gjøre det de gjør». Hvis man tolker Aziz sitt valg av nettverk basert på det Hamid fortalte, kan det tenkes at han føler han må gi avkall på hele sin muslimske identitet, dersom han får norske venner. I motsetning til Hamid, måtte Aziz ha håndtert to arenaer, dersom han skulle beholdt sin muslimske identitet. På den ene siden måtte han vært en troverdig nordmann, på en annen side en troverdig muslim. Med andre ord måtte Aziz hatt en dobbelidentitet. Å ha norske venner knytter han, som nevnt tidligere, mot alkohol og festing. Han opplever seg kanskje stigmatisert, og blir derfor utrygg og går ikke ut for å prøve seg fram. Når det gjelder Hamid, har han altså startet med å ha en ren identitet når han først kom til Norge. Han har etterhvert beveget seg bort fra dette, og har nå utviklet en bindestreksidentitet. For han, er det enklere å forene en norsk livsstil med sine egne verdier, ettersom han ikke lenger er muslim. Han trenger ikke å håndtere den doble identiteten, slik Aziz må.

For informantene Bilal og Yosef, kan det virke som om deres identitet- og nettverksutvikling hovedsakelig har dreid seg om å lære seg det norske språket, koder og regler for handling og oppførsel i samfunnet, og tilgangen til nordmenn. I likhet med de fleste innvandrere som kommer til Norge, har de også gått på norskkurs, når de først kom til Norge. I starten bodde de sammen med andre enslige mindreårige flyktninger, noen fra deres eget hjemland, andre fra andre steder i verden. På denne tiden hadde de hovedsakelig venner fra eget hjemland, og andre «utlendinger» som de selv kalte dem. Etter hvert som de lærte seg språket, begynte de på videregående skole, der de går i klasse med nordmenn. Her har de sakte, men sikkert begynt å få kontakt med norske klassekamerater. I tillegg har de deltidsjobber ved siden av skolen, hvor de også har fått mulighet til å bli kjent med andre nordmenn. Med tiden har de i tillegg tilegnet seg mer kunnskaper om det norske samfunnet, samtidig lært de kulturelle kodene og reglene i vertslandet. Dette har minsket den mulige usikkerheten og angsten de kanskje har kjent på i samhandling med majoriteten tidligere. I dag har både Bilal og Yosef mange norske venner, i tillegg til venner fra eget hjemland. Deres identitet og nettverk har dermed fulgt en utvikling fra de kom til Norge, til nå. Med andre ord så de kanskje på seg selv primært som syrer eller pakistaner når de kom til Norge, mens nå kategoriserer de seg selv som norsk-syrer og norsk-pakistaner.

Alle informantene i denne studien kommer fra samfunn som er annerledes enn den norske, når det gjelder språk, kultur, tro og tradisjoner. Denne ulikheten ble påpekt av flere av informantene. De poengterte at det var lettere for dem å opprette kontakt, og tilbringe tid

sammen med personer fra deres eget hjemland enn med nordmenn, nettopp på grunn av disse forskjellene. I disse miljøene, der de opplever å være forholdsvis lik andre med tanke på religion, kulturbakgrunn, normer og verdier, opplever de mestring og anerkjennelse. De slipper å føle seg usikre og mindre intelligente på grunn av manglende kjennskap til de sosiale kodene. Samtidig trenger de ikke å måtte håndtere en dobbelidentitet, ettersom de man omgås har samme bakgrunn, og man identifiserer seg i større grad med dem, enn med majoriteten. Med andre ord, lager de egne subkulturer på siden av det norske samfunnet. I følge Bø og Schiefloe (2007) kan faren her være at det skapes en slags barriere mot det øvrige samfunnet i disse miljøene, med hensyn til integrering og relasjonsdanning med majoritetsbefolkningen. På en annen side kan det tenkes at enkelte av de enslige mindreårige med tiden blir bedre rustet til å håndtere den doble identiteten de har. Informanten Tesfay fortalte at han hadde hatt mer kontakt med sine egne landsmenn når han gikk på norskkurs. Men i og med at han nå gikk på norsk videregående skole, var det enklere enn før å oppnå kontakt med nordmenn. Det virket som han ønsket å få seg flere norske venner, og han så fordeler med å ha et norsk nettverk. Han mente at han ville få mer kunnskaper og lære bedre norsk dersom han fikk mer kontakt med etniske nordmenn.

Tesfay og de andre informantene i denne studien, søkte kanskje mer personer som var like dem selv når de først kom til Norge. Mennesker som blir kjent med hverandre, har større sjanse for å bli venner og inngå i et langvarig forhold hvis de oppdager likheter hos motparten, enn motsatt (Bø & Schiefloe, 2007). I tillegg viser personer som inngår i relasjoner med hverandre tendenser til etterhvert å bli enda mer like med hensyn til holdninger, verdier og livsstil (Bø & Schiefloe, 2007). Dette kan tyde på at informantene etter hvert kan bli mer like nordmenn i deres væremåte, enn det de var ved ankomst til Norge, ettersom de får mer kontakt med nordmenn på skolen, på fritidsaktiviteter og på arbeidsplassen. Dette kan igjen lage et utgangspunkt for å danne relasjoner med etnisk norske, og gir dem muligheter til å skape langvarige vennskapsbånd med disse.

6.2 Oppsummering

I dette prosjektet har jeg undersøkt om enslige mindreårige flyktnings nettverksutvikling kan anses som tilpasningsstrategi for håndtering av egen identitet. For å besvare denne problemstillingen, har jeg lagt fram historier fra fem enslige mindreårige flyktninger. Jeg har

redegjort for de ulike nettverkene de inngår i, og hvilke overveielser de har gjort med hensyn til hvem de velger å være venner med.

De enslige mindreårige som inngår i denne studien var forskjellige med tanke på hvilket nettverk de inngikk i. Mens noen var venner med både egne landsmenn og nordmenn, inngikk andre hovedsakelig i relasjoner med egne etniske grupper. Jeg spurte derfor spørsmål om hvorfor det var slik. De av informantene som ikke hadde norske venner var opptatt av å påpeke ulikhetene hos seg selv i forhold til nordmenn. Forskjeller i språk, kultur, tradisjoner og religion var faktorer som gjorde at de ikke kunne identifisere seg i like stor grad med etnisk norske, som de gjorde med egne landsmenn. Jeg har argumentert fort at de enslige mindreårige får positiv bekreftelse på deres identitet og opplever anerkjennelse, tilhørighet og mestring blant mennesker med samme landsbakgrunn. Ut i samfunnet skiller de seg ut fra majoritetsbefolkningen, ettersom de har et annet utseendet og kommer fra land som er annerledes enn den norske, med hensyn til språk, kultur, tro og tradisjoner. I tillegg er det ofte tilknyttet stigma rundt mange innvandrerg grupper, særlig de som kommer fra muslimske land (Berg & Lauritsen, 2009). De enslige mindreårige kan føle seg utilpass i hverdagssamhandling med majoriteten, på bakgrunn av manglende språkferdigheter og begrenset kjennskap til samfunnets regler og koder for oppførsel. Disse faktorene kan bidra til at de i større grad oppsøker mennesker og grupper der de føler seg forholdsvis lik andre. I disse miljøene snakker de det samme språket, de kjenner til de sosiale kodene og har felles referanserammer. Her slipper de også å forsvare sin bakgrunn eller tro. I det etnisk like nettverket kan de dyrke sin etniske og religiøse identitet, og de slipper derfor å veksle fram og tilbake mellom to ulike verdener. De negative faktorene med nettverk som kun består av personer fra eget hjemland, er at det kan gå utover de norske språkferdighetene. Her fokuserer man kanskje i for stor grad på forskjellene hos seg selv og majoriteten, noe som fører til at man kan bli blind for likhetene. Dermed kan relasjonsdanning med nordmenn bli utfordrende for mange.

Å håndtere to ulike identiteter virket særlig vanskelig for informanten som hadde stor tilknytning til sin religion. Det virket som han følte han måtte gi avkall på sin muslimske identitet for å bli akseptert av jevnaldrende nordmenn. Denne identitetskonflikten håndterte han ved å hovedsakelig omgås personer som var lik han selv.

Når det gjelder de andre informantene i denne studien, inngikk to av dem i både norske og egne etniske nettverk. En av dem hadde hovedsakelig norske venner. De identifiserte seg i like stor grad med nordmenn, som de gjorde med egne landsmenn. De vekslet med andre ord mellom å være norske når de omgikk etniske nordmenn, mens hjemme og blant venner med samme landsbakgrunn var de syriske og pakistanske. Disse informantene hadde tatt det beste fra begge verdener, og utviklet en egen identitet. Deres etnisitet var ikke blitt en hindring for å komme i kontakt med nordmenn. Tre av dem påpekte imidlertid at det kunne være utfordrende å få norske venner dersom man hadde en sterk tilknytning til islam. Dette ville medføre at man ikke kunne være med på det andre jevnaldrende bedrev sin fritid med. Som følge av dette ville man trekke seg vekk fra majoritetsbefolkningen og ville i større grad omgås andre som hadde samme tro. Bakgrunnen for at disse informantene klarte å forene sin opprinnelige identitet med den norske identiteten, begrunnet de i stor grad med like interesser. Jeg har i oppgaven vist til forskning som hevder at personer som er like, ofte tiltrekkes av hverandre (Bø & Schiefloe, 2007). Etterhvert som de tilbringer tid sammen, blir de enda mer like i holdninger, meninger og væremåte (Bø & Schiefloe, 2007). Gjennom å omgås nordmenn, har disse enslige mindreårige flyktningene tilegnet seg mer kunnskaper om det norske samfunnet. Samtidig har de blitt bedre til å snakke norsk og lært seg kodene for samhandling med majoritetsbefolkningen. De føler med andre ord at de har utviklet en felles referanseramme med nordmenn, som igjen gjør at de føler seg «hjemme» og som en del av det norske samfunnet. Dette står i kontrast til informantene som hovedsakelig hadde venner fra eget hjemland. Imidlertid er det viktig å poengtere at samtlige informanter påpekte at deres landsmenn stilte mer opp for dem når de trengte hjelp, enn det deres norske venner gjorde. Dette har jeg argumentert for kan ha sammenheng med at informantene kommer fra kollektivistiske samfunn. Personer som kommer fra disse samfunnene er i større grad opptatt av fellesskapets beste og har lojalitet til mennesker som tilhører deres egen gruppe. Den hjelpen og støtten de enslige mindreårige får av egne landsmenn, er en beskyttelse og fungerer som en trygghet for dem.

Å ha et kombinert nettverk, med venner fra sitt eget land og nordmenn, kan virke til å være det beste alternativet for enslige mindreårige flyktninger for at de skal ha en trygg identitet. De forskjellige nettverkene kan være ressurser i deres liv og gi bekreftelse på deres identitet på hver sin måte. Gjennom et norsk nettverk får de bedre språkferdigheter. De får mer kunnskaper om det norske samfunnet, og utvikler en fellesskapsfølelse med majoriteten. Dette er viktige faktorer for deres tilhørighetsfølelse i Norge. I det etnisk like nettverket, får de

bekreftelse og anerkjennelse på sin opprinnelige identitet. Her kan de snakke sitt eget morsmål, utøve sin kultur og tradisjoner og dyrke sin religion. Et variert nettverk kan bidra til at de enslige mindre flyktingene kan føle seg anerkjent og utvikle gjensidig respekt med den norske befolkningen. Samtidig er det viktig at de har mennesker i sitt nettverk som har samme bakgrunn som dem selv. Her kan de få anerkjennelse for de faktorene som binder dem sammen som gruppe. De har alle levd et annerledes liv enn etniske nordmenn før de kom til Norge. Dermed kan det tenkes at de vil kjenne seg mer igjen i hverandres barndomsminner og historier, enn det de muligens gjør sammen med etnisk norske. Det kan tenkes at enkelte av de enslige mindreårige på bakgrunn av stigmatisering som er tilknyttet deres gruppe, ikke tørr å prøve seg ut og skaffe norske venner. Imidlertid kan det å inngå i relasjoner med nordmenn, bidra til at de enslige mindreårige opplever mindre grad av stigmatisering. Dette fordi de gjennom samhandling med majoriteten kan avkrefte negative stereotypier og egenskaper som er tilknyttet dem og deres gruppe.

6.3 Avsluttende refleksjoner og veien videre

I min undersøkelse ønsket jeg å bidra til større innsikt og forståelse vedrørende enslige mindreårige flyktingers valg av nettverk. Jeg har derfor fokusert på om deres nettverksutvikling kunne anses som tilpasningsstrategi for håndtering av egen identitet. Ettersom datamaterialet mitt baserer seg på informasjon fra kun fem informanter, er det vanskelig å generalisere resultatene og si noe om hvorvidt mine funn er gyldige for andre enn akkurat dem jeg har snakket med. Jeg kunne hatt en annen vitenskapsposisjon og tilnærming, og brukt andre teoretiske begreper og ville da muligens kommet til en annen konklusjon. Imidlertid påpeker Holter og Kalleberg (1996) at valg av metode avhenger av problemstilling og det temaet man ønsker å forske på. Den kvalitative tilnærmingen, basert på intervjuer, som jeg har brukt til å samle inn data, anså jeg som mest hensiktsmessig å bruke i mitt forskningsprosjekt. Dette fordi intensjonen med denne studien har vært å gi et bilde av de enslige mindreåriges egne erfaringer, tolkninger og opplevelser rundt valg av nettverk. Videre kunne jeg hatt andre og flere informanter, eksempelvis jenter, som ville påvirket resultatene av undersøkelsen. Bakgrunnen for at jeg ikke har inkludert jenter i min forskning, er på grunn av at de enslige mindreårige flyktingene som kommer til Norge, hovedsakelig består av gutter. Å få rekruttert enslige mindreårige jenter til denne studien, ville derfor vært en tidskrevende prosess som hadde falt utenfor tidsrammen for dette prosjektet.

Jeg har godt kjennskap til målgruppen jeg har forsket på, noe som medfører både fordeler og ulemper. I følge Jenssen (2011) kan nærhet til felten man forsker på lede til at man blir blind for de ulike nyansene. Dette innebærer at man leter etter svar som bekrefter ens egne antakelser (Jenssen, 2011). Etersom jeg var bevisst min posisjon i forskningen, vil jeg imidlertid argumentere for at nærheten til felten snarere har vært en fordel enn en ulempe. Under intervjuene stilte jeg meg åpen, undrende og nysgjerrig overfor informantene. Min bakgrunn som flyktning og erfaringen jeg har i arbeid med enslige mindreårige flyktninger, mener jeg også har vært positiv i denne undersøkelsen. Det kan tenkes at informantene hadde større tillit til meg som forsker, ettersom jeg har vært gjennom den samme tilpasningsprosessen som dem, når jeg flyktet til Norge. Videre har min bakgrunn som flyktning gitt meg større forståelsesgrunnlag for de prosessene som informantene beskrev. I tillegg har jeg i analysen og drøftingen støttet meg til teorier og relevant forskning, og latt disse være veiledende for mine fortolkninger av dataene.

Til tross for begrensninger med hensyn til antall informanter og mangel på jenter i denne undersøkelsen, vil jeg likevel argumentere for at denne studien viser noen interessante fenomen. Konstruksjon av en ny identitet er en krevende prosess, og tilpasning til et nytt samfunn kan by på utfordringer for de fleste. En av prosessene alle innvandrere må gjennom når de kommer til et nytt land, er å bygge opp et nytt nettverk. Informantene som inngår i denne undersøkelsen er svært forskjellige fra hverandre, med hensyn til nettverket de inngår i. Dette har gitt meg mulighet til å undersøke flere aspekter ved enslige mindreårige flyktnings nettverksutvikling i Norge, og hvorvidt dette har betydning for deres identitet. Informantene håndterer den nye hverdagen i Norge på ulike måter. Mens enkelte er opptatt av å skape et nettverk som reflekterer den nye identiteten, er det viktigere for andre å bevare kontakten med egne landsmenn. Nettverksutviklingen til de enslige mindreårige kan anses som tilpasningsstrategi for håndtering av egen identitet, selv om utviklingen kan sies å være av ulik grad. Funnene i denne undersøkelsen kan tyde på at de enslige mindreårige er opptatt av å bygge broer mellom sin opprinnelige kultur og tradisjoner og det nye samfunnet. De er opptatt av å ha venner fra sitt eget land som bekrefter og anerkjenner deres opprinnelige identitet. Samtidig har flere klart å bygge et norsk nettverk, som gjør tilpasningen til det nye landet enklere.

Tidsrammen for dette masterprosjektet har satt begrensninger med hensyn til hvor mange informanter jeg kunne intervju. I en eventuell større undersøkelse, kunne det vært interessant

å ha et større utvalg og inkludert jenter i forskningen. Her ville man fått mulighet til å sammenligne enslige mindreårige jenters nettverksutvikling med gutter. Et større utvalg ville gitt et mer nyansert, utvidet og variert forskningsmaterialet som lettere kunne generaliseres. Samtidig ville det vært interessant å følge de enslige mindreåriges nettverksutvikling over lengre tid. Dette kunne man gjort ved å ha ulike informantgrupper, der noen har bodd i Norge i en kort periode, mens andre har bodd her i flere år. Dette ville gitt en større anledning til å undersøke hvorvidt deres nettverk og identitet følger en utvikling. Studien gir også grunnlag for å se nærmere på hvordan ansatte i kommunale botiltak for enslige mindreårige flyktninger opplever de unges valg nettverk.

Jeg håper denne studien kan bidra til større innsikt i hvordan det kan oppleves for de enslige mindreårige å utvikle en ny identitet når de kommer til Norge. Jeg håper også at denne undersøkelsen kan gi en økt forståelse av de enslige mindreåriges valg av nettverk. Det å trekkes mot egne landsmenn bærer ikke nødvendigvis i en motvilje mot å integrere seg i samfunnet. Det handler derimot om å oppsøke mennesker som anerkjenner ens kultur, tradisjoner, språk, religion og ens tankesett og holdninger.

7.0 LITTERATURLISTE

- Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet. (2011). *Arbeid med enslige mindreårige asylsøkere og flyktninger: -En håndbok for kommunene*. Oslo: Departementet.
- Berg, B. & Lauritsen, K. (2009). *Eksil og livsløp*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Brinkmann, S. (2013). *Qualitative interviewing: Understanding qualitative research*. New York: Oxford University Press.
- Brinkmann, S. & Tanggard, L. (Red.). (2012). *Kvalitative metoder: Empiri og teoriutvikling*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Bø, I. & Schiefloe, P. M. (2007). *Sosiale landskap og sosial kapital: Innføring i nettverkstenkning*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Bøhn, H. & Dypedahl, M. (2009). *Veien til interkulturell kompetanse*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Dahl, Ø. (2013). *Møter mellom mennesker: Innføring i interkulturell kommunikasjon (2.utg.)*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Dalgard, O. S & Døhlie, E. (1995). Innvandring, sosiokulturell integrasjon og psykisk helse. I O. S. Dalgard, E. Døhlie & M. Ystgaard (Red.), *Sosialt nettverk: Helse og samfunn* (s. 86-107). Oslo: Universitetsforlaget.
- Dalland, O. (2000). *Metode og oppgaveskriving for studenter (3. utg.)*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Eriksen, T. H. (Red.). (1997). *Flerkulturell forståelse*. Oslo: Tano Aschehoug.
- Fyrand, L. (2005). *Sosialt nettverk: Teori og praksis (2. utg.)*. Oslo: Universitetsforlaget.

- Goffman, E. (1975). *Stigma: Om avvigerens sociale identitet*. København: Gyldendals samfundsbibliotek.
- Holter, H. & Kalleberg, R. (Red.). (1996). *Kvalitative metoder i samfunnsforskning* (2. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Jensen, A. G. (2011). Nærhet og distanse i praksisforskning. I Johannessen, A., Natland, S. & Støkken, A. M. (Red), *Samarbeidsforskning i praksis* (s. 68-80). Oslo: Universitetsforlaget.
- Johannessen, A., Tuft, P. A. & Christoffersen, L. (2010). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode* (4. utg.). Oslo: Abstrakt Forlag
- Justis- og beredskapsdepartementet (28.06.2017). *Regjeringens mål for integrering*. Hentet 17.03.2018, fra <https://www.regjeringen.no/no/tema/innvandring/innsikt/mal-for-integrering/id2343467/>
- Kumar, L. (2001). *Djulaha!: Om å forstå annerledeshet*. Kristiansand: Høyskoleforlaget.
- Kvale, S. (1996). *Interviews: An introduction to qualitative research interviewing*. California: Sage Publications.
- Magelssen, R. (2002). *Kultursensitivitet: Om å finne likhetene i forskjellene*. Oslo: Akribe.
- Nilssen, V. (2012). *Analyse i kvalitative studier: Den skrivende forskeren*. Oslo: Universitetsforlaget
- Nortvedt, P. & Grimen, H. (2004). *Sensibilitet og refleksjon: Filosofi og vitenskapsteori for helsefag*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- NSD. (2016). *Norsk senter for forskningsdata*. Hentet 07.03.2018, fra <http://www.nsd.uib.no/om/>

- Oppedal, B., Jensen, L., Seglem, K. B. & Haukeland, Y. (2011). *Etter bosettingen: Psykisk helse, mestring og sosial integrasjon blant ungdom som kom til Norge som Enslige Mindreårige Asylsøkere* (rapport 2011:8). Oslo: Nasjonalt folkehelseinstitutt.
- Pedersen, J. (2008). *Kamper for anerkjennelse – unge flyktninger i møte med norske lokalsamfunn*. Ph.d. avhandling. NTNU: Trondheim
- Ryen, A. (2002). *Det kvalitative intervjuet: Fra vitenskapsteori til feltarbeid*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Salole, L. (2013). *Krysskulturelle barn og unge: Om tilhørighet, anerkjennelse, dilemmaer og ressurser*. Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Svartdal, F. (2009). *Psykologiens forskningsmetoder: En introduksjon* (4. utg). Bergen: Fagbokforlaget.
- Thagaard, T. (2013). *Systematikk og innlevelse: En innføring i kvalitativ metode* (4. utg). Bergen: Fagbokforlaget.
- Thornquist, E. (2003). *Vitenskapsteori og vitenskapsfilosofi for helsefag*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Valenta, M. (2008). *Finding friends after resettlement: A study of the social integration of immigrants and refugees, their personal networks and self-work in everyday life*. Ph.d. avhandling. NTNU: Trondheim.
- Valenta, M. (2012). Asylsøkeres opplevelse og mestring av stigma i hverdagen. I M. Valenta & B. Berg. (Red.), *Asylsøker i velferdsstatens venterom* (s. 126- 143). Oslo: Universitetsforlaget.
- Van der Veer, G. (1994). *Rådgivning og terapi med flyktninger: Psykologiske problemer hos ofre for krig, tortur og undertrykkelse*. Oslo: Ad Notam.

Wollscheid, S., Munthe-Kaas, H. M. & Hammerstrøm, K. T. (2014). *Tiltak for å øke sosial integrering av innvandrere og deres familier*. Oslo: Nasjonalt kunnskapssenter for helsetjenesten.

Vedlegg 1: Forespørsel om deltakelse i intervju og informasjonsskriv

Bakgrunn og formål:

Dette prosjektet tar for seg enslige mindreårige flyktninger som tema. Hvem består nettverket til enslige mindreårige flyktninger av, og hvilken kriterier setter de for valg av dette nettverket? Jeg ønsker å utforske den bakenforliggende årsaken til at enslige mindreårige flyktninger ofte velger venner med samme landbakgrunn som dem selv. Målet er å gi et nyansert bilde av dette fenomenet og belyse betydningen nettverk fra eget hjemland har for denne gruppen til å klare de ulike utfordringene som den nye hverdagen i et ukjent land kan bringe med seg.

Prosjektet er en masterstudie ved Universitetet i Stavanger.

Utvalget til studien er basert på om vedkommende som deltar i prosjektet har kommet til Norge som enslig mindreårig.

Hva innebærer deltakelse i studien?

Studien består av fem dybdeintervjuer av enslige mindreårige flyktninger. Spørsmålene vil omhandle intervjupersonenes nettverk og hvem de består av. Hvem ser de enslige mindreårige på som sine nærmeste? Hvorfor er de venner med nettopp de personene, og ikke minst hva slags betydning nettverket har for dem. Intervjuene vil ha en varighet på ca. en time. Dataene som samles inn vil registreres i form av notater og intervjuene vil bli tatt opp på lydopptak.

Foreldre som samtykker for barn

Dere kan på forespørsel få se intervjuguide.

Hva skjer med informasjonen om deg?

Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt. Kun student som skriver masteroppgaven og veileder vil ha tilgang til opplysningene som samles inn. Data vil bli tatt opp på båndopptaker under intervjuene og vil deretter overføres til en privat pc som er beskyttet med brukernavn og passord som uvedkommende ikke vil ha tilgang til. Alle notater og lydopptak i forbindelse med masterprosjektet vil kun brukes til oppgaveformål og slettes deretter. Opplysninger om deltakerne vil anonymiseres i publikasjonen og vil ikke kunne gjenkjennes av andre. Prosjektet skal etter planen avsluttes 15.06.2018

Frivillig deltakelse

Det er frivillig å delta i studien, og du kan når som helst trekke ditt samtykke uten å oppgi noen grunn. Dersom du trekker deg, vil alle opplysninger om deg bli anonymisert. Dette vil ikke på noen som helst måte ha noen konsekvenser for deg.

Dersom du ønsker å delta, eller har spørsmål til studien før du skriver under på samtykke, ta kontakt med prosjektleder: Munteha Qadirzada på telefonnummer 46613727 og/eller veileder: Thonette Myking på telefonnummer 90790654.

Studien er meldt til Personvernombudet for forskning, NSD - Norsk senter for forskningsdata AS.

Samtykke til deltakelse i studien

Jeg har mottatt informasjon om studien, og er villig til å delta.

(Signert av prosjektdeltaker/ foreldre til barn som deltar i prosjektet, dato)

Vedlegg 2: Intervjuguide

- Hvor lenge har du bodd i Norge?
- Hvem består nettverket ditt av her i Norge? Hvordan har du blitt kjent med dem?
- Hvor treffes dere?
- Hva tar du i betraktning og hvilken kriterier setter du når du velger dine venner?
- Hvem tilrettelegger for ditt nettverk (er det noen som legger til rette for at du skal møte venner, eller finner du venner på egenhånd?)
- Hva får du igjen for å være med vennene dine?
- Bortsett fra venner som kommer fra ditt eget hjemland, har du venner fra andre land?
- Vil du vurdere å få deg venner som ikke kommer fra ditt eget land? Eventuelt hvorfor eller hvorfor ikke.
- Hva gjør du for å bli kjent med andre personer i nærmiljøet? (ønsker du bedre kontakt med naboer og andre personer i nærmiljøet, eller ønsker du primært kontakt med personer fra samme opprinnelsesland?)
- Hvordan vil du beskrive kvaliteten på vennskapet ditt med andre folk fra andre land sammenlignet med dem fra ditt land? (NB: prøver å finne kvaliteten på nettverket).
- Hvem tar du kontakt med hvis du havner i en situasjon der du trenger hjelp? Eventuelt hvorfor akkurat dem?

Tidligere nettverk:

- Hvordan vil du beskrive profilen av nettverket ditt når du først kom til Norge?
- Hvor fornøyd var du med nettverket du hadde før sammenlignet med nå?

Skole:

- Hvilken skole går du på?
- Hvor kommer elevene på skolen din fra?
- Hvem snakker/er du normalt med på skolen?
- Hvordan hjelper nettverket ditt eller vennene dine på skolen deg til å takle livet i Norge?

Tilhørighet:

- Hvordan vil du beskrive kontakten din med nordmenn eller det norske samfunnet?
- Hvilke faktorer kan få deg til å føle deg som en del av det norske samfunnet?

Vedlegg 3: Godkjenning fra NSD

Thonette Myking
Kjell Arholms hus
4036 STAVANGER

Vår dato: 25.01.2018

Vår ref: 57974 / 3 / STM

Deres dato:

Deres ref:

Tilrådning fra NSD Personvernombudet for forskning § 7-27

Personvernombudet for forskning viser til meldeskjema mottatt 21.12.2017 for prosjektet:

57974	<i>Betydningen av nettverk fra hjemlandet for enslige mindreårige flyktninger</i>
Behandlingsansvarlig	<i>Universitetet i Stavanger, ved institusjonens øverste leder</i>
Daglig ansvarlig	<i>Thonette Myking</i>
Student	<i>Munteha Qadlrzada</i>

Vurdering

Etter gjennomgang av opplysningene i meldeskjemaet og øvrig dokumentasjon finner vi at prosjektet er unntatt konsesjonsplikt og at personopplysningene som blir samlet inn i dette prosjektet er regulert av § 7-27 i personopplysningsforskriften. På den neste siden er vår vurdering av prosjektopplegget slik det er meldt til oss. Du kan nå gå i gang med å behandle personopplysninger.

Vilkår for vår anbefaling

Vår anbefaling forutsetter at du gjennomfører prosjektet i tråd med:

- opplysningene gitt i meldeskjemaet og øvrig dokumentasjon
- vår prosjektvurdering, se side 2
- eventuell korrespondanse med oss

Meld fra hvis du gjør vesentlige endringer i prosjektet

Dersom prosjektet endrer seg, kan det være nødvendig å sende inn endringsmelding. På våre nettsider finner du svar på hvilke endringer du må melde, samt endringsskjema.

Opplysninger om prosjektet blir lagt ut på våre nettsider og i Meldingsarkivet

Vi har lagt ut opplysninger om prosjektet på nettsidene våre. Alle våre institusjoner har også tilgang til egne prosjekter i Meldingsarkivet.

Vi tar kontakt om status for behandling av personopplysninger ved prosjektslutt

Ved prosjektslutt 15.06.2018 vil vi ta kontakt for å avklare status for behandlingen av personopplysninger.

Se våre nettsider eller ta kontakt dersom du har spørsmål. Vi ønsker lykke til med prosjektet!

Dokumentet er elektronisk produsert og godkjent ved NSDs rutiner for elektronisk godkjenning.

Vennlig hilsen

Marianne Høgetvelt Myhren

Siri Tenden Myklebust

Kontaktperson: Siri Tenden Myklebust tlf: 55 58 22 68 / Siri.Myklebust@nsd.no

Vedlegg: Prosjektvurdering

Kopi: Munteha Qadurzada, munteha_5@hotmail.com

FORMÅL

«Denne oppgaven tar for seg enslige mindreårig flyktninger som tema. Fokuset skal være på nettverket deres og de personene som de normalt omgås. Hvem består nettverket til enslige mindreårige flyktninger av, og hvilken kriterier setter de for valg av dette nettverket? Jeg skal utforske og gi en økt forståelse for hvorfor enslige mindreårige ofte velger nettverk med samme landbakgrunn som dem selv. Dette er det som er hoved-fokuset i dette prosjektet. Målet er altså å gi et mer nyansert bilde av dette fenomenet og belyse betydningen nettverk fra eget hjemland har for denne gruppen og hvordan dette kan hjelpe dem til å klare de ulike utfordringene som den nye hverdagen i et ukjent land kan bringe med seg.»

UTVALG OG REKRUTTERING

Utvalget består av unge personer som tidligere har bodd på asylmottak/institusjon (16-18 år). Det skal ikke rekrutteres personer som oppholder seg på mottak. Vi viser til epost fra student, mottatt 22.01.2018. Personvernombudet legger til grunn at det ikke vil være aktuelt å gjennomføre intervjuer med beboere ved asylmottak, slik at det heller ikke er nødvendig å søke til Utlendingsdirektoratet (UDI).

FRIVILLIGHET

Det er deres ansvar å sikre at frivilligheten ivaretas under rekrutteringen. Her må det også hensynstas at det er snakk om en sårbar gruppe: <https://www.etikkom.no/FBIB/Temaer/Forskning-pa-bestemte-grupper/Sarbare-grupper/>. Det bør legges opp til at informasjon om prosjektet formidles av noen som har naturlig tilgang til kontaktopplysninger til utvalget, for så å gi deltakerne mulighet til selv å selv ta kontakt med student hvis de ønsker å delta. Vi viser for øvrig til epost fra veileder, mottatt 23.01.2018.

INFORMASJON OG SAMTYKKE

Dere har opplyst i meldeskjema at utvalget vil motta skriftlig informasjon om prosjektet, og samtykke skriftlig til å delta. Vår vurdering er at informasjonsskrivet til utvalget er godt utformet. I epost fra student den 23.01.2018 opplyses det om at dere vil innhente samtykke fra verge dersom dere skal inkludere personer under 18 år.

SENSITIVE OPPLYSNINGER

Det fremgår av meldeskjema at dere vil behandle sensitive opplysninger om etnisk bakgrunn eller politisk/filosofisk/religiøs oppfatning.

OPPLYSNINGER OM TREDJEPERSONER

Det fremgår av intervjuguiden at dere skal samle inn og registrere enkelte opplysninger om tredjepersoner (venner/familie). Det skal kun registreres opplysninger som er nødvendig for å oppfylle formålet med prosjektet. Opplysningene skal være av mindre omfang og ikke sensitive, og skal anonymiseres i publikasjon. Så fremt personvernulempen for tredjeperson reduseres på denne måten, kan dere unntas fra

informasjonsplikten overfor tredjeperson, fordi det anses uforholdsmessig vanskelig å informere.

INFORMASJONSSIKKERHET

Personvernombudet forutsetter at dere behandler alle data i tråd med Universitetet i Stavanger sine retningslinjer for datahåndtering og informasjonssikkerhet. Vi legger til grunn at bruk av privat pc er i samsvar med institusjonens retningslinjer. Videre bør opplysningene krypteres tilstrekkelig.

PROSJEKTLUTT OG ANONYMISERING

Prosjektlutt er oppgitt til 15.06.2018. Det fremgår av meldeskjema og informasjonsskriv at dere vil anonymisere datamaterialet ved prosjektlutt. Anonymisering innebærer vanligvis å:

- slette direkte identifiserbare opplysninger som navn, fødselsnummer, koblingsnøkkel
- slette eller omskrive/gruppere indirekte identifiserbare opplysninger som bosted/arbeidssted, alder, kjønn
- slette lydopptak

For en utdypende beskrivelse av anonymisering av personopplysninger, se Datatilsynets veileder:

<https://www.datatilsynet.no/globalassets/global/regelverk-skjema/veiledere/anonymisering-veileder-041115.pdf>